

European Bank
for Reconstruction and Development

Екологічна та соціальна політика

Жовтень 2024 р.

Зміст

Розділ I	Мета	6
Розділ II	Визначення термінів	7
Розділ III	Діяльність ЄБРР	10
	1. Роль і обов'язки ЄБРР	10
	2. Зобов'язання ЄБРР	10
	3. Зобов'язання щодо забезпечення сталості операційної діяльності ЄБРР	13
	4. Публічна звітність і підзвітність ЄБРР	13
	5. Інституційні та імплементаційні заходи	14
Розділ IV	Проекти ЄБРР	15
	6. Екологічні та соціальні вимоги	15
	7. Інтеграція екологічних та соціальних аспектів у проекти	16
	8. Додатки	20
Розділ V	Відмова від вимог, винятки та оприлюднення	21
	Відмова від вимог	21
	Винятки	21
	Оприлюднення	21
Розділ VI	Перехідні положення	22
Розділ VII	Дата набрання чинності	23
Розділ VIII	Структура прийняття рішень	24
Розділ IX	Перегляд і звітність	25
	Перегляд	25
	Звітність	25

Розділ X	Пов'язані документи.....	26
Додаток А	Перелік видів діяльності, які не фінансуються ЄБРР з екологічних і соціальних міркувань	27
Додаток В	Проекти категорії «А»	29
Екологічна та соціальна вимога ЄБРР № 1: Оцінка й управління екологічними та соціальними ризиками та впливами		32
	Вступ.....	33
	Цілі	33
	Сфера застосування.....	33
	Вимоги	34
Екологічна та соціальна вимога ЄБРР № 2: Трудові відносини та умови праці		39
	Вступ.....	40
	Цілі	40
	Сфера застосування.....	40
	Вимоги	41
Екологічна та соціальна вимога № 3: Ефективне використання ресурсів, запобігання та контроль забруднення довкілля		48
	Вступ.....	49
	Цілі	49
	Сфера застосування.....	50
	Вимоги	50
Екологічна та соціальна вимога № 4: Охорона праці та техніка безпеки.....		55
	Вступ.....	56
	Цілі	56
	Сфера застосування.....	56
	Вимоги	57
Екологічна та соціальна вимога № 5: Землевідведення, обмеження землекористування та вимушене переселення.....		65
	Вступ.....	66
	Цілі	67
	Сфера застосування.....	67
	Вимоги	68

Екологічна та соціальна вимога № 6: Збереження біорізноманіття та стале управління живими природними ресурсами 81

 Вступ..... 82

 Цілі 82

 Сфера застосування..... 82

 Вимоги 83

Екологічна та соціальна вимога № 7: Корінні народи..... 89

 Вступ..... 90

 Цілі 90

 Сфера застосування..... 91

 Вимоги 91

Екологічна та соціальна вимога ЄБРР № 8: Культурна спадщина 96

 Вступ..... 97

 Цілі 97

 Сфера застосування..... 97

 Вимоги 98

Екологічна та соціальна вимога № 9: Фінансові посередники 102

 Вступ..... 103

 Цілі 103

 Сфера застосування..... 103

 Вимоги 104

Екологічна та соціальна вимога ЄБРР № 10: Взаємодія із зацікавленими сторонами..... 106

 Вступ..... 107

 Цілі 107

 Сфера застосування..... 107

 Вимоги 108

Переклади оригінального тексту документа надаються ЄБРР лише для зручності читача. Незважаючи на те, що ЄБРР доклад усіх зусиль для забезпечення автентичності перекладу, ЄБРР не гарантує і не підтверджує його точність. Читач покладається на будь-який такий переклад на власний ризик. За жодних обставин ЄБРР, його співробітники або агенти не несуть відповідальності перед читачем або будь-ким іншим за будь-які неточності, помилки, пропуски, вилучення, дефекти та/або будь-яку зміну будь-якого змісту перекладу, незалежно від причини, а також за будь-які збитки, що виникли внаслідок цього. У разі будь-яких розбіжностей або суперечностей між англійською та перекладеною версіями, переважну силу має англійська версія.

I Мета

Європейський банк реконструкції та розвитку (далі — ЄБРР або Банк) вважає своїм обов'язком сприяти екологічно безпечному та сталому розвитку в усіх сферах своєї діяльності відповідно до Угоди про заснування ЄБРР.¹ Банк визнає, що екологічна та соціальна стабільність є однією з основних передумов досягнення результатів, які відповідають його вимогам щодо переходу. Тому проекти, які сприяють екологічній та соціальній стабільності, є одними з пріоритетніших.

У цьому документі:

- описується, як Банк забезпечуватиме сталість своєї діяльності, а також визначаються зобов'язання Банку та механізми їх виконання;
- описується, як Банк оцінюватиме та контролюватиме екологічні та соціальні впливи та ризики своїх проєктів;
- установлюються мінімальні вимоги щодо управління екологічними та соціальними впливами та ризиками, пов'язаними з проєктами, що фінансуються ЄБРР, протягом усього життєвого циклу таких проєктів;
- установлюється зобов'язання Банку визначати можливості сприяння проєктам і рішенням, що забезпечують суттєві екологічні та соціальні покращення;
- визначаються відповідні ролі та відповідальність ЄБРР і його клієнтів у розробці, реалізації та експлуатації проєктів відповідно до цієї Політики.

Цей документ заміняє собою Екологічну та соціальну політику ЄБРР (2019) і відповідні Екологічні та соціальні вимоги (попередня назва — Вимоги до реалізації проєктів).

¹ Стаття 2.1(vii) Угоди про заснування Європейського банку реконструкції та розвитку.

Визначення термінів

У цій політиці наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

Політика доступу до інформації	Політика доступу до інформації ЄБРР (2024 р.) з урахуванням періодичних змін.
Пов'язані об'єкти	Об'єкти або діяльність, які не фінансуються ЄБРР у межах проєкту, але які, на думку ЄБРР, мають значення для визначення успіху проєкту або досягнення узгоджених результатів проєкту. Це нові об'єкти або діяльність: (i) без яких проєкт був би економічно недоцільним; і (ii) які б не планувалися, не будувалися, не розширювалися та не здійснювалися, якби проєкту не існувало.
Біорізноманіття	Відповідно до Конвенції про охорону біологічного різноманіття біорізноманіття визначається як різноманітність живих організмів з усіх джерел, що включають, серед іншого, наземні, морські та інші водні екосистеми й екологічні комплекси, до яких вони належать; це поняття охоплює різноманіття у межах виду, між видами й різноманіття екосистем.
Операції на ринку капіталу	Операції з цінними паперами, що обертаються на біржі, як-от зареєстровані на біржі облігації та акції, або операції з цінними паперами, які не обертаються на біржі, але на які накладаються торговельні обмеження на підставі суттєвої непублічної інформації.
Сексуальна експлуатація та насильство над дітьми	<p>Сексуальна експлуатація дітей — це різновид сексуального насильства над дітьми. Це явище відбувається тоді, коли особа або група осіб використовує силу перевагу з метою примусу, маніпулювання чи обману дитини або молодшої людини віком до 18 років, щоб схилити її до сексуальних дій.</p> <p>Будь-які сексуальні дії з дитиною (яка, згідно з Конвенцією ООН про права дитини, визначається як будь-яка особа віком до 18 років) вважаються сексуальним насильством, незалежно від віку зрілості чи згоди відповідно до місцевих норм.</p>
Підрядники	Компанія, яка укладає договір про виконання робіт і/або надання послуг для проєкту.
Основні постачальники	Постачальники й субпостачальники, які надають товари, обладнання або матеріали, необхідні для проєкту.
Цифровізація	Процес використання цифрових і інформаційних технологій для покращення продуктивності в організації, трансформації господарської діяльності, прийняття рішень на основі даних і створення нових товарів і послуг.
Прямі інвестиції	Проєкти, для яких кошти надходять безпосередньо від ЄБРР до позичальника без посередництва фінансових установ, фондів або інших посередників.
Екологічні та соціальні питання	Будь-які екологічні чи соціальні питання, на які поширюються Екологічні та соціальні вимоги (ЕСВ) ЄБРР.
Екологічні питання	Питання, визначені в Екологічних і соціальних вимогах ЄБРР, зокрема питання, що стосуються зміни клімату та інших транскордонних або глобальних ризиків і впливів; будь-яка матеріальна загроза захисту, збереженню, підтримці та відновленню природного середовища існування та біорізноманіття; а також питання, пов'язані з екосистемними послугами та використанням живих природних ресурсів, як-от рибні ресурси та ліси.

Рамкові екологічні та соціальні документи	Настанови та інші документи, за потреби, які підтверджують цю Політику.
Гендер	Поведінкові шаблони, соціальні характеристики й можливості, пов'язані з приналежністю до певної статі, які є соціально сконструйованими, засвоєними, залежать від контексту й часу та можуть змінюватися.
Гендерно зумовлене насильство та домагання (ГЗНД)	Будь-які шкідливі дії, учинені на основі соціально приписаних гендерних відмінностей, зокрема дії, які завдають фізичної, психічної чи сексуальної шкоди або страждань, погрози вчинення таких дій, примус та інші види позбавлення волі. Гендерно зумовленим насильством і домаганнями вважаються всі акти сексуальної експлуатації, сексуального насильства й сексуальних домагань.
Гендерна рівність	Однакові умови, ставлення та можливості для осіб здійснювати свої права, незалежно від гендеру, статі, встановленої при народженні, сексуальної орієнтації, гендерної приналежності, гендерного самовираження та/або статевої ознаки.
Краща міжнародна практика (КМП)	Застосування професійних навичок, старанність, розсудливість і передбачливість, які розумно очікуються від кваліфікованих і досвідчених фахівців, які здійснюють той самий вид діяльності за тих самих або подібних обставин у глобальному чи регіональному масштабі. Результатом такого застосування є використання в проєкті найбільш прийнятних методів і стандартів у конкретних обставинах проєкту згідно з відповідними настановами.
Непрямі інвестиції	Інвестиції ЄБРР, що надаються фінансовим посередникам, які фінансують низку субтранзакцій кінцевих бенефіціарів (через субпроєкти або субінвестиції).
Права людини	Права, належні усім людям, незалежно від раси, статі, національності, етнічної приналежності, мови, релігії чи будь-якого іншого статусу, відповідно до Міжнародного білля про права людини .
Ієрархія пом'якшення	Заходи, вжиті для уникнення екологічних або соціальних впливів із самого початку діяльності з розробки, а якщо це неможливо, для впровадження додаткових заходів, які б дозволили мінімізувати, пом'якшити та, в крайньому разі, компенсувати та/або відшкодувати будь-які потенційні залишкові несприятливі впливи.
Природоорієнтовані рішення	Дії, спрямовані на захист, збереження, відновлення, стале використання та управління природними або зміненими наземними, прісноводними, прибережними й морськими екосистемами, які ефективно та адаптивно вирішують соціальні, економічні та екологічні виклики, одночасно забезпечуючи добробут людей, екосистемні послуги, стійкість і вигоди біорізноманіття.
Проєкт	Комплекс робіт, товарів, послуг, господарської діяльності та/або інвестицій, викладених в угоді про фінансування, за яким клієнт звертається до ЄБРР, і схваленою Радою директорів ЄБРР або керівництвом Банку, якщо Рада директорів делегувала повноваження на схвалення.
Помста та/або утиск	Помста включає відплату, залякування, погрози, переслідування, покарання, судові процеси чи будь-які інші репресивні та цілеспрямовані дії проти особи, групи, представника або організації у відповідь на скаргу, протидію або критику проєкту, фінансованого ЄБРР, або через інше здійснення чи заявлення законних прав, пов'язаних із проєктом. Для цілей цієї Політики терміни «помста», «відплата» та «утиск» вживатимуться як синоніми.

Сексуальна експлуатація, сексуальне насильство та домагання (СЕСНД)	Сексуальна експлуатація — це будь-яке фактичне зловживання або спроба зловживання вразливим становищем, нерівністю влади або довірою в сексуальних цілях, зокрема отримання фінансової, соціальної або політичної вигоди від сексуальної експлуатації іншої особи. Сексуальне насильство — це факт або спроба фізичного втручання сексуального характеру, що здійснюється із застосуванням сили або в умовах нерівності чи примусу, зокрема напад з метою сексуального насильства, зґвалтування, розбещення та інші форми сексуальної активності без згоди. Будь-які сексуальні дії з дитиною (яка згідно з Конвенцією ООН про права дитини визначається як будь-яка особа віком до 18 років) вважаються сексуальним насильством, незалежно від віку зрілості чи згоди відповідно до місцевих вимог. Сексуальні домагання — це низка неприйнятних і небажаних дій та поведінки сексуального характеру, які можуть включати, зокрема, сексуальні пропозиції чи вимоги, прохання про «сексуальні послуги», сексуальну, вербальну або фізичну поведінку чи жести, які можуть бути обґрунтовано сприйняті як образливі чи принизливі.
Сексуальні та гендерні меншини	Особи, чия стать, гендер, сексуальна орієнтація, гендерна приналежність, гендерне самовираження та/або статеві ознаки відрізняються від більшості в навколишньому суспільстві.
Соціальні питання	Усі питання, що стосуються зацікавлених сторін проєкту, зокрема осіб, які зазнають впливу, їхніх громад і працівників, а також питання, пов'язані із соціальними, економічними, трудовими та культурними правами, умовами праці, здоров'ям і безпекою населення, охороною праці та технікою безпеки, доступом до землі, ресурсів і екосистемних послуг, правами корінного населення, культурною спадщиною, участю у прийнятті рішень, а також перехресні питання, що стосуються гендеру, зміни клімату, дискримінації, маргіналізації або вразливостей, з якими можуть стикатися зацікавлені сторони проєкту.
Постачальники	Компанія, що бере на себе зобов'язання за договором постачати товари, обладнання або матеріали для проєкту чи підрядника.
Вразливі верстви населення	Особи або групи осіб, які: (i) можуть зазнати нерозмірно великого впливу від проєкту або мають більш обмежені, ніж в інших, можливості отримати доступ до вигід проєкту з причин дискримінації, маргіналізації та/або виключення на підставі таких ознак, як, серед іншого, стать або гендер, сексуальна орієнтація, гендерна приналежність, гендерне самовираження та/або статеві ознаки, релігія, національне походження, расова або етнічна приналежність, статус корінного мешканця, вік (зокрема діти, молодь, люди похилого віку), фізичні або розумові вади, грамотність, політичні переконання та приналежність або соціально-економічний статус; (ii) перебувають у вразливих ситуаціях, наприклад особи, які живуть за межею бідності, особи без прав на землю, домогосподарства з одним дорослим, спільноти, що залежать від природних ресурсів, трудові мігранти, біженці або внутрішньо переміщені особи, а також особи, які постраждали від конфлікту чи стихійного лиха.

Діяльність ЄБРР

1. Роль і обов'язки ЄБРР

- 1.1. Обов'язки ЄБРР відповідають його ролі як міжнародної фінансової установи, що забезпечує фінансування проєктів, які він затвердив. Ступінь участі ЄБРР визначається характером і обсягом проєкту та конкретними обставинами співпраці та відносин з клієнтом.
- 1.2. ЄБРР може утриматися від фінансування проєкту з екологічних або соціальних міркувань. Є кілька видів діяльності, які ЄБРР не фінансує відповідно до Перелік видів діяльності, які не фінансуються ЄБРР з екологічних і соціальних міркувань, наведеного в Додатку А до цієї Політики.
- 1.3. ЄБРР керує низкою донорських фондів. Проєкти або заходи, що повністю або частково фінансуються за рахунок донорських коштів, повинні відповідати цій Політиці. До проєктів, що фінансуються за коштом донорів, можуть застосовуватися додаткові вимоги донорів, пов'язані з екологічними або соціальними питаннями, за погодженням між ЄБРР і донорами.
- 1.4. Окрім проєктів, які він фінансує, ЄБРР пам'ятає про важливість дотримання належних стандартів екологічного та соціального управління у своїй власній діяльності.

2. Зобов'язання ЄБРР

- 2.1. У цьому розділі Екологічної та соціальної політики ЄБРР викладено прагнення, зобов'язання, функції (ролі,) та обов'язки ЄБРР у цілому. У Розділі III викладено зобов'язання ЄБРР щодо сталого управління внутрішніми операціями. У Розділі IV визначено, як ці зобов'язання застосовуються ЄБРР до проєктів, які він фінансує.
- 2.2. Усі проєкти, що фінансуються ЄБРР, структуруватимуться відповідно до вимог цієї Політики.
- 2.3. Як підписант Європейських принципів охорони довкілля² ЄБРР бере зобов'язання забезпечити структурування проєктів відповідно до екологічних принципів, практик і основних стандартів Європейського Союзу (ЄС)³, якщо вони можуть бути застосовані на рівні проєктів, незалежно від їхнього географічного розташування. Якщо нормативні вимоги країни-реципієнта відрізняються від основних екологічних стандартів ЄС, проєкти повинні відповідати стандартам, які є суворішими.
- 2.4. ЄБРР свідомо не фінансуватиме проєкти, які суперечать національному законодавству або зобов'язанням країни за відповідними міжнародними договорами, конвенціями й угодами, визначеними під час оцінки проєкту.
- 2.5. ЄБРР прагне дотримуватися міжнародно визнаних стандартів⁴ прав людини у проєктах, що фінансуються Банком. ЄБРР оцінюватиме та розглядатиме ризики та вплив на права людини⁵ як невіддільну частину процесів екологічної та соціальної оцінки й моніторингу. ЄБРР вимагає від клієнтів поваги до прав людини в їхній господарській діяльності, уникнення порушення прав людини інших осіб

2 Європейські принципи охорони довкілля були ухвалені Банком розвитку Ради Європи, ЄБРР, Європейським інвестиційним банком, Північною екологічною фінансовою корпорацією та Північним інвестиційним банком. Це ініціатива, започаткована у відповідь на прагнення до більшої гармонізації екологічних принципів, практик і стандартів, пов'язаних із фінансуванням проєктів. Зобов'язання відповідно до Європейських принципів охорони довкілля відображені в ЕСВ 1, 3, 4 та 10.

3 Основні екологічні стандарти ЄС містяться у підзаконних актах ЄС, як-от регламенти та директиви. Процесуальні норми, спрямовані на держави-члени та установи ЄС, а також практика Європейського суду та Суду першої інстанції, яка застосовується до держав-членів, установ ЄС і юридичних та фізичних осіб ЄС, виключені з цього визначення.

4 Як передбачено Міжнародним біллем про права людини та Декларацією Міжнародної організації праці (МОП) основних принципів і прав у сфері праці.

5 ЄБРР постійно вдосконалюватиме проєкти, які фінансує, відповідно до кращої міжнародної практики, і намагатиметься поступово посилювати процеси виявлення та усунення ризиків для прав людини під час оцінки та моніторингу проєктів.

і усунення несприятливих ризиків і впливів для прав людини, спричинених господарською діяльністю його клієнтів, відповідно до Екологічних і соціальних вимог Банку (ЕСВ).

- 2.6. ЄБРР вважає, що гендерна рівність є фундаментальним аспектом сучасної, належним чином функціонуючої ринкової економіки та демократичного суспільства, і зобов'язується сприяти гендерній рівності в межах своїх повноважень, зокрема шляхом запобігання дискримінації за ознакою статі, включаючи дискримінацію сексуальних і гендерних меншин. ЄБРР прагнучим забезпечити можливість реалізації позитивних результатів і вигід проєкту рівною мірою всіма особами незалежно від статі. ЄБРР вимагає від своїх клієнтів виявляти будь-який потенційний гендерно-специфічний і несумірний негативний вплив і розробляти заходи для його зменшення. ЄБРР також вимагає від клієнтів вживати заходів для ефективного запобігання та протидії гендерно зумовленому насильству (ГЗНД) і сексуальній експлуатації та насильству над дітьми.⁶
- 2.7. ЄБРР визнає, що вразливі верстви населення можуть зазнавати несумірного впливу від проєктів, які фінансує, та/або не мати рівного доступу до вигід від реалізації проєктів. Банк вимагає від проєктів визначення вразливих осіб і/або груп серед осіб, які зазнають впливу, і працівників проєкту, залежно від обставин, з метою уникнення або пом'якшення негативних впливів, а також рівноцінної реалізації позитивних результатів і вигід проєкту.
- 2.8. ЄБРР прагне до відкритого, прозорого та інклюзивного процесу взаємодії зі своїми зацікавленими сторонами, включно з людьми, які зазнають впливу, з метою підвищення екологічної та соціальної сталості проєктів, які підтримує. ЄБРР поважає права на доступ до інформації, участь та правосуддя в екологічних і соціальних питаннях. ЄБРР вимагає від клієнтів визначити зацікавлені сторони, на які потенційно можуть вплинути проєкти, що фінансуються ЄБРР, і/або які зацікавлені в таких проєктах, проводити з ними змістовні консультації, використовуючи доступні формати для різних фізичних, сенсорних і/або когнітивних потреб, а також розробити та впровадити доступний механізм подання та розгляду скарг для надання ними зворотного зв'язку, висловлення занепокоєння та подання запитів відповідно до ЕСВ 1 і 10. ЄБРР не терпить утиску, як-от погрози, залякування, переслідування або насильство щодо тих, хто висловлює свою думку або заперечення стосовно проєкту, що фінансується ЄБРР, або клієнта. ЄБРР серйозно ставиться до будь-яких достовірних повідомлень про утиск та буде оцінювати ризики й працювати з клієнтами для запобігання таким діям. Коли до Банку надходять скарги такого характеру, Банк працює над їхнім розв'язанням із залученими сторонами в межах своїх повноважень. У таких випадках Банк висловлює свою стурбованість безпосередньо клієнту або відповідній стороні та вживає подальших заходів, якщо це доречно, беручи до уваги в першу чергу безпеку та захищеність заявників.
- 2.9. ЄБРР розглядає як причини, так і екологічні та соціальні впливи зміни клімату в країнах, де він здійснює свою діяльність. ЄБРР надає підтримку країнам, у яких здійснює свою діяльність, і клієнтам у виконанні їхніх зобов'язань за Паризькою угодою.⁷ ЄБРР залучатиметься, якщо це можливо, до надання інноваційних інвестицій та технічної допомоги для підтримки безвуглецевих/низьковуглецевих інвестицій, відновлюваних джерел енергії та можливостей пом'якшення впливів зміни клімату й адаптації до них, а також для виявлення можливостей уникнення, послаблення, усунення або скорочення викидів парникових газів (ПГ) у проєктах. ЄБРР також підтримує своїх клієнтів у розробці заходів з адаптації до зміни клімату та в інвестиціях в заходи зі зміцнення стійкості до кліматичних змін, а також в управлінні ризиками, спричиненими зміною клімату.
- 2.10. ЄБРР визнає важливість подолання екологічних і соціальних ризиків у ланцюжках постачання. ЄБРР визнає, що екологічні та соціальні ризики та впливи, притаманні певним ланцюжкам постачання, можуть не враховуватися на рівні проєктів через фактори, які не залежать від окремих клієнтів, наприклад застосування деякими постачальниками подвійних стандартів. До інших контекстуальних

6 ЄБРР підтримує Спільний підхід до захисту від сексуальної експлуатації, насильства та домагань (CAPSEAH) і працюватиме з клієнтами над дотриманням загальних принципів і мінімальних рекомендованих дій, викладених у документі CAPSEAH: [A Common Approach to Protection from Sexual Exploitation, Abuse and Harassment \(safeguardingsupporthub.org\)](https://safeguardingsupporthub.org/).

7 Резолюція Ради керуючих ЄБРР № 239, у якій зазначається, що «вся діяльність ЄБРР має бути повністю приведена у відповідність до цілей Паризької угоди не пізніше 31 грудня 2022 року, що дозволить прискорити надання Банком підтримки країнам, у яких Банк здійснює свою діяльність, у процесі розбудови стійкої та інклюзивної ринкової економіки на основі амбітних стратегій, спрямованих на зменшення викидів вуглецю та підвищення стійкості до зміни клімату».

факторів належать, зокрема, відсутність правової ясності або правозастосування, відсутність соціального захисту, бідність і нерівність, дискримінація, конфлікти, гуманітарні кризи, злочинність, корупція, а також невинний тиск витрат у ланцюгах постачання, що може призвести до примусу та/або експлуатації та руйнування навколишнього середовища. Якщо для їхнього подолання потрібні узгоджені зусилля, ЄБРР взаємодіятиме з відповідними галузевими ініціативами, багатосторонніми установами та іншими зацікавленими сторонами з метою пошуку спільних рішень для усунення або зменшення таких ризиків.

- 2.11. ЄБРР розглядатиме як причини, так і впливи втрати біорізноманіття. У разі необхідності Банк братиме участь в ініціативах, спрямованих на підтримку країн, у яких ЄБРР здійснює свою діяльність, зокрема в заходах зі збереження та зміцнення екосистем і біорізноманіття, яке вони підтримують, з метою досягнення цілей і завдань Куньмінсько-Монреальської глобальної рамкової програми у сфері біорізноманіття. ЄБРР також підтримуватиме своїх клієнтів у розробці та впровадженні природоохоронних та природовідновлюючих заходів і інвестицій, зокрема для збереження та відновлення живих природних ресурсів, біорізноманіття, екосистем і природоорієнтованих рішень, а також в управлінні пов'язаними з природою ризиками, впливами та залежностями.
- 2.12. ЄБРР вимагає від своїх клієнтів обережного підходу до захисту, збереження, управління та сталого використання живих природних ресурсів. Клієнти мають забезпечити включення до проєктів заходів для захисту і, якщо можливо, покращення екосистем і біорізноманіття, яке вони підтримують. Це відповідатиме меті досягнення як мінімум відсутності чистих втрат і, якщо це можливо в контексті проєкту, позитивного впливу на біорізноманіття.
- 2.13. ЄБРР усвідомлює можливі негативні екологічні та соціальні впливи, проблеми та ризики, пов'язані з цифровізацією, кібербезпекою та конфіденційністю даних, з точки зору прав людини, здоров'я населення та безпеки. У проєктах, які він фінансує, Банк розглядатиме, чи може цифровізація мати негативний вплив на навколишнє середовище та соціальну сферу, відповідно до національного законодавства.
- 2.14. ЄБРР будує партнерські відносини з клієнтами, щоб допомогти їм підвищити ефективність їхньої діяльності, покращити довгострокову сталість і зміцнити їхній потенціал у сфері екологічного та соціального менеджменту. Банк співпрацюватиме з іншими міжнародними фінансовими установами, ЄС, двосторонніми донорами, агентствами ООН і іншими організаціями з метою координації ефективних заходів, спрямованих на сприяння екологічній та соціальній сталості на регіональному та галузевому рівнях у країнах, де він здійснює свою діяльність. Банк вимагає від клієнтів застосовувати або ЕСВ Банку, або спільний підхід до проєктів.
- 2.15. Якщо ЄБРР співфінансує проєкт разом з іншими багатосторонніми або двосторонніми установами чи організаціями, клієнт співпрацюватиме з ЄБРР і такими співфінансуючими організаціями для узгодження спільного підходу до оцінки, розробки та реалізації проєкту, залежно від обставин. Спільний підхід може бути прийнятним для ЄБРР за умови, що такий підхід значною мірою узгоджується за змістом та результатами з цією Політикою, зокрема ЕСВ. Прийнятність спільного підходу визначатиметься з урахуванням політики, стандартів і процедур реалізації багатосторонніх або двосторонніх установ або організацій, залежно від обставин. Рішення про застосування спільного підходу прийматиметься ЄБРР якомога раніше, але не пізніше проведення оцінки проєкту або остаточного затвердження кредиту. Якщо для проєкту узгоджено спільний підхід, план екологічних і соціальних заходів (ПЕСЗ) вимагатиме, щоб екологічні та соціальні показники оцінювалися відповідно до загального підходу. Спільний підхід застосовуватиметься до пов'язаних об'єктів, що фінансуються одними й тими самими співфінансуючими органами, якщо це буде узгоджено з ЄБРР і клієнтом. Клієнт також координує свої дії з ЄБРР і такими співфінансуючими органами таким чином, щоб ЄБРР і клієнт могли розкривати один набір проєктної інформації та документації в рамках взаємодії із зацікавленими сторонами.
- 2.16. Стратегії ЄБРР для країн, секторальні стратегії та політики враховуватимуть потенційні екологічні та соціальні проблеми й можливості, пов'язані з передбаченими Банком заходами. У межах технічного співробітництва та політичного діалогу ЄБРР шукатиме можливості для розбудови потенціалу з метою врахування та управління екологічними та соціальними ризиками, впливами та можливостями в

країнах, де він здійснює свою діяльність. ЄБРР сприятиме створенню сприятливих умов для своїх клієнтів у країнах, де працює Банк, з метою досягнення екологічно та соціально сталих результатів у їхніх проєктах. Це передбачатиме допомогу фінансовим посередникам у врахуванні та управлінні такими ризиками, впливами та можливостями в субпроєктах, які вони фінансують, шляхом зміцнення їхніх систем екологічного та соціального менеджменту.

3. Зобов'язання щодо забезпечення сталості операційної діяльності ЄБРР

У цьому розділі Екологічної та соціальної політики ЄБРР викладено зобов'язання, функції та обов'язки Банку щодо його операційної діяльності.⁸

- 3.1. ЄБРР зобов'язується покращувати свої екологічні показники в усіх сферах внутрішньої діяльності та впроваджуватиме систему екологічного менеджменту (СЕМ) відповідно до кращої міжнародної практики (КМП).
- 3.2. ЄБРР визнає свій ключовий вплив на навколишнє середовище і зобов'язується:
 - узгоджувати свої внутрішні операції з відповідними екологічними стандартами та вимогами;
 - оцінювати свою внутрішню діяльність і визначати сфери для постійного покращення своїх екологічних і соціальних показників;
 - скоротити внутрішні викиди парникових газів;⁹
 - запобігати забрудненню, яке може виникнути в результаті внутрішньої діяльності, і мінімізувати відходи шляхом дбайливого та ефективного використання матеріалів;
 - купувати продукцію, що відповідає критеріям сталості, для власних потреб, якщо це можливо;
 - посилювати компонент сталості у рішеннях про закупівлі для власних потреб, де це доречно;
 - навчати та інформувати працівників про екологічні політики;
 - довести цю Політику до відома своїх співробітників, постачальників/підрядників та інших зацікавлених сторін, а також опублікувати її на вебсайті ЄБРР.
- 3.3. Звітність про екологічні та соціальні показники внутрішньої діяльності ЄБРР надаватиметься відповідно до вимог розділу 4 і не підпадає під сферу дії Політики доступу до інформації.

4. Публічна звітність і підзвітність ЄБРР

- 4.1. ЄБРР дотримується принципів прозорості та підзвітності. Банк щорічно звітуватиме про екологічні та соціальні ризики та впливи, пов'язані з його проєктами та внутрішніми операціями. ЄБРР забезпечить такий рівень внутрішнього і, де це можливо, зовнішнього підтвердження звітних даних, який відповідатиме вимогам КМП. Банк поширюватиме подібні практики серед своїх клієнтів.
- 4.2. ЄБРР узагальнюватиме екологічні та соціальні ризики та впливи, пов'язані з проєктами, у Резюме проєктів відповідно до положень [Директиви ЄБРР про доступ до інформації](#). Банк розкриватиме документацію, що стосується екологічних та соціальних ризиків і впливів проєктів, під час підготовки та реалізації проєкту, відповідно до Політики доступу до інформації ЄБРР і Директиви. Крім того, Банк оприлюднюватиме оцінку впливу на довкілля та соціальне середовище (ОВДСС) і пов'язану з нею документацію для проєктів категорії «А» за 60 календарних днів до розгляду проєкту Радою директорів у разі проєктів приватного сектору та за 120 календарних днів до розгляду Радою директорів у разі проєктів державного сектору.

8 Операційна діяльність включає, зокрема, закупівлі, поїздки, пов'язані з роботою, а також управління енергоспоживанням і відходами, пов'язаними з діяльністю офісів ЄБРР.

9 Викиди парникових газів, пов'язані з проєктами ЄБРР, розглядаються в ЕСВ 3.

- 4.3. ЄБРР використовує Незалежний механізм підзвітності за проєктами (НМПП), призначений для розгляду питань, порушених приватними особами або організаціями стосовно проєктів, що фінансуються Банком, які, як вважається, завдали або можуть завдати шкоди. Мета НМПП — сприяти розв'язанню соціальних, екологічних питань і питань розкриття інформації серед зацікавлених сторін проєкту; визначити, чи дотримується Банк своєї Екологічної та соціальної політики й положень Політики доступу до інформації, що стосуються конкретних проєктів; і, якщо це можливо, усунути будь-яке наявне недотримання цих політик, запобігаючи при цьому недотриманню їх у майбутньому. Управління НМПП здійснюється поза межами інвестиційних операцій Банку і підпорядковується безпосередньо Раді директорів.
- 4.4. ЄБРР керує процесом раннього виявлення, відстеження та реагування на екологічні та соціальні проблеми та скарги, що виникають у зацікавлених сторін у зв'язку з його діяльністю. Хоча клієнти зобов'язані впровадити механізм подання та розгляду скарг відповідно до ЕСВ 10, Банк за допомогою цього процесу розглядає занепокоєння та скарги, доведені безпосередньо до його відома, одночасно працюючи зі своїми клієнтами над пошуком взаємоприйнятних рішень. Особи, які зазнають впливу, та інші зацікавлені сторони можуть отримати доступ до НМПП, процесу прямого розгляду претензій ЄБРР або механізмів подання та розгляду скарг клієнтів, які в сукупності представляють архітектуру підзвітності Банку.

5. Інституційні та імплементаційні заходи

- 5.1. ЄБРР розподілить обов'язки та надасть відповідні ресурси для ефективної реалізації цієї Політики. Банк забезпечить наявність достатніх кадрових ресурсів для нагляду за процесами екологічної та соціальної оцінки й моніторингу, а також для ініціювання та розробки екологічно та соціально корисних проєктів.
- 5.2. ЄБРР розробить Рамкові екологічні та соціальні документи з відповідними настановами та інструментами для сприяння реалізації цієї Політики, а також забезпечить належне навчання персоналу щодо вимог цієї Політики.
- 5.3. ЄБРР отримуватиме допомогу від Консультативної ради з екологічних та соціальних питань, до якої він звертатиметься з питань загальної політики, а також з питань галузевої політики та стратегій перед їхнім остаточним доопрацюванням. Банк також може до неї звертатися з конкретних питань, пов'язаних з проєктами та діяльністю ЄБРР.

Проекти ЄБРР

6. Екологічні та соціальні вимоги

6.1. ЄБРР ухвалив комплекс екологічних та соціальних вимог (ЕСВ), яким мають відповідати проекти в конкретних аспектах екологічної та соціальної сталості. Основна увага в ЕСВ приділяється дотриманню ієрархії пом'якшення та вимог КМП.

6.2. Екологічні та соціальні вимоги:

- ЕСВ 1.** Оцінка й управління екологічними та соціальними ризиками та впливами
- ЕСВ 2.** Трудові відносини та умови праці
- ЕСВ 3.** Рациональне використання ресурсів, запобігання та контроль забруднення довкілля
- ЕСВ 4.** Охорона здоров'я та техніка безпеки
- ЕСВ 5.** Землевідведення, обмеження землекористування та вимушене переселення
- ЕСВ 6.** Збереження біорізноманіття та стале управління живими природними ресурсами
- ЕСВ 7.** Корінні народи
- ЕСВ 8.** Культурна спадщина
- ЕСВ 9.** Фінансові посередники
- ЕСВ 10.** Взаємодія із зацікавленими сторонами

Кожна ЕСВ містить конкретні вимоги для клієнтів ЄБРР щодо проєктів, які фінансуються Банком, незалежно від того, чи реалізується проєкт безпосередньо клієнтом, чи через третіх осіб.¹⁰ Дотримання відповідного національного законодавства є невіддільною частиною всіх ЕСВ. Якщо нормативні вимоги країни-реципієнта відрізняються від ЕСВ, проєкти повинні відповідати вимогам, які є суворішими.

6.3. В екологічній та соціальній оцінці проєкту враховуватимуться як екологічні та соціальні ризики та впливи проєкту, так і екологічні та соціальні ризики та впливи для самого проєкту.

6.4. Проекти, що передбачають нові об'єкти або види діяльності, із самого початку проєктуватимуться з дотриманням ЕСВ. Якщо проєкт не відповідає зазначеним вимогам, клієнт зобов'язаний ухвалити План екологічних та соціальних заходів (ПЕСЗ) для забезпечення відповідності ЕСВ у терміни, прийнятні для ЄБРР. Клієнт зобов'язується реалізувати ПЕСЗ для управління екологічними та соціальними ризиками та впливами проєкту відповідно до ЕСВ. ПЕСЗ входить до складу всіх фінансових угод і може оновлюватися протягом інвестиційного періоду, за необхідності, для забезпечення відповідності застосовним ЕСВ.

6.5. Екологічна та соціальна оцінка проєкту передбачає оцінку екологічних і соціальних ризиків та впливів, що стосуються пов'язаних об'єктів. Якщо пов'язані об'єкти не можуть бути структуровані відповідно до ЕСВ, у межах оцінка проєкту докладатимуться розумні зусилля для визначення екологічних і/або соціальних ризиків та впливів для проєкту, які можуть виникнути через такі пов'язані об'єкти. Клієнт зобов'язаний продемонструвати, до якої міри він не може здійснювати контроль або вплив на пов'язані об'єкти, надавши докладні аргументи, серед яких можуть бути правові, регуляторні та

¹⁰ Третьою стороною може бути, серед іншого, державне агентство, підрядник або постачальник, з якими проєкт/клієнт має договірні відносини або тісно співпрацює.

інституційні фактори. Якщо пов'язаний об'єкт фінансується іншою міжнародною фінансовою установою, екологічна та соціальна політика якої подібна до політики ЄБРР, ЄБРР може спиратися на оцінку та моніторинг такого об'єкта цією установою.

- 6.6. У разі виявлення потенційно значних екологічних та/або соціальних ризиків та впливів від інших об'єктів чи діяльності поблизу проєкту, які не підпадають під контроль клієнта і до яких не застосовуються ЕСВ, клієнт зобов'язаний докласти розумних зусиль для оцінки та пом'якшення ризиків для проєкту.
- 6.7. Як багатосторонній банк розвитку, ЄБРР також займається низкою заходів, спрямованих на досягнення екологічно та соціально сталих результатів, зокрема питаннями рівних можливостей і гендерної рівності¹¹, які є додатковими, але не входять до обсягу цієї Політики та вимог ЕСВ. Серед таких заходів — політичний діалог і технічна співпраця, що реалізуються в межах стратегій і підходів Банку на рівні країни, сектора та міжсекторних стратегій.

7. Інтеграція екологічних та соціальних аспектів у проєкти

Визначення та оцінка ризиків

- 7.1. Екологічні та соціальні ризики, пов'язані з проєктами ЄБРР, оцінюватимуться Банком відповідно до методології оцінки екологічних і соціальних ризиків. Оцінка має відповідати природі та масштабам проєктів і бути пропорційною рівню екологічних та соціальних впливів. Під час оцінювання ризиків насамперед враховуватимуться ризик впливу, контекстуальний ризик, контекст країни, важелі впливу та можливості клієнта, виконання клієнтом попередніх проєктів, профінансованих ЄБРР, місцезнаходження проєкту й точка зору зацікавлених сторін. Банк також розглядатиме залишкові репутаційні ризики за необхідності. Методологія оцінки екологічних та соціальних ризиків ЄБРР представлена в Рамкових екологічних та соціальних документах ЄБРР.
- 7.2. Для всіх проєктів, що підпадають під цю Політику, буде визначено ключові екологічні та соціальні ризики. Це дозволить визначити застосовність ЕСВ і обсяг оцінки й моніторингу, необхідних для кожного проєкту, залежно від досягнення екологічних та соціальних результатів, визначених в ЕСВ. Визначення ризику може змінюватися протягом життєвого циклу проєкту, і ЄБРР відповідно коригуватиме періодичність і обсяг моніторингу. Ключові екологічні та соціальні ризики проєкту, а також відповідний підхід до оцінки й моніторингу, описуватимуться в Резюме проєкту.
- 7.3. ЄБРР розгляне альтернативні підходи до оцінки ризиків, які використовуються клієнтами та партнерами Банку, як-от рамкові екологічні та соціальні документи, пов'язані з певними фінансовими інструментами, зокрема операціями на ринку капіталу. Підхід клієнта до оцінки ризиків відрізняється від підходу ЄБРР до проєктів і угод на основі оцінки ризиків і може бути визнаний прийнятним ЄБРР, якщо цілі ЕСВ можуть бути досягнуті за допомогою таких альтернативних рамкових документів, і якщо клієнт має можливість реалізувати ці документи відповідно до цілей ЕСВ.

Категоризація

Прямі інвестиції

- 7.4. ЄБРР відносить кожен проєкт до певної категорії, щоб визначити характер і обсяг екологічної та соціальної оцінки та аналізу, розкриття інформації та залучення зацікавлених сторін, необхідних для його реалізації. Це має відповідати характеру, розташуванню, чутливості та масштабам проєкту, а також значущості будь-яких нових і додаткових потенційних екологічних та соціальних впливів.
- 7.5. Проєкт належить до категорії «А», якщо він може призвести до потенційно значних екологічних і/або соціальних впливів, зокрема до прямих і сукупних екологічних і соціальних впливів, які є новими, додатковими та не можуть бути легко визначені, оцінені або пом'якшені. До проєктів категорії «А»

¹¹ Результати, на які ця Політика не поширюється, описуються в Стратегії рівних можливостей і Стратегії сприяння гендерній рівності ЄБРР.

застосовується формалізований процес ОВДСС із залученням широкої громадськості. Орієнтовний перелік проєктів категорії «А» наведено в Додатку Б до цієї Політики.

- 7.6. Проєкт належить до категорії «В», якщо його потенційні екологічні та/або соціальні впливи зазвичай є локалізованими та/або легко визначаються і можуть бути усунені за допомогою заходів пом'якшення. Обсяг екологічної та соціальної оцінки визначатиметься ЄБРР індивідуально в кожному випадку. Категорія «В» охоплює широкий спектр проєктів ЄБРР, і підходи до проєктів цієї категорії будуть різними залежно від екологічних і соціальних впливів.
- 7.7. Проєкт належить до категорії «С», якщо він, найімовірніше, матиме обмежений екологічний і/або соціальний вплив, який можна легко визначити та пом'якшити.
- 7.8. Якщо на момент класифікації інформації для визначення відповідної категорії та обсягу оцінки недостатньо, проводитиметься початкова екологічна та соціальна оцінка (ПЕСО).

Фінансові посередники

- 7.9. Проєкт буде віднесено до категорії «фінансовий посередник» (ФП), якщо структура фінансування передбачає надання коштів через фінансових посередників (проєкти ФП). Клієнти ФП зобов'язані дотримуватись ЕСВ 2, ЕСВ 4 та ЕСВ 9. Якщо субпроєкти, що фінансуються фінансовими посередниками за кошт ЄБРР, відповідають критеріям проєктів категорії «А», зазначеним у Додатку Б до цієї Політики, вони мають відповідати ЕСВ 1–8 і 10.

Інші фінансові інструменти

- 7.10. На додаток до проєктів ФП, передбачених у підрозділах «Прямі інвестиції» та «Фінансові посередники» вище, ЄБРР інвестує також в інші фінансові інструменти, зокрема операції на ринку капіталу. Інші фінансові інструменти класифікуються як прямі інвестиції або, залежно від обставин, як ФП.
- 7.11. Якщо інвестиції Банку не спрямовані на конкретний проєкт або матеріальні активи, як-от фінансування оборотного капіталу, деякі види інвестицій у статутний капітал і операції на ринку капіталу, або якщо їхнім впливом стануть майбутні інвестиції, то передбачене використання коштів і екологічний та соціальний вплив проєкту можуть бути здебільшого невизначеними на момент прийняття рішення ЄБРР про інвестування. У таких випадках Банк:
- (i) оцінюватиме проєкт на основі ризиків та впливів залежно від конкретного сектору й контексту господарської діяльності; (ii) оцінюватиме підхід клієнта до оцінки екологічних і соціальних ризиків, зокрема впроваджені системи екологічного та соціального менеджменту (СЕСМ), а також його здатність і зобов'язання управляти екологічними та соціальними ризиками та впливами відповідно до ЕСВ.
- 7.12. Під час оцінювання інвестицій ЄБРР в інші фінансові інструменти можуть розглядатися альтернативні рамкові документи оцінки ризиків, сумісні з Екологічною та соціальною політикою Банку, з урахуванням можливостей клієнта щодо реалізації таких документів. Призначення коштів може проходити перевірку та оцінку екологічних та соціальних ризиків у межах системи екологічного та соціального менеджменту (СЕСМ) клієнта. Ця система може бути прийнята Банком, якщо вона належним чином узгоджена та підтримується відповідно до цілей ЕСВ.
- 7.13. Якщо проєкт передбачає загальне корпоративне фінансування, фінансування оборотного капіталу або власного капіталу для компанії з декількома виробничими майданчиками й використання коштів не спрямоване на конкретні матеріальні активи, клієнт зобов'язаний узгодити свої корпоративні СЕСМ з ЕСВ і розробити заходи на корпоративному рівні для управління пов'язаними з його діяльністю екологічними та соціальними ризиками.
- 7.14. В операціях на ринку капіталу розкриття документації з екологічних та соціальних питань до й після підписання регулюється чинними нормами та правилами ринку капіталу, які забороняють торгівлю цінними паперами, зареєстрованими на біржі, на основі суттєвої непублічної інформації, а також регулюються принципами рівного ставлення до інвесторів. У зв'язку з характером операцій на ринку капіталу, екологічна та соціальна оцінка Банку ґрунтуватиметься на оцінці ризиків. Вона може

базуватися лише на загальнодоступній інформації, а також на рамкових екологічних та соціальних документах про оцінку ризиків клієнта. У межах оцінки Банк аналізуватиме екологічні та/або соціальні ризики та впливи, характерні для конкретного сектора, якщо це доречно, а також інвестиційні проєкти, що фінансуватимуться за кошти, залучені через такі інструменти ринку капіталу; визначить екологічні та соціальні ризики, пов'язані з проєктом; а також проаналізує здатність емітента та його зобов'язання щодо управління екологічними та соціальними ризиками та впливами, пов'язаними з його господарською діяльністю, відповідно до вимог чинного законодавства та ЕСВ.

У межах оцінки Банк визначить, чи є доступна інформація достатньою для оцінювання екологічних і соціальних ризиків та впливів проєкту, а також для перевірки дотримання ЕСВ. Після підписання Банк вимагатиме від клієнтів дотримання ЕСВ і, за необхідності, інших еквівалентних стандартів для забезпечення належного визначення, оцінки та управління ризиками проєкту. Для проєктів категорії «А», що фінансуються за допомогою таких інструментів, Банк вимагатиме від клієнтів розробити та оприлюднити перед затвердженням проєкту ОВДСС згідно з вимогами відповідних положень цієї Політики та Політики доступу до інформації.

Загальний підхід до оцінки проєктів

- 7.15. Усі проєкти проходять екологічну та соціальну оцінку, яка допомагає ЄБРР прийняти рішення щодо доцільності фінансування певного проєкту і в разі позитивного рішення визначити, як мають усуватися екологічні та соціальні ризики та впливи під час планування, виконання, реалізації та експлуатації проєкту. Хоча точний обсяг оцінки визначатиметься окремо в кожному випадку, він відповідатиме характеру та масштабу проєкту й буде пропорційним рівню його екологічних і соціальних ризиків та впливів. У межах оцінки аналізуватимуться екологічні та соціальні ризики та впливи, будь-які пов'язані контекстуальні ризики, а також спроможність і зобов'язання клієнта реалізувати проєкт згідно з відповідними ЕСВ.
- 7.16. Клієнт несе відповідальність за надання достатньої інформації щодо екологічних і соціальних ризиків та впливів проєкту, щоб Банк міг провести екологічну та соціальну оцінку відповідно до цієї Політики. Роль Банку полягає у: (i) перевірці інформації клієнта; (ii) наданні вказівок, які допоможуть клієнту розробити необхідні заходи відповідно до ієрархії пом'якшення для усунення екологічних та соціальних впливів і виконання відповідних ЕСВ; а також (iii) наданні допомоги у визначенні можливостей забезпечення додаткових екологічних або соціальних покращень.
- 7.17. Коли до ЄБРР звертаються за фінансуванням проєкту, що перебуває на стадії будівництва або отримав дозволи від країни-реципієнта, зокрема місцеве схвалення, оцінка Банку включатиме аналіз прогалін у дизайні проєкту, в тому числі обґрунтування вибору проєкту та розглянуті альтернативи, а також відповідність реалізації проєкту ЕСВ для визначення необхідності додаткових досліджень і/або заходів з пом'якшення для задоволення вимог ЄБРР. Банк також проведе оцінку діяльності клієнта та достатності наявних систем екологічного та соціального менеджменту (СЕСМ) перед залученням ЄБРР.
- 7.18. Процес оцінки ЄБРР вимагає від клієнтів мають визначення зацікавлених сторін, яких потенційно можуть стосуватися або цікавити проєкти, розкриття достатньої інформації про ризики та впливи цих проєктів, а також змістовної взаємодії із зацікавленими сторонами з урахуванням культурних особливостей. Зокрема, ЄБРР вимагає від своїх клієнтів взаємодіяти з відповідними зацікавленими сторонами та особами, яких стосується проєкт, в обсязі, пропорційному потенційним ризикам та впливам проєкту і рівню зацікавленості сторін, зокрема проводити змістовні консультації з особами, на яких може вплинути проєкт. У випадках якщо проєкт може призвести до значних негативних наслідків для громади, вразливих груп населення та/або працівників, перед затвердженням проєкту Радою Банк забезпечить, зокрема через власну взаємодію із зацікавленими сторонами за потреби, відповідність проєкту вимогам ЕСВ 10. Після затвердження проєкту Радою директорів, ЄБРР продовжуватиме контролювати процес взаємодії клієнта із зацікавленими сторонами, щоб забезпечити проведення змістовних консультацій відповідно до ЕСВ 10 і/або зобов'язань ПЕСЗ.
- 7.19. Для проєктів ФП, передбачених у підрозділах «Прямі інвестиції» та «Фінансові посередники» вище, ЄБРР проводитиме комплексну перевірку клієнта та його портфеля, щоб оцінити: (i) наявні у клієнта екологічні та соціальні політики й процедури та його здатність їх реалізувати; (ii) екологічні та соціальні ризики та впливи, пов'язані з наявним портфелем клієнта та очікуваними майбутніми проєктами; і (iii)

заходи, необхідні для підвищення ефективності чинної системи екологічного та соціального менеджменту (CECM) клієнта.

Прийняття рішень

- 7.20. Документація, подана для затвердження проєкту Раді директорів ЄБРР або, якщо Рада директорів делегувала повноваження щодо затвердження, то керівництву Банку, міститиме опис екологічної та соціальної оцінки, основних ризиків та впливів, заходів із пом'якшення впливів, резюме взаємодії із зацікавленими сторонами та інформацію про те, як ризики та впливи проєкту вже враховуються або враховуватимуться клієнтами. Рада директорів або керівництво Банку, залежно від обставин, враховуватиме коментарі та занепокоєння зацікавлених сторін у процесі прийняття рішень як компонент оцінки загального впливу, ризиків і вигід проєкту.
- 7.21. Рада директорів ЄБРР може погодитися (як умова фінансування ЄБРР), що окремі елементи екологічної та соціальної оцінки буде проведено після затвердження Радою та підписання угод фінансування. Рада розгляне загальні впливи, ризики та переваги запропонованого підходу. Якщо проєкт було затверджено на таких умовах, це має бути зазначено в Резюме проєкту.

Юридична документація

- 7.22. Угоди ЄБРР з клієнтами про фінансування проєкту повинні містити спеціальні положення, які відображатимуть екологічні та соціальні вимоги ЄБРР. До таких положень належать положення про дотримання всіх чинних ЕСВ, а також положення щодо екологічного та соціального звітування, взаємодії із зацікавленими сторонами та моніторингу. Юридичні документи також міститимуть, за необхідності, права та/або засоби захисту для Банку у випадку, якщо позичальник або компанія-інвестор не виконують екологічні або соціальні положення відповідно до вимог угод фінансування.

Моніторинг

- 7.23. ЄБРР буде моніторити й оцінювати проєкти, які фінансує, відповідно до цілей цієї Політики протягом усього часу, поки Банк має в проєкті фінансовий інтерес. Обсяг моніторингу буде пропорційним екологічним та соціальним ризикам, пов'язаним із проєктом. ЄБРР перевіряє щорічні звіти про результати екологічної та соціальної діяльності проєкту, виконання ПЕСЗ і відповідність клієнта екологічним та соціальним зобов'язанням в угодах фінансування. Якщо клієнт не виконує свої соціальні та екологічні зобов'язання, зазначені в угодах про фінансування, ЄБРР погоджує з клієнтом коригувальні заходи, яких клієнт має вжити для забезпечення відповідності та виправлення будь-якої шкоди, що виникла внаслідок невиконання зобов'язань. Якщо клієнт належним чином не вживає узгоджених коригувальних заходів, то Банк використає свої неофіційні та офіційні важелі впливу, щоб спонукати клієнта виконати коригувальні дії, і може здійснити свої права та/або засоби захисту, передбачені в угодах про фінансування, які вважатиме за доцільні. Банк зобов'язується у пріоритетному порядку забезпечити належне врегулювання випадків суттєвого невиконання зобов'язань і відсутності прогресу в реалізації погоджених коригувальних заходів клієнтами Банку та враховуватиме виконання клієнтом соціальних і екологічних зобов'язань під час розгляду заявок на нове або додаткове фінансування цього клієнта. ЄБРР також може періодично перевіряти інформацію моніторингу, підготовлену клієнтами, шляхом виїздів на об'єкти проєктів фахівців з екологічних та соціальних питань Банку й/або незалежних експертів. У випадках, коли клієнт бере участь у процесуальних діях, можливості Банку щодо моніторингу можуть бути обмежені.
- 7.24. Якщо проєкт переходить на стадію відновлення корпоративного контролю, вимоги ПЕСЗ і моніторингу переглядатимуться індивідуально в кожному випадку для досягнення необхідних результатів з урахуванням обмежень поточного стану проєкту.

Операційні зміни

- 7.25. Після затвердження ЄБРР і підписання угод фінансування в характері та обсязі проєкту можуть відбуватися зміни. Такі зміни можуть призводити до суттєвих екологічних або соціальних впливів. Коли передбачаються такі суттєві зміни, Банк проведе екологічну та соціальну оцінку відповідно до цієї

Політики та будь-яких додаткових вимог щодо оцінки та взаємодії із зацікавленими сторонами, а змінена/реструктурована документація проєкту буде доповнена екологічними та соціальними заходами пом'якшення впливів. Якщо операційні зміни призведуть до суттєво відмінного екологічного та/або соціального сценарію в порівнянні з тим, який було затверджено Радою, зміни буде доведено до відома керівництва Банку і, за необхідності, відповідно до чинних політик ЄБРР, подано для інформування або затвердження Радою директорів.

8. Додатки

Зміст ЕСВ 1–10 є частиною Розділу IV.

Відмова від вимог, винятки та оприлюднення

1. Відмова від вимог

Рада директорів може надати дозвіл на відступ від вимог цієї Політики у випадку, прямо не передбаченому умовами Політики. Усі відступи від цієї Політики затверджуватимуться Радою директорів.

2. Винятки

Ця Політика не застосовується до консультаційних послуг, проєктів, ініційованих громадою, політичного діалогу та технічного співробітництва, що фінансуються та/або реалізуються ЄБРР, або до процесів управління, адміністрування та прийняття рішень ЄБРР.

3. Оприлюднення

Цю Політику буде опубліковано на вебсайті Банку невдовзі після її затвердження Радою директорів.

I Перехідні положення

На проєкти, попередньо затвердженні керівництвом Банку до набрання чинності цією Політикою, поширюються положення політики, яка була чинною на момент попереднього затвердження проєкту.

| Дата набрання чинності

Ця політика набирає чинності з 1 січня 2025 року.

I Структура прийняття рішень

Підзвітність

Підзвітним за цією Політикою є віцепрезидент, головний директор із ризиків.

Відповідальність

Відповідальність за виконання цієї Політики несе керуючий директор департаменту з питань довкілля та сталого розвитку.

I Перегляд і звітність

1. Перегляд

Політика переглядатиметься у 2029 р. з проведенням громадських консультацій.

Рада директорів може затверджувати зміни до Політики на будь-якому етапі без необхідності проведення громадських консультацій, якщо зміни не є суттєвими за своєю природою або вносяться в результаті змін в іншій політиці Банку, що була предметом громадських консультацій.

2. Звітність

Не застосовується

I Пов'язані документи

Політика доступу до інформації (2024 р.) і Директива про доступ до інформації (2024 р.).

Політика підзвітності за проектами (2019 р.) та Незалежний механізм підзвітності за проектами: Настанова (2019 р.).

Перелік видів діяльності, які не фінансуються ЄБРР з екологічних і соціальних міркувань

ЄБРР свідомо не фінансуватиме, безпосередньо чи опосередковано через ФП, проєкти, в яких кошти Банку використовуються для діяльності, пов'язаної з таким:

- a. Виробництво чи торгівля будь-якою продукцією або діяльність, які вважаються незаконними згідно із законами або нормативними актами країни-реципієнта (тобто національними) чи міжнародними конвенціями й угодами або підлягають міжнародному поетапному припиненню або забороні, а саме:
 - i. Виробництво чи торгівля продуктами, що містять поліхлоровані біфеніли (ПХБ).¹²
 - ii. Виробництво чи торгівля фармацевтичними препаратами, пестицидами/гербіцидами та іншими небезпечними речовинами.¹³
 - iii. Виробництво чи торгівля озоноруйнівними речовинами (ОРР).¹⁴
 - iv. Виробництво, використання або торгівля стійкими органічними забруднювачами.¹⁵
 - v. Торгівля дикими тваринами та рослинами або виробництво чи торгівля продукцією з диких тварин і рослин, що регулюються [Конвенцією про міжнародну торгівлю видами дикої фауни та флори, що перебувають під загрозою зникнення \(CITES\)](#).¹⁶
 - vi. Транскордонне переміщення відходів, заборонених згідно з міжнародним публічним правом.¹⁷
- b. Дитяча та примусова праця.
- c. Примусове виселення¹⁸
- d. Розвідувальні роботи та розробка родовищ викопного палива, або виробництво електроенергії на основі викопного палива відповідно до вимог чинної Стратегії енергетичного сектору ЄБРР.
- e. Діяльність, пов'язана з примусовим годуванням качок і гусей.
- f. Утримання тварин з основною метою виробництва хутра або будь-яка діяльність, пов'язана з виробництвом хутра.

¹² ПХБ (поліхлоровані біфеніли) — це група високо токсичних хімічних речовин, які можуть міститися в масляних електричних трансформаторах, конденсаторах і комутаційній апаратурі, виготовленій у період з 1950 по 1985 рік.

¹³ Нормативні документи: Регламент (ЄС) № 649/2012 Європейського парламенту та Ради від 4 липня 2012 року щодо експорту та імпорту небезпечних хімічних речовин у чинній редакції; Консолідований список продуктів ООН, споживання та/або продаж яких заборонено, відкликано, суворо обмежено або не схвалено урядами; Конвенція про процедури попередньої обґрунтованої згоди щодо певних небезпечних хімічних речовин і пестицидів у міжнародній торгівлі (Роттердамська конвенція); Рекомендована Всесвітньою організацією охорони здоров'я класифікація пестицидів згідно з їхньою небезпечністю.

¹⁴ ОРР (озоноруйнівні речовини) — це хімічні сполуки, які взаємодіють зі стратосферним озоном і виснажують його, що призводить до широко відомих «озонових дір». У Монреальському протоколі про речовини, що руйнують озоновий шар, перераховані ОРР і цільові дати зменшення їхнього використання та поступової відмови від них. Список хімічних сполук, що регулюються Монреальським протоколом, включно з аерозолями, холодоагентами, пінними агентами, розчинниками та засобами пожежного захисту, а також з інформацією про країни-учасниці та цільові дати поетапної відмови від їх використання, доступний у Програмі ООН з довкілля.

¹⁵ Нормативний документ: Стокгольмська конвенція про стійкі органічні забруднювачі (СОЗ), зі змінами та доповненнями 2009 року.

¹⁶ Перелік видів, включених до CITES, можна отримати в секретаріаті CITES.

¹⁷ Нормативні документи: Базельська конвенція про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їхнім видаленням; Регламент (ЄС) № 1013/2006 від 14 червня 2006 року про перевезення відходів; Рішення C(2001)107/Final Ради ОЕСР щодо перегляду Рішення C(92)39/Final про контроль за транскордонним перевезенням відходів, призначених для вторинного перероблення.

¹⁸ Під примусовим виселенням розуміються дії та/або бездіяльність, пов'язані з примусовим або постійним чи тимчасовим вимушеним переміщенням осіб, груп і громад з їхніх домівок і/або земель і ресурсів, які перебувають у спільній власності, які вони займають або від яких вони залежать, що призводить до втрати або обмеження можливості особи, групи чи громади жити або працювати в певному помешканні, житлі або місці проживання, без надання та наявності доступу до відповідних форм правового або іншого захисту.

- g. Виробництво, введення в обіг та використання азбестових волокон, а також виробів і сумішей, до складу яких ці волокна додано навмисно.¹⁹
- h. Експорт ртуті та ртутних сполук, а також виробництво, експорт і імпорт широкого спектра продуктів, до складу яких додана ртуть.²⁰
- i. Діяльність, заборонена законодавством країни-реципієнта або міжнародними конвенціями, що стосуються захисту біорізноманіття або культурної спадщини.
- j. Дрифтерна риболовля в морському середовищі з використанням сіток, довжина яких перевищує 2,5 км.
- k. Перевезення нафти або інших небезпечних речовин суднами, які не відповідають вимогам Міжнародної морської організації (ММО).²¹
- l. Торгівля товарами без необхідних експортних або імпортних ліцензій чи іншого підтвердження дозволу на транзит від відповідних країн експорту, імпорту та, якщо застосовується, транзиту.
- m. Проекти, які впливають на такі території: (i) об'єкти Альянсу за нульове вимирання; (ii) природні та змішані об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО; і (iii) вільноплинні ділянки річок довжиною 500 км або більше, за винятком проєктів, що спеціально спрямовані на збереження таких територій.

19 Регламент Комісії (ЄС) 2016/1005 від 22 червня 2016 року, що вносить зміни до Додатка XVII до Регламенту (ЄС) № 1907/2006 Європейського парламенту та Ради щодо реєстрації, оцінки, надання дозволів і обмеження використання хімічних речовин (REACH) стосовно азбестових волокон (хризотилу).

20 Регламент (ЄС) 2017/852 Європейського парламенту та Ради від 17 травня 2017 року щодо ртуті.

21 Танкери, які не мають сертифікатів, передбачених Міжнародною конвенцією з охорони людського життя на морі (у тому числі, без обмежень, сертифікат відповідності Міжнародному кодексу з управління безпекою), танкери, внесені до чорного списку ЄС або заборонені згідно з Паризьким меморандумом про взаєморозуміння щодо державного контролю портів, а також танкери, які підлягають виведенню з експлуатації згідно з положенням 13G [Міжнародної конвенції про запобігання забрудненню з суден](#). Забороняється використовувати однокорпусні судна, вік яких перевищує 25 років.

I Проекти категорії «А»

Цей перелік стосується проектів, що передбачають нове будівництво («грінфілд»), значне розширення чи трансформацію (конверсію) у наведених нижче категоріях. Наведені нижче типи проектів є прикладами тих, що можуть спричинити потенційно значні нові та додаткові екологічні та/або соціальні впливи, а отже, потребують проведення оцінки впливу на довкілля та соціальне середовище. Віднесення кожного проекту до певної категорії залежатиме від характеру та значущості будь-яких фактичних або потенційних нових і додаткових екологічних або соціальних впливів, що визначаються на основі специфіки проекту, місця його впровадження, чутливості та масштабу.

1. Нафтопереробні заводи (за винятком підприємств, які виготовляють із сирової нафти виключно мастильні матеріали) та виробничі підприємства для газифікації та зрідження вугілля чи бітумінозного сланцю потужністю 500 т на добу та вище.
2. Теплові електростанції та інші потужності, призначені для спалювання з рівнем виробництва тепла 300 МВт²² або більше, а також атомні електростанції та інші ядерні реактори, зокрема демонтаж або виведення з експлуатації таких станцій або реакторів (крім дослідницького устаткування для виробництва та конверсії здатних до ядерного ділення матеріалів та паливної сировини, максимальна потужність яких не перевищує 1 кВт постійного теплового навантаження).
3. (а) Потужності для повторного перероблення опроміненого ядерного палива і (б) потужності, призначені для: (i) виробництва або збагачення ядерного палива; (ii) перероблення опроміненого ядерного палива або високоактивних радіоактивних відходів; (iii) остаточної утилізації опроміненого ядерного палива; (iv) виключно для остаточної утилізації радіоактивних відходів та (v) виключно для зберігання (запланованого на період довше 10 років) опроміненого ядерного палива чи радіоактивних відходів за межами об'єктів, на яких вони використовувалися чи утворилися.
4. Комбінати для початкового виплавляння чавуну та сталі; потужності для виробництва чорнових кольорових металів з руди, концентратів або вторинної сировини з застосуванням металургійних, хімічних або електролітичних процесів.
5. Комплексні хімічні виробничі потужності: для виробництва в промислових масштабах речовин з використанням процесів хімічної конверсії, в яких декілька вузлів/ділянок розташовані поряд та функціонально взаємопов'язані, для виробництва: базових органічних речовин; базових неорганічних речовин; добрив на основі фосфору, азоту та калію (простих або комплексних); базових продуктів для захисту рослин та біоцидів; базових фармацевтичних речовин з використанням хімічних або біологічних процесів; вибухових речовин.
6. Будівництво автомобільних доріг, шосе та дальніх залізничних ліній; аеропортів з довжиною основних злітно-посадкових смуг 2100 метрів або більше; нових доріг з чотирма або більшою кількістю смуг, або зміна траси та/або розширення існуючих доріг до чотирьох або більшої кількості смуг, якщо неперервна довжина таких нових доріг, ділянок доріг зі зміненим напрямком та/або розширених ділянок доріг становить 10 км або більше.
7. Трубопроводи діаметром більше 800 мм і довжиною більше 40 км, термінали та пов'язані з ними об'єкти для транспортування газу, нафти та хімічних речовин у великих обсягах чи для транспортування потоків двоокису вуглецю (CO₂) для геологічного зберігання у тому числі пов'язані з ними компресорні станції.
8. Сховища для геологічного зберігання двоокису вуглецю.
9. Установки для вловлювання потоків CO₂ з метою геологічного зберігання загальною потужністю вловлювання 1,5 мегатонн CO₂ на рік чи більше.

²² Еквівалентно загальній електричній потужності 140 МВт для парових і газотурбінних електростанцій з одноциклічним режимом.

10. Великі морські порти, внутрішні водні шляхи та порти для перевезень внутрішніми водними шляхами; торгові порти, причали для завантаження та розвантаження, пов'язані з внутрішніми та зовнішніми портами (за виключенням поромних причалів).
11. Великі об'єкти з перероблення та утилізації відходів для спалювання, хімічної переробки або захоронення на полігонах шкідливих, токсичних або небезпечних відходів.
12. Великі заводи з утилізації безпечних відходів шляхом спалювання або хімічного оброблення безпечних відходів потужністю понад 100 т на добу.
13. Великі²³ греблі та інші споруди, призначені для утримання або постійного зберігання води, якщо новий або додатковий обсяг води, що утримується або зберігається, перевищує 3 млн куб. м.
14. Викачування ґрунтових вод або проекти штучного поповнення ґрунтових вод у випадках, коли річний об'єм води, яка має видобуватись або закачуватись, становить 10 млн. куб. м або більше.
15. Роботи з переміщення водних ресурсів між басейнами річок, якщо метою такого переміщення є запобігання можливому дефіциту води, і якщо кількість води, яка переміщується, перевищує 100 млн куб. м на рік, або роботи з переміщення водних ресурсів між басейнами річок, якщо багаторічна середня витрата води басейну забору перевищує 2000 млн куб. м на рік, а кількість води, яка переміщується, перевищує 5% цієї витрати. (В обох випадках виключається переміщення трубопровідної питної води.)
16. Промислові потужності для: (а) виробництва паперової маси з дерева або подібних волокнистих матеріалів; (б) виробництва паперу та картону з виробничою потужністю понад 200 метричних тон висушеного на повітрі матеріалу на добу.
17. Кар'єри та відкрите видобування мінеральних копалин, якщо площа ділянки перевищує 25 га, а також видобування торфу, якщо площа ділянки перевищує 150 га.
18. Видобування нафти та природного газу для комерційних потреб, якщо обсяг видобування перевищує 500 т на день для нафти або 500 тис. куб. м на день для газу.
19. Потужності для зберігання нафти, нафтохімічної або хімічної продукції місткістю 200 тис. тонн або більше.
20. Великомасштабна заготівля деревини або вирубка лісів на значних територіях.
21. Муніципальні споруди для очистки стічних вод з потужністю, що перевищує еквівалент населення у 150 тис. осіб.
22. Великі муніципальні об'єкти для перероблення та утилізації твердих побутових відходів.
23. Будівництво великомасштабних туристичних об'єктів та об'єктів роздрібної торгівлі.
24. Будівництво високовольтних повітряних ліній електропередач.
25. Великомасштабні вітроенергетичні установки для виробництва електроенергії (вітрові ферми) зі значним екологічним або соціальним впливом.
26. Великомасштабна рекультивація земель і морські днопоглиблювальні роботи.
27. Великомасштабне первинне сільське господарство або насадження лісів, що включає інтенсифікацію, зміну призначень земель або конверсію пріоритетних аспектів біорізноманіття та/або критичних місць існування.
28. Заводи для дублення шкір потужністю понад 12 т готової продукції на добу.
29. Потужності для інтенсивного вирощування птиці або свиней, які мають понад: (а) 85 тис. місць для бройлерів, 60 тис. місць для курей-несучок; (б) 3 тис. місць для свиней на відгодівлі (вагою понад 30 кг); або (с) 900 місць для свиноматок.

23 За визначенням Міжнародної комісії з великих гребель «велика гребля» — це гребля висотою 15 метрів або більше від основи. Греблі висотою від 5 до 15 метрів і з об'ємом водосховища понад 3 мільйони кубічних метрів також класифікуються як великі греблі.

-
30. Проекти²⁴, які планується впроваджувати у вразливих місцевостях міжнародного, національного або регіонального значення, або які ймовірно можуть мати відчутний вплив (у тому числі кумулятивний вплив у поєднанні з впливом від інших минулих, теперішніх та обґрунтовано очікуваних у майбутньому проєктів) на такі місцевості, навіть якщо тип проєкту не зазначений в цьому переліку. Такі вразливі місцевості включають, зокрема, національні захищені зони, які визначені національним законодавством та/або міжнародно визнані, чи відповідний статус яких пропонується національними урядами; критичні середовища існування або інші екосистеми, які підтримують пріоритетні аспекти біорізноманіття, території, які мають археологічну або культурну цінність, а також території, важливі для корінних народів або інших вразливих груп.
31. Проекти, які можуть мати значні негативні соціальні впливи на осіб чи групи осіб, на яких такі проєкти можуть впливати прямо чи опосередковано.
32. Проекти, які можуть передбачати значне недобровільне переселення або економічне переміщення.

24 Зокрема проєкти, що мають екологічну чи соціальну спрямованість (як-от гідроелектростанції або інші проєкти відновлювальної енергетики).

Екологічна та соціальна вимога ЄБРР № 1

Оцінка й управління екологічними та соціальними ризиками та впливами

Оцінка й управління екологічними та соціальними ризиками та впливами

Вступ

1. У цій Екологічній та соціальній вимозі (ЕСВ) визнається важливість комплексного підходу до визначення екологічних та соціальних ризиків та впливів, пов'язаних із проєктами, зокрема ризиків та впливів на права людини, гендерну рівність, клімат та довкілля, а також з управлінням клієнтом екологічними та соціальними показниками протягом усього життєвого циклу проєкту. Успішна та раціональна система екологічного та соціального менеджменту (СЕСМ) сприяє підтриманню належних і сталих екологічних та соціальних показників і може призвести до покращення фінансових, екологічних та соціальних результатів. СЕСМ є динамічним, адаптивним і безперервним процесом, що ініціюється та підтримується керівництвом і відповідно до ЕСВ 10 передбачає змістовне спілкування між клієнтом, його працівниками, громадами, які зазнають впливу, і, за необхідності, іншими зацікавленими сторонами.
2. Ця ЕСВ визначає відповідальність клієнта в процесі ідентифікації та оцінювання потенційних екологічних та соціальних ризиків та впливів, пов'язаних із проєктом, а також у процесі розробки та впровадженні СЕСМ для пом'якшення, управління, моніторингу та надання звітності щодо цих ризиків та впливів.

Цілі

3. Ця ЕСВ має такі цілі:
 - визначення та оцінювання ризиків та впливів проєкту для довкілля та соціального середовища та для самого проєкту;
 - впровадження підходу на основі ієрархії пом'якшення впливів для усунення екологічних та соціальних ризиків та впливів проєктної діяльності на працівників, відповідні громади і довкілля;
 - врахування в процесі оцінювання та управління ризиків та впливів на права людини;
 - впровадження СЕСМ, що відповідає екологічним та соціальним ризикам та впливам проєкту, з урахуванням відповідних ЕСВ, зокрема положень щодо моніторингу та звітності;
 - сприяння постійному покращенню екологічних та соціальних показників клієнтів.

Сфера застосування

4. Ця ЕСВ поширюється на всі проєкти, що фінансуються ЄБРР, відповідно до цієї Екологічної та соціальної політики. У межах процесу екологічної та соціальної оцінки клієнт має визначити відповідні вимоги цієї ЕСВ, а також шляхи їхнього виконання та управління відповідними впливами й питаннями на етапах оцінювання, розробки, будівництва, експлуатації, виведення з експлуатації, закриття та відновлення проєкту. ЕСВ треба розглядати комплексно. ЕСВ 1 та інші ЕСВ, залежно від конкретної ситуації, можуть застосовуватися до господарської діяльності клієнта поза межами проєкту, залежно від характеру фінансування з боку ЄБРР.
5. Якщо проєкт не відповідає ЕСВ і передбачає модернізацію або оновлення наявних об'єктів чи господарської діяльності клієнта, які на момент затвердження ЄБРР не відповідають ЕСВ, клієнт зобов'язаний ухвалити план екологічних та соціальних заходів (ПЕСЗ), що включатиме низку технічно та фінансово можливих заходів для забезпечення відповідності проєкту, об'єкта або діяльності ЕСВ у прийнятні для ЄБРР терміни. У межах ПЕСЗ ЄБРР і клієнт узгоджують конкретні коригувальні та

превентивні заходи, заходи пом'якшення впливів, необхідні ресурси та строки виконання, які клієнт зобов'язується здійснити, щоб забезпечити управління екологічними та соціальними ризиками та впливами проєкту відповідно до ЕСВ. ПЕСЗ вважатиметься частиною угод фінансування та міститиме зобов'язання клієнта щодо його виконання.

6. Екологічні та/або соціальні ризики та впливи від пов'язаних об'єктів будуть включені до процесу екологічного та соціального оцінювання. Клієнт має забезпечити управління екологічними та соціальними ризиками та впливами, що виникають від пов'язаних об'єктів, які перебувають під його контролем або впливом, а також їхнього пом'якшення відповідно до чинного законодавства, кращої міжнародної практики (КНП) та цілей ЕСВ.
7. У разі виявлення потенційно значних екологічних і/або соціальних ризиків та впливів від інших об'єктів або діяльності поблизу проєкту, вже існуючих об'єктів або об'єктів або діяльності, як не залежать від клієнта і на які не поширюються ЕСВ, клієнт повинен докласти розумних зусиль для оцінювання та пом'якшення ризиків для проєкту.
8. Взаємодія із зацікавленими сторонами проєкту є невіддільною частиною цього процесу. Вимоги щодо взаємодії із зацікавленими сторонами викладені в ЕСВ 10.

Вимоги

Системи екологічного та соціального менеджменту

9. Клієнт зобов'язується впровадити та підтримувати комплексну систему екологічного та соціального менеджменту (СЕСМ) або еквівалентну систему менеджменту, що відповідає характеру й масштабу проєкту та рівню його екологічних та соціальних ризиків та впливів, відповідно до цієї ЕСВ і КМП. Мета такої системи менеджменту — інтегрувати реалізацію ЕСВ у спрощений і скоординований процес і впровадити його в основну операційну діяльність клієнта. СЕСМ включатиме загальну політику або політики, в яких визначатимуться екологічні та соціальні зобов'язання і цілі, що дозволять клієнту досягти належних екологічних та соціальних показників.
10. СЕСМ має бути динамічною та адаптивною, діяти на постійній основі та, за необхідності, визначати набір управлінських процесів, планів і/або процедур для безперервної ідентифікації, скринінгу, оцінки, пом'якшення впливів, управління, моніторингу та оприлюднення пов'язаних із проєктом екологічних та соціальних ризиків та впливів відповідно до ЕСВ. СЕСМ буде належно забезпечена ресурсами та оцінена за витратами, а також буде створена організаційна структура з визначенням функцій, обов'язків і повноважень щодо впровадження СЕСМ. У СЕСМ враховуватимуться ризики та вплив з боку третіх осіб і передбачатиметься можливість здійснювати належний моніторинг, збір і фіксацію інформації про екологічні та соціальні ризики та впливи, зокрема про показники ефективності та цілі, для звітування перед ЄБРР і зацікавленими сторонами проєкту відповідно до ЕСВ 10 і КМП. СЕСМ має включати положення щодо подолання значних залишкових екологічних та соціальних впливів.
11. У разі проведення операцій на ринках капіталу або якщо клієнт звертається по загальне корпоративне фінансування або капітал, клієнт повинен впровадити систему для управління екологічними та соціальними ризиками та впливами, пов'язаними з його господарською діяльністю та будь-яким використанням надходжень, відповідно до ЕСВ.

Екологічна та соціальна оцінка

12. Клієнт проводить екологічну та соціальну оцінку відповідно до характеру та масштабу проєкту в обсязі, співрозмірному потенційним ризикам і впливам проєкту та для самого проєкту. Процес оцінювання охоплюватиме всі відповідні прямі та непрямі екологічні та соціальні ризики та впливи проєкту та для самого проєкту, а також відповідні етапи його циклу, в інтегрованому вигляді. Також визначаються та оцінюються потенційні вигоди проєкту. Якщо проєкт включає наявні об'єкти або господарську діяльність і/або пов'язані об'єкти, у процесі оцінювання враховуватимуться екологічні та соціальні ризики та впливи, пов'язані з ними. Проводитиметься перевірка ризиків і впливів з урахуванням контекстуальних ризиків на основі поточної та/або нещодавньої інформації, вихідних даних про екологічні та соціальні аспекти, а також на достовірних зовнішніх джерелах з відповідним рівнем деталізації. У процесі оцінювання також визначатимуться: (i) відповідні екологічні та соціальні закони та

нормативні вимоги юрисдикцій, у яких реалізується проєкт, зокрема закони, у яких імplementовано зобов'язання країни-реципієнта за міжнародним публічним правом; (ii) відповідні вимоги згідно з ЕСВ. Через складність або невизначеність ризиків, а також якщо вплив і/або контекстуальні ризики є значними, для клієнта може бути доцільним доповнити свою екологічну та соціальну оцінку додатковими або розширеними дослідженнями та оцінками із залученням більшої кількості учасників, зосереджуючись на конкретних ризиках і впливах.²⁵ Якщо потрібно, клієнт має залучити незалежних експертів і ресурси для участі в процесі екологічного та соціального оцінювання.

13. У процесі екологічного та соціального оцінювання також буде визначено та охарактеризовано, у відповідних випадках, кумулятивні ризики та впливи проєкту та для самого проєкту разом із ризиками та впливами інших минулих, поточних і обґрунтовано передбачуваних розробок, а також незаплановані, але передбачувані дії, які можуть бути дозволені за проєктом і здійснені пізніше або в іншому місці.
14. Для проєктів, які можуть мати негативні екологічні та соціальні ризики та впливи, клієнт, як невіддільну частину процесу оцінки, визначить зацікавлені сторони проєкту та розробить план змістовної взаємодії з цими сторонами, щоб врахувати їхні точки зору та занепокоєння під час планування, реалізації та експлуатації проєкту відповідно до ЕСВ 10. У цьому процесі ідентифікації зацікавлених сторін буде визначено будь-які передбачувані ризики помсти стосовно зацікавлених сторін. Якщо буде виявлено такий ризик, клієнт також розробить і впровадить політики, що заборонятимуть будь-яку форму помсти під контролем клієнта, і розробить ефективні заходи для реагування на ризики та впливи помсти.
15. Як невіддільну частину процесу оцінювання клієнт визначить осіб або групи осіб, які зазнають впливу, і які є вразливими, а також розробить і впровадить заходи з пом'якшення впливів та моніторингу, щоб запобігти неспіврозмірному негативному впливу проєкту на таких осіб і забезпечити рівний доступ до вигід від його реалізації. Такі особи або групи осіб мають враховуватися в процесі визначення зацікавлених сторін, щоб під час планування, впровадження та експлуатації проєкту відповідно до ЕСВ 10 були розглянуті точки зору всіх зацікавлених осіб, які зазнають впливу.
16. Здійснюючи оцінювання, управління та моніторинг екологічних та соціальних ризиків і впливів клієнт враховуватиме гендерні питання, спираючись на вихідні дані, диференційовані за статтю, дані моніторингу й консультації, звертаючи особливу увагу на різні обтяження, бар'єри та вплив, які можуть мати жінки й сексуальні та гендерні меншини, зокрема гендерно зумовлене насильство та домагання.
17. Якщо проєкти або господарська діяльність клієнта передбачають управління цифровими персональними даними, значну залежність від цифрових послуг і технологій або суттєву цифровізацію послуг чи продуктів, у процесі оцінювання мають враховуватися екологічні та соціальні ризики та впливи, пов'язані з кібербезпекою, захистом даних і конфіденційністю.
18. Якщо проєкт може бути пов'язаний зі значними екологічними та соціальними ризиками та впливами, процес оцінки, за необхідності та залежно від характеру проєкту, включатиме оцінку технічно та фінансово доцільних альтернатив місця розташування проєкту, технологій, розміру, дизайну та/або можливостей пом'якшення з точки зору їхніх екологічних та соціальних впливів і ризиків, а також враховуватиме сценарій «без проєкту». Відповідно до ієрархії пом'якшення ризиків, під час оцінювання альтернатив насамперед розглядатимуться інші варіанти, що дозволяють уникнути впливів. Цей процес передбачатиме відповідну взаємодію із зацікавленими сторонами відповідно до ЕСВ 10.
19. Якщо рішення щодо альтернатив проєкту були прийняті до залучення ЄБРР, клієнт перегляне ці альтернативи, щоб визначити: (i) якою мірою були належно враховані екологічні та соціальні ризики та впливи, пов'язані з вибраними альтернативами; (ii) процес взаємодії із зацікавленими сторонами та його результати; а також (iii) застосування ієрархії пом'якшення ризиків. Якщо в результаті перегляду буде виявлено значні ризики та/або впливи, клієнт розробить відповідні заходи для їх пом'якшення.
20. У разі проєктів, які є складними, неоднозначними або які можуть мати потенційно значні багатовимірні екологічні чи соціальні ризики або впливи, від клієнта може вимагатися залучити одного або декілька міжнародно визнаних незалежних експертів. Залежно від проєкту, такі експерти можуть бути включені

25 Для клієнта може бути доцільним включити в процес визначення екологічних та соціальних ризиків і впливів оцінку дотримання прав людини відповідно до Керівних принципів ООН з питань бізнесу та прав людини. Це буде доцільним у тих випадках, коли характер проєкту або умови його експлуатації становлять значний ризик для прав людини.

до складу дорадчої групи або працювати на замовлення клієнта, надаючи незалежні рекомендації та здійснюючи нагляд за проєктом.

21. Під час процесу оцінювання екологічних та соціальних аспектів і впродовж реалізації проєкту клієнт визначає значні екологічні та соціальні ризики, пов'язані з основними ланцюжками постачання проєкту. У разі виявлення значних ризиків клієнт має докласти розумних зусиль для їхнього попередження та зменшення, а також для усунення впливів, якщо необхідно. За необхідності ці заходи інтегруються до СЕСМ і/або системи управління ланцюжками постачання відповідно до складності ланцюжків постачання і пов'язаних екологічних та соціальних ризиків і впливів, а також відповідно до характеру та масштабу проєкту. Система управління має враховувати: (а) серйозність і ймовірність ризиків і впливів; (б) чи є клієнт причиною, сприяє або прямо пов'язаний із цими ризиками та впливами; а також (в) здатність клієнта впливати (леверидж) на відповідних основних постачальників. За необхідності клієнт також має визначити, чи погіршить розірвання відносин з постачальником виявлені екологічні та соціальні ризики та впливи. Вимоги щодо усунення значних трудових ризиків у ланцюжку постачання викладені в ЕСВ 2; вимоги щодо усунення значних ризиків ланцюжка постачання для живих природних ресурсів визначені в ЕСВ 6.
22. Проєкт належить до категорії «А», якщо він може призвести до потенційно значних екологічних і/або соціальних впливів, зокрема до прямих і сукупних екологічних та соціальних впливів, які є новими, додатковими та не можуть бути легко визначені або пом'якшені. Для проєктів, віднесених до категорії «А», проводиться формалізована оцінка впливу на довкілля та соціальне середовище (ОВДСС) із залученням широкої громадськості, включно з перевіркою та/або визначенням обсягу оцінки, а також аналіз альтернатив. Орієнтовний перелік проєктів категорії «А» наведено в Додатку Б до цієї Політики.
23. Проєкт належить до категорії «В», якщо його потенційні негативні екологічні та/або соціальні впливи зазвичай є локалізованими та/або легко визначаються і можуть бути усунені за допомогою заходів пом'якшення. Обсяг екологічної та соціальної оцінки визначатиметься ЄБРР у кожному конкретному випадку з урахуванням екологічних та соціальних ризиків, пов'язаних з проєктом.
24. Проєкт належить до категорії «С», якщо він, найімовірніше, матиме обмежений екологічний і/або соціальний вплив, який можна легко визначити та пом'якшити.

План екологічного та соціального менеджменту

25. Враховуючи результати екологічної та соціальної оцінки та взаємодії із зацікавленими сторонами (ЕСВ 10), клієнт має розробити та впровадити програму заходів з усунення виявлених екологічних та соціальних ризиків і впливів, а також інші заходи для покращення показників, щоб відповідати вимогам ЕСВ. Залежно від проєкту, програма може складатися з набору задокументованих процедур, планів, практик і капітальних інвестицій, відомих як план екологічного та соціального менеджменту (ПЕСМ), який є компонентом системи екологічного та соціального менеджменту (СЕСМ).
26. ПЕСМ має відображати ієрархію пом'якшення та КМП і забезпечувати організацію всіх відповідних етапів проєкту відповідно до застосовних законодавчих та нормативних вимог і ЕСВ.
27. Якщо в процесі оцінювання буде визначено, що окремі особи або групи осіб є вразливими, маргіналізованими та/або зазнають дискримінації, ПЕСМ має передбачати диференційовані заходи, що захищатимуть зазначених осіб або групи осіб від несумірного впливу ризиків і впливів, а також надаватимуть їм можливість скористатися вигодами проєкту.
28. Рівень деталізації та складності ПЕСМ має відповідати ризикам і впливам проєкту, а також враховувати всі можливості його вдосконалення та отримання вигід. У ПЕСМ визначаються результати, які, за можливості, мають бути вимірюваними, із цільовими показниками та індикаторами ефективності, які можна відстежувати протягом визначених періодів. Враховуючи динамічний характер процесу розробки та реалізації проєктів, у разі змін в обставинах проєкту, непередбачених подій, регуляторних змін, а також залежно від результатів моніторингу та перевірки, ПЕСМ має коригуватися і, за потреби, оновлюватися.

Організаційний потенціал і зобов'язання

29. Клієнт повинен створити, підтримувати та, за потреби, зміцнювати організаційну структуру, у якій визначаються ролі, обов'язки та повноваження з впровадження СЕСМ, щоб забезпечити дотримання на постійній основі відповідних законодавчих та нормативних вимог і ЕСВ. Клієнт призначає спеціальний персонал, зокрема представника(-ів) керівництва, з чітко визначеними обов'язками та повноваженнями для підтримки та реалізації СЕСМ. Визначаються ключові обов'язки в екологічній та соціальній сфері, які доводяться до відома відповідного персоналу. Клієнт на постійній основі забезпечує належну підтримку, а також людські та фінансові ресурси для ефективної та безперервної діяльності в екологічній та соціальній сферах.
30. Клієнт забезпечує належну кваліфікацію і навчання працівників, які безпосередньо відповідають за екологічні та соціальні аспекти проєкту.

Підрядники

31. ЕСВ і СЕСМ, включно з будь-якими спеціальними вимогами та діями, які в ній визначаються, застосовуються до проєкту незалежно від того, чи здійснюється він безпосередньо клієнтом, чи через підрядників.
32. Клієнт відповідає за забезпечення виконання ЕСВ, якщо потрібно, і вимог СЕСМ підрядниками, які працюють над проєктом, шляхом впровадження та реалізації відповідної системи управління підрядниками. Ефективне управління підрядниками передбачає:
- оцінювання екологічних та соціальних ризиків і впливів, пов'язаних з виконанням підрядних робіт і послуг, включення відповідних умов ПЕСМ до тендерної документації за потреби, контрактне зобов'язання підрядників застосовувати ці стандарти та вживання заходів з пом'якшення та/або усунення впливів у разі недотримання встановлених вимог;
 - перевірку наявності у підрядників знань та навичок для виконання своїх завдань у межах проєкту відповідно до контрактних екологічних та соціальних умов;
 - моніторинг виконання підрядниками контрактних екологічних та соціальних умов;
 - вимоги щодо застосування підрядниками еквівалентних екологічних та соціальних вимог до своїх субпідрядників.
33. Якщо роботи підрядника за проєктом уже розпочато, клієнт повинен оцінити ці роботи та вжити необхідних заходів для забезпечення відповідності підрядників ЕСВ, якщо застосовуються, і вимогам СЕСМ.

Моніторинг і звітність у проєктах

34. Клієнт регулярно здійснюватиме моніторинг екологічних та соціальних ризиків, впливів і показників ефективності проєкту, а також ефективності заходів пом'якшення відповідно до КМП. Моніторинг проводиться, щоб: (i) визначити, чи реалізується проєкт відповідно до ЕСВ; (ii) інформувати про впровадження будь-яких заходів, зокрема коригувальних та профілактичних, необхідних для пом'якшення ризиків і впливів; а також (iii) зробити висновки, розподілити ресурси та виявити можливості для безперервного покращення.
35. Вимоги до моніторингу мають бути сумірними характеру проєкту та його екологічним і соціальним ризикам і впливам. Предметом моніторингу є:
- усі значні екологічні та соціальні ризики та впливи, визначені в ході екологічного та соціального оцінювання та в процесі реалізації проєкту;
 - відповідні частини ЕСВ, визначені на етапі оцінювання проєкту та подальшого моніторингу;
 - заходи, визначені в ПСЕМ або ПЕСЗ;
 - відповідні показники ефективності та цільові показники;
 - скарги, отримані від працівників і зовнішніх зацікавлених сторін, і способи їхнього розв'язання;
 - вимоги щодо регуляторного моніторингу та звітності;

- моніторинг і звітність, вимоги до яких установлені іншими сторонами (наприклад, покупцями, кредитними фінансисовими установами та органами сертифікації).
36. Клієнт забезпечує наявність достатніх ресурсів і персоналу для здійснення моніторингу в межах СЕСМ. Клієнт переглядає результати моніторингу та, за необхідності, ініціює коригувальні заходи. Крім того, клієнт може залучати третіх осіб, наприклад незалежних експертів, місцеві громади або організації громадянського суспільства, для доповнення або перевірки власної інформації моніторингу. У випадках коли відповідні органи або інші треті особи несуть відповідальність за управління певними екологічними та соціальними ризиками та впливами та супутніми заходами пом'якшення, клієнт співпрацюватиме з ними для здійснення та моніторингу таких заходів.
37. Клієнт надаватиме ЄБРР регулярні звіти про екологічні та соціальні показники проєкту, зокрема відповідність вимогам ЕСВ, реалізацію СЕСМ, ПЕСМ і ПЕСЗ, значні екологічні та соціальні ризики та впливи, відповідні показники ефективності та цільові показники, а також скарги, отримані від працівників і зовнішніх зацікавлених сторін, і способи їхнього розв'язання. У звітах до ЄБРР клієнт описує процес внутрішнього та/або зовнішнього контролю відповідності в ході підготовки екологічного та соціального звіту. На основі результатів моніторингу клієнт визначає та відображує необхідні коригувальні та профілактичні заходи в оновленому ПЕСМ або ПЕСЗ, які узгоджуватимуться з ЄБРР. Клієнт реалізує узгоджені коригувальні та профілактичні заходи та відслідковує їхнє виконання для покращення ефективності своєї діяльності. У разі, якщо клієнти вже оприлюднюють або мають намір оприлюднювати екологічні та соціальні звіти або еквівалентні документи відповідно до КМП, що охоплюють вимоги цього пункту, Банк, залежно від змісту, розгляне можливість використання таких звітів для цілей звітності, яку клієнт подає ЄБРР.
38. Клієнт повинен негайно повідомляти ЄБРР про будь-які екологічні або соціальні інциденти чи нещасні випадки, пов'язані з клієнтом або проєктом, які мають або, найімовірніше, матимуть значний негативний вплив. Клієнт проводить відповідне розслідування будь-якого такого інциденту, за потреби визначає та реалізує коригувальні заходи, а також повідомляє про це ЄБРР.
39. Клієнт повинен негайно повідомляти ЄБРР про будь-які зміни в обсязі, проєктуванні або експлуатації проєкту, які можуть суттєво змінити його екологічні та/або соціальні ризики та впливи. Клієнт проводить додаткову оцінку та консультації із зацікавленими сторонами відповідно до вимог ЕСВ і вносить зміни до ПЕСМ або ПЕСЗ згідно з домовленістю з ЄБРР.
40. У разі проєктів, які можуть мати значні негативні екологічні та соціальні ризики та впливи, клієнт може бути зобов'язаний залучати відповідних зовнішніх експертів для проведення періодичних незалежних перевірок проєкту або для моніторингу конкретних екологічних чи соціальних ризиків і впливів. Обсяг цієї роботи та подальшого спостереження визначається окремо у кожному випадку за погодженням з ЄБРР.

Екологічна та соціальна вимога ЄБРР № 2

Трудові відносини та умови праці

Трудові відносини та умови праці

Вступ

1. Ця Екологічна та соціальна вимога (ЕСВ) визнає, що для клієнтів і господарської діяльності клієнтів персонал є цінним активом, а ефективне управління людськими ресурсами, різноманітність робочої сили та здорові відносини між працівниками та керівництвом на основі поваги до прав працівників, зокрема свободу об'єднань і право на колективні переговори, а також відсутність дискримінації, є ключовими чинниками сталого ведення господарської діяльності.

Цілі

2. Ця ЕСВ має такі цілі:
 - дотримання та захист основоположних принципів і прав²⁶ всіх працівників проєкту (як визначено в пункті 4);
 - забезпечення справедливого ставлення, відсутності дискримінації, відсутності домагань і рівні можливості для всіх працівників проєкту;²⁷
 - створення, підтримання та покращення здорових відносин між працівниками та керівництвом, заснованих на соціальному діалозі;
 - забезпечення дотримання вимог національного законодавства про працю та зайнятість, соціальне забезпечення, а також усіх колективних угод, стороною яких є клієнт;
 - забезпечення захисту всіх працівників проєкту, зокрема вразливих працівників проєкту, які можуть наражатися на підвищений ризик дискримінації, домагань або експлуатації, наприклад жінки та особи з різною гендерною ідентифікацією, молоді працівники, працівники з інвалідністю, мігранти та біженці, самозайняті та контрактні працівники, а також працівники, задіяні в основному ланцюжку постачання проєкту;
 - недопущення використання примусової та дитячої праці;
 - забезпечення наявності доступних і ефективних засобів для порушення та розв'язання питань на робочому місці для всіх працівників проєкту.

Сфера застосування

3. Ця ЕСВ поширюється на всі проєкти, що фінансуються ЄБРР, відповідно до цієї Екологічної та соціальної політики. Сфера застосування цієї Екологічної та соціальної вимоги (ЕСВ) визначається в

26 Як передбачає [Декларація Міжнародної організації праці \(МОП\) основних принципів і прав у світі праці](#) (1998 р., зі змінами та доповненнями від 2022 р.) і:

[Конвенція C087 про свободу об'єднань та захист права на організацію](#) (1948 р.)

[Конвенція C098 про право на організацію та ведення колективних переговорів](#) (1949 р.)

[Конвенція C029 про примусову працю](#) (1930 р.) та [додатковий протокол R029](#) (2014 р.)

[Конвенція C105 про скасування примусової праці](#) (1957 р.)

[Конвенція C100 про рівне винагородження](#) (1951 р.)

[Конвенція C111 про дискримінацію \(у галузі праці та професійної діяльності\)](#) (1958 р.)

[Конвенція C138 про мінімальний вік](#) (1973 р.)

[Конвенція C182 про найгірші форми дитячої праці](#) (1999 р.)

[Конвенція C155 про безпеку й гігієну праці та виробниче середовище](#) (1981 р.)

[Конвенція C187 про основи, що сприяють безпеці та здоров'ю на роботі](#) (2006 р.).

27 Стратегія рівних можливостей ЄБРР і Стратегія сприяння гендерній рівності визначають, як Банк сприятиме рівним можливостям та гендерній рівності поза межами цієї ЕСВ.

процесі екологічного та соціального оцінювання та залежить від типу контрактних відносин між клієнтом і працівниками проєкту.

4. Ця ЕСВ встановлює вимоги для клієнтів щодо всіх працівників проєкту. Працівники проєкту — це працівники, які працюють на місці реалізації проєкту або виконують роботу, безпосередньо пов'язану з проєктом, зокрема працівники, які працюють на повну ставку, неповну ставку, тимчасові працівники, найняті на визначений строк, сезонні працівники та мігранти, а також самозайняті працівники. Термін «працівник проєкту» застосовується до таких осіб:
 - a. Особи, які працюють або залучені безпосередньо клієнтом для виконання робіт, пов'язаних з проєктом (безпосередні працівники проєкту). Клієнти мають впровадити пункти 7–21 та 23–39 цієї ЕСВ стосовно безпосередніх працівників проєкту.
 - b. Особи, які працюють, залучені або керування якими здійснюється через підрядників або інших посередників для виконання робіт, безпосередньо пов'язаних із проєктом (контрактні працівники проєкту). Клієнти повинні вимагати від підрядників або інших посередників впровадження пунктів 40–43 цієї ЕСВ стосовно контрактних працівників проєкту.
 - c. Особи, які залучені на основі індивідуальних сервісних контрактів як самозайняті або через платформи цифрового посередництва праці для виконання робіт, пов'язаних із проєктом (самозайняті працівники проєкту). Клієнти повинні виконувати вимоги до самозайнятих працівників проєкту, як зазначено в пункті 22 цієї ЕСВ.
5. Ця ЕСВ також встановлює конкретні вимоги щодо осіб, які працюють або залучені як постачальники та субпостачальники, що надають товари, обладнання чи матеріали, необхідні для проєкту (працівники ланцюжка постачання), зокрема, якщо ці товари, обладнання чи матеріали закуповуються підрядниками. Трудові вимоги, пов'язані з ланцюжком постачання, викладені в пунктах 44–47 цієї ЕСВ.
6. Вимоги щодо охорони праці та техніки безпеки, що ґрунтуються на праві на безпечне та здорове робоче середовище, визначені в ЕСВ 4.

Вимоги

Загальні вимоги

7. Проєкти мають відповідати тим із наступних вимог, які забезпечують вищий рівень захисту: (i) національне законодавство щодо трудових відносин, умов праці та соціального забезпечення;²⁸ (ii) принципи та стандарти, закріплені в Декларації Міжнародної організації праці (МОП) основних принципів та прав у світі праці (1998 р., зі змінами та доповненнями від 2022 р.); а також (iii) ця ЕСВ.
8. Клієнт надаватиме ЄБРР достатні свідчення та інформацію щодо своєї кадрової політики (а також, у застосовних випадках, кадрової політики своїх підрядників та постачальників) на етапі оцінювання проєкту та протягом усього його життєвого циклу.
9. У разі виявлення суттєвих ризиків, пов'язаних з працею, що відносяться до проєкту, клієнт за запитом ЄБРР проводить незалежне оцінювання або аудит умов праці. ЄБРР може вимагати, щоб таке оцінювання або аудит умов праці проводився кваліфікованим спеціалістом з трудових питань із використанням надійного колективного підходу. Результати оцінювання або аудиту трудових умов доводяться до відома ЄБРР.
10. На основі результатів оцінювання або аудиту розробляється план коригувальних дій з визначенням термінів його виконання, відповідними заходами з пом'якшення та усунення впливів, а також вимогами щодо моніторингу, який виконується клієнтом і/або підрядниками, за необхідності. План коригувальних дій узгоджується з ЄБРР заздалегідь.
11. Клієнт здійснює моніторинг своєчасного та ефективного виконання плану коригувальних дій і своєчасно звітує про його результати перед ЄБРР.

²⁸ Працівники проєкту мають бути зареєстровані у відповідних національних органах для цілей соціального забезпечення згідно з національним законодавством.

Управління відносинами з працівниками

Політики та процедури управління людськими ресурсами та трудовими відносинами

12. Клієнт має ухвалити та підтримувати письмові політики управління людськими ресурсами та системи чи процедури менеджменту відповідно до розміру своєї компанії та складу працівників, які відображатимуть вимоги цієї ЕСВ і національного законодавства. Для контрактних і самозайнятих працівників проєкту клієнт розробляє процедури управління трудовими відносинами для реалізації вимог цієї ЕСВ і застосовного законодавства. Ці політики та процедури мають бути доступними, призначатися для різних працівників і доводитися до відома працівників проєкту основними мовами, якими спілкується трудовий колектив.

Трудові відносини

13. На початку трудових відносин клієнт укладає з працівниками письмові договори, до яких вноситимуться зміни в разі будь-яких змін в умовах працевлаштування. У договорі визначається тип працевлаштування, права працівника відповідно до національного законодавства про працю та зайнятість і будь-яких застосовних колективних угод щодо трудових умов і умов працевлаштування (зокрема право на оплату праці, тривалість робочого часу та перерви, умови понаднормової праці та її оплати), а також будь-які пільги (як-от лікарняний, відпустка по догляду за дитиною, вихідні та святкові дні). Будь-які суттєві зміни документуються та доводяться до відома працівників проєкту. Ця інформація має бути зрозумілою та доступною для всіх працівників проєкту й надаватися основними мовами, якими спілкується робочий колектив. Інформація буде надана з урахуванням потреб уразливих працівників проєкту, і клієнт вживатиме заходів для забезпечення того, щоб уразливі працівники проєкту зрозуміли надану інформацію.
14. Системи управління трудовими відносинами мають забезпечувати ведення актуальних записів про працевлаштування та дотримання прав працівників проєкту на конфіденційність і захист персональних даних відповідно до національного законодавства. Має забезпечуватися конфіденційність персональних даних працівників проєкту й без згоди працівника вони не повинні розголошуватися третім особам. Працівники проєкту мають право на доступ до своїх власних трудових записів.
15. Комунікація організується таким чином, щоб усі працівники проєкту отримували: (i) адекватну інформацію про зміни, які можуть вплинути на них, зокрема про очікувані зміни, пов'язані з проєктом, і (ii) можливість висловити коментарі в межах постійного вдосконалення, включно з порядком подання скарг, як зазначено у пунктах 38 та 39 цієї ЕСВ.

Заробітна плата, пільги та умови праці

16. Заробітна плата, пільги та умови праці, що пропонуються (включно з робочим часом) загалом мають бути як мінімум порівнянними із заробітною платою, пільгами й умовами праці, що пропонуються аналогічними роботодавцями у відповідній країні (регіоні) і відповідній галузі. Надурочна робота має бути добровільною та виконується й оплачується відповідно до національного законодавства.
17. Заробітна плата має виплачуватися регулярно, вчасно й без жодних незаконних вирахувань. Працівникам проєкту надаватимуться повні, детальні платіжні відомості, в яких чітко зазначаються всі вирахування. Щодо всіх працівників проєкту треба вести точну та актуальну реєстрацію робочого часу, зокрема часу надурочної роботи.
18. У разі припинення трудових відносин відповідно до національного законодавства та будь-якої обов'язкової колективної угоди всі належні виплати, внески на соціальне страхування, пенсійні відрахування та інші пільги виплачуються: (i) працівникам проєкту не пізніше дати припинення трудових відносин; (ii) відповідним установам у застосовних випадках на користь працівників проєкту або (iii) відповідно до графіка, погодженого за колективною угодою. Якщо виплати здійснюються на користь працівників проєкту, їм надається підтвердження таких виплат.
19. Якщо клієнт є стороною колективної угоди або зобов'язаний її дотримуватися, така угода має виконуватися. Якщо таких угод не існує або вони не охоплюють умови праці та трудові відносини, клієнт забезпечує розумні умови праці та трудові відносини відповідно до національного законодавства.

Працівники-мігранти

20. Клієнт визначає працівників-мігрантів проєкту та вживає заходів для усунення будь-яких вразливостей, пов'язаних з їхнім міграційним статусом. Працівники-мігранти є особливо вразливими до ризику примусової праці.
21. Клієнти мають ставитися до працівників-мігрантів проєкту так само позитивно, як і до працівників проєкту, які не є мігрантами. Це передбачає залучення працівників-мігрантів на умовах, що є суттєвою мірою аналогічними умовам, на яких залучаються працівники проєкту, які не є мігрантами, для виконання тієї самої роботи.

Самозайняті працівники

22. Клієнт забезпечує можливість для самозайнятих працівників проєкту, якщо вони не підпадають під дію національного трудового законодавства, здійснювати свої права згідно з Декларацією МОП основних принципів та прав у світі праці, що поширюється на всіх працівників проєкту незалежно від їхнього статусу зайнятості. Клієнти відповідають за те, щоб самозайняті працівники проєкту мали відповідну кваліфікацію, обладнання та компетенцію для виконання своїх обов'язків і дотримувалися вимог з охорони праці та техніки безпеки на робочому місці відповідно до національного законодавства та будь-яких правил чи процедур, установлених клієнтом для місця реалізації проєкту. Клієнти також забезпечують чіткі та прозорі умови щодо виплати гонорарів, оцінки ефективності роботи, розподілу завдань, відповідних робочих годин і доступу до ефективного механізму подання та розгляду скарг. Застосування цього пункту не передбачає встановлення трудових відносин між клієнтом і самозайнятими працівниками проєкту.

Організації працівників

23. Клієнт має повідомити працівникам проєкту, що вони мають право обирати своїх представників, створювати або приєднуватися до організацій працівників на свій вибір і брати участь у колективних переговорах відповідно до національного законодавства. Клієнт не буде дискримінувати або вдаватися до помсти по відношенню до працівників проєкту, які діють як представники, беруть участь або намагаються брати участь у таких організаціях або колективних переговорах, і не буде втручатися у створення чи функціонування організацій працівників. Клієнт взаємодіятиме з такими представниками працівників або організаціями відповідно до національного законодавства та своєчасно надаватиме їм необхідну інформацію для змістовних переговорів. Відповідно до національного законодавства та практики клієнт також забезпечує проведення регулярних консультацій з питань спільного інтересу, зокрема питань охорони здоров'я та техніки безпеки, як зазначено в ЕСВ 4.
24. Якщо національне законодавство суттєво обмежує створення або функціонування організацій працівників, клієнт не буде обмежувати працівників проєкту у розвитку альтернативних механізмів для представлення їхніх інтересів та захисту прав щодо трудових умов та умов працевлаштування, відповідно до розміру компанії та складу працівників. Клієнт не буде намагатися впливати на ці механізми або контролювати їх. Клієнт взаємодіятиме з такими механізмами та своєчасно надаватиме їм необхідну інформацію для змістовного діалогу.
25. Якщо національне законодавство не регулює це питання, клієнт не буде перешкоджати працівникам проєкту обирати представників працівників, створювати або приєднуватися до організацій працівників на свій вибір чи брати участь у колективних переговорах, а також не буде дискримінувати або вдаватися до помсти по відношенню до працівників, які беруть участь або прагнуть взяти участь у таких організаціях та колективних переговорах. Клієнт взаємодіятиме з такими представниками працівників та організаціями працівників і своєчасно надаватиме їм необхідну інформацію для змістовних переговорів.

Примусова праця

26. Клієнт відповідає за те, щоб у проєкті не використовувалася примусова праця, під якою розуміється недобровільне виконання робіт або надання послуг особою під загрозою застосування сили чи

покарання, зокрема за допомогою несумлінних або шахрайських методів працевлаштування.²⁹ Примусова праця включає вимушену або обов'язкову працю, як-от праця за кабальною угодою, примусова праця у в'язницях, боргове рабство чи подібні трудові угоди, а також торгівля людьми.³⁰

27. Клієнт не повинен необґрунтовано обмежувати свободу пересування працівників проєкту, зокрема у зв'язку з їхнім розміщенням для проживання. Вимоги до проживання працівників визначені в ЕСВ 4.
28. Клієнт не повинен застосовувати й терпіти жодних форм тілесного покарання, психічного чи фізичного примусу або погано ставитися до працівників проєкту. Клієнт не повинен перешкоджати вільному та повному доступу працівників проєкту до їхніх документів, що посвідчують особу, зокрема паспорта, або стягувати з працівників проєкту чи претендентів рекрутингові збори або супутню плату. Крім того, клієнт має вжити заходів, щоб жодна рекрутингова організація, агентство чи інші посередники не стягували з працівників проєкту чи претендентів жодних зборів та супутньої плати.
29. Якщо на проєкті буде виявлено випадки примусової праці, клієнт має негайно вжити заходів для усунення умов примусової праці працівників, забезпечити захист осіб, що постраждали, і надати відповідне відшкодування. Клієнт також повинен повідомляти ЄБРР про будь-які випадки примусової праці, а також вжиті коригувальні заходи.

Дитяча праця

30. Клієнт не має права використовувати на проєкті дитячу працю відповідно до Конвенцій МОП 138 і 182. Клієнт має дотримуватися всіх застосовних вимог національного законодавства або міжнародних трудових стандартів щодо мінімального віку працевлаштування та умов праці для осіб молодше 18 років, залежно від того, які з них забезпечують вищий рівень захисту для дитини.
31. Клієнт може наймати дітей, які досягли мінімального віку, але не старші за 18 років, для роботи тільки в безпечних умовах, тобто таких, що не заважатимуть освіті дитини та не будуть шкідливими для її здоров'я, фізичного, психічного, духовного, морального чи соціального розвитку. Клієнт визначає всіх осіб, молодших за 18 років, і відповідає за те, щоб вони не залучалися до небезпечної праці. Уся праця осіб, молодших за 18 років, підлягає відповідній оцінці ризиків перед початком роботи, а також регулярному моніторингу стану здоров'я, умов праці та робочих годин.
32. Якщо на проєкті буде виявлено випадки дитячої праці, клієнт повинен негайно вжити заходів для усунення умов дитячої праці, забезпечити захист дітей, що постраждали, та надати відповідне відшкодування. Клієнт також повинен повідомляти ЄБРР про будь-які випадки дитячої праці, а також вжиті коригувальні заходи.

Недискримінація та рівні можливості

33. У проєктах мають передбачатися ефективні заходи для реалізації вимог щодо відсутності дискримінації в трудових відносинах. Зокрема, під час реалізації проєкту клієнт:
- не приймає рішення про працевлаштування на основі особистих характеристик, не пов'язаних із внутрішніми посадовими вимогами, включаючи, без обмеження, стать, вагітність, сексуальну орієнтацію, гендерну приналежність, гендерне самовираження та/або статеві характеристики, расу, національність, політичні переконання, належність до профспілки, етнічне, соціальне чи корінне походження, релігійні або інші переконання, сімейний стан, інвалідність або вік;
 - будує трудові відносини на принципах рівних можливостей і справедливого ставлення без дискримінації, прямої чи опосередкованої, у будь-яких аспектах трудових відносин, зокрема в питаннях рекрутингу та найму, розподілу робочих завдань, винагороди (включно із заробітною платою та пільгами), умов праці та трудових відносин, зокрема розумної адаптації робочого місця з

29 Індикаторами примусової праці є: зловживання вразливістю, обман, обмеження руху, ізоляція, фізичне та сексуальне насильство, залякування та погрози, утримання документів, що посвідчують особу, затримка заробітної плати, боргове рабство, жорстокі умови праці та проживання, а також надмірний час надурочної роботи. Додаткові настанови щодо використання індикаторів на практиці надає [МОП](#).

30 Торгівля людьми визначається як вербування, транспортування, передача, прихисток або приймання осіб за допомогою загрози чи використання сили або інших форм примусу, викрадення, обману, шахрайства або зловживання владою, зловживання вразливим становищем, а також шляхом надання або отримання платежів чи вигід для досягнення згоди особи або контролю над іншою особою з метою експлуатації.

урахуванням інвалідності чи інших факторів, як-от вагітність та годування, доступ до навчання, просування, припинення трудових відносин або виходу на пенсію, а також дисциплінарних заходів.

- запобігає та реагує на будь-які форми насильства та домагань³¹, булінгу, залякування та/або експлуатації, зокрема будь-які форми гендерно зумовленого насильства та домагань (ГЗНД), у тому числі у зв'язку з проживанням працівників, відповідно до ЕСВ 4.

34. Клієнт має вжити конкретних заходів для уникнення та припинення ГЗНД, продемонструвати необхідну компетентність для повного та безпечного розв'язання цих питань, а також забезпечити відповідну, регулярну та постійну комунікацію та навчання для працівників проєкту та менеджерів. Такі заходи включають впровадження кодексів поведінки стосовно ГЗНД і сексуального насильства та експлуатації дітей.
35. За умови, що вони відповідають національному законодавству, наведені далі заходи не вважатимуться дискримінацією: спеціальні заходи із захисту або допомоги для виправлення впливів минулих дискримінаційних дій; сприяння створенню місцевих робочих місць або відбір на певну посаду на основі внутрішніх вимог до посади.

Колективні звільнення

36. До впровадження будь-яких колективних звільнень³² безпосередніх працівників проєкту клієнт проводить аналіз альтернатив запланованого скорочення кількості працівників, які включатимуть переведення таких працівників на інші посади, якщо це можливо. Якщо аналіз не виявить життєздатних альтернатив, клієнт розробляє та впроваджує план колективних звільнень для оцінки, зменшення та пом'якшення негативних впливів скорочення чисельності персоналу для безпосередніх працівників проєкту відповідно до національного законодавства та кращої міжнародної практики (КМП)³³, а також на основі принципів відсутності дискримінації та проведення консультацій. Процес відбору буде прозорим, базуватися на справедливих, об'єктивних, послідовно застосовуваних критеріях і підлягати ефективному механізму подання та розгляду скарг. Клієнт зобов'язаний дотримуватися всіх юридичних та колективно погоджених вимог, що стосуються колективних звільнень, зокрема повідомлення державних органів і надання інформації та проведення консультацій з безпосередніми працівниками проєкту та їхніми організаціями. Кінцевий план колективних звільнень має відображати результати цих консультацій. Клієнт надає ЄБРР попереднє повідомлення про заплановане скорочення чисельності персоналу та, на вимогу ЄБРР, копію запропонованого плану колективних звільнень.
37. Уся заборгованість за заробітною платою, соціальними пільгами, пенсійними внесками та іншими пільгами виплачується працівникам згідно з пунктом 18.

Механізм подання та розгляду скарг

38. Клієнт забезпечує ефективний та сумірний механізм подання та розгляду скарг³⁴ для всіх працівників проєкту (та їхніх організацій, якщо є) для порушення питань, що стосуються робочих умов. Клієнт інформує всіх працівників проєкту про механізм подання та розгляду скарг під час прийому на роботу та забезпечує легкий доступ до нього. Механізм повинен забезпечувати відповідний рівень управління та оперативний розгляд звернень за допомогою зрозумілої та прозорої процедури з наданням своєчасного зворотного зв'язку всім зацікавленим сторонам без будь-яких форм помсти. Механізм не повинен обмежувати доступ до інших судових або адміністративних засобів правового захисту, які можуть передбачатися за законом або в межах наявних процедур арбітражу чи медіації, і замінити механізми подання та розгляду скарг, що забезпечуються через організації працівників або колективні угоди. Механізм має забезпечувати право працівників проєкту бути присутніми та брати безпосередню участь у розгляді справи, а також бути представленими профспілкою або особою на їхній вибір.

31 Відповідно до [Конвенції Міжнародної організації праці \(МОП\) № 190 про викорінювання насильства та домагань у сфері праці](#) (2019).

32 Під колективними звільненнями розуміються всі звільнення багатьох працівників з економічних, технічних або організаційних причин, а також з інших причин, не пов'язаних з ефективністю праці, або з особистих причин.

33 Як зазначено у відповідних настановах.

34 Як зазначено в критеріях Принципу 31 [Вказівних принципів ООН з бізнесу та прав людини](#).

39. Механізм повинен включати положення щодо скарг, які потребують спеціальних заходів захисту, як-от повідомлення про гендерно-зумовлене насильство та домагання (ГЗНД). У заходах щодо ГЗНД має використовуватися орієнтований на тих, хто пережив лихо, підхід із системою забезпечення негайної та безперервної безпеки тих, хто пережив лихо, і свідків (зокрема від подальшої шкоди та помсти), який дозволить захистити та гарантувати конфіденційність і анонімність тих, хто пережив лихо, і свідків у будь-який час, передбачає різні варіанти підтримки тих, хто пережив лихо, і включає чіткі протоколи реагування на повідомлення в неупередженій і недискримінаційній формі. Працівники проєкту матимуть можливість подавати анонімні скарги, якщо вони не бажають бути ідентифікованими.

Контрактні працівники

40. Для працівників проєкту, залучених через підрядників або інші посередницькі організації, клієнт вимагатиме від підрядника або іншого посередника застосовувати вимоги, викладені в пунктах 7–35, 38–39 та 41–47 цієї ЕСВ, а також відповідні пункти ЕСВ 4.
41. До підписання контракту клієнт має вжити розумних заходів, щоб: (i) оцінити попереднє дотримання такими підрядниками та посередниками вимог щодо працевлаштування, охорони здоров'я та техніки безпеки на робочому місці для визначення їхніх поточних можливостей виконання вимог цієї ЕСВ і ЕСВ 4; (ii) на основі контракту вимагати від підрядника або іншого посередника виконати відповідні вимоги цієї ЕСВ і ЕСВ 4.
42. Клієнт визначає ризики, пов'язані з підбором, найманням і звільненням контрактних працівників, і розробляє відповідні політики та процедури для управління та моніторингу пов'язаної з проєктом роботи підрядників та інших посередників і виконання цієї ЕСВ. Крім того, включаючи ці вимоги до контрактних угод з підрядниками та іншими посередниками, клієнт має розробити та впровадити відповідні плани та процедури управління трудовими ресурсами. У разі залучення працівників проєкту на основі субпідряду, клієнт докладає розумних зусиль, щоб підрядники та інші посередники включили аналогічні вимоги до контрактних угод зі своїми субпідрядниками.
43. Клієнт відповідає за те, щоб контрактні працівники проєкту мали доступ до ефективного механізму подання та розгляду скарг, що відповідає цій ЕСВ. Якщо підрядники або інші посередники не можуть забезпечити механізм подання та розгляду скарг, ефективний механізм подання та розгляду скарг для контрактних працівників проєкту забезпечує клієнт.

Працівники ланцюжка постачання

44. У межах процесу оцінки ланцюжка постачання, описаного в пункті 21 ЕСВ 1, клієнт визначає суттєві трудові ризики та впливи, пов'язані з основними ланцюжками постачання проєкту, стосовно дитячої праці, примусової праці, охорони здоров'я та техніки безпеки на робочому місці (зокрема ГЗНД). Клієнт повинен постійно моніторити свої основні ланцюжки постачання, щоб виявляти будь-які зміни та нові значні ризики або впливи, пов'язані з такими змінами.
45. Якщо в результаті початкової оцінки ризиків або постійного моніторингу основних постачальників буде виявлено значні ризики, то клієнт змушує постачальника вжити відповідних заходів для належного запобігання таким ризикам і їхнього пом'якшення. Якщо в результаті початкової оцінки ризиків виявляються значні ризики, а основні постачальники визначені не були, то клієнт проводить комплексний аналіз потенційних постачальників і обирає постачальників з меншими ризиками. Якщо клієнт має пряму контрактну угоду з постачальником, він докладає розумних зусиль для включення відповідних трудових вимог до контрактних угод з постачальником. Якщо клієнт не має прямої контрактної угоди із субпостачальником, він докладає розумних зусиль для використання всіх доступних форм левериджу (важелів впливу)³⁵ з метою уникнення та пом'якшення виявлених ризиків.
46. Якщо в результаті початкової оцінки ризиків або поточного моніторингу буде виявлено факти використання дитячої праці, примусової праці або шкоди працівникам (зокрема ГЗНД), клієнт використовує або шукає важелі впливу для співпраці з відповідними постачальниками чи субпостачальниками з метою запобігання повторенню таких випадків і забезпечення відшкодування

³⁵ Леверидж означає здатність суб'єкта господарювання здійснювати зміни в практиці роботи іншої сторони, які спричиняють негативний вплив або сприяють негативному впливу на права людини.

постраждалим працівникам у ланцюжку постачання. У разі виявлення таких негативних інцидентів клієнт продовжує закупівлю товарів або матеріалів у цих постачальників лише після отримання прийнятних зобов'язань або доказів того, що постачальники впровадять заходи для запобігання негативним впливам у розумний строк і забезпечать належне відшкодування. Клієнт повідомляє ЄБРР про будь-які випадки використання дитячої праці, примусової праці або завдання шкоди працівникам та повинен регулярно звітувати перед ЄБРР про прогрес у впровадженні заходів із запобігання негативним впливам і відшкодування.

47. У крайньому разі після невдалих спроб уникнути або зменшити суттєві негативні ризики та/або за відсутності реальної перспективи дотримання пунктів 44–46 цієї ЕСВ, клієнт розробляє та реалізує план відповідального припинення співпраці з відповідним(-и) постачальником(-ами) чи субпостачальником(-ами).

Екологічна та соціальна вимога ЄБРР № 3

Ефективне
використання
ресурсів, запобігання
та контроль
забруднення довкілля

Ефективне використання ресурсів, запобігання та контроль забруднення довкілля

Вступ

1. Ця Екологічна та соціальна вимога (ЕСВ) визначає проєктний підхід до впливу на клімат і викидів парникових газів, управління ресурсами та запобігання і контролю забруднення³⁶, включно з пластиковими відходами. ЕСВ базується на ієрархії пом'якшення, принципі усунення екологічних збитків на рівні джерела як пріоритет, а також на принципі «забруднювач платить». ЕСВ визнає непропорційний вплив забруднення на жінок, дітей і вразливі верстви населення. Ризики та впливи проєкту, пов'язані з використанням ресурсів і утворенням відходів і викидів, повинні оцінюватися з урахуванням місця реалізації проєкту й місцевих екологічних та соціальних умов. Необхідно впровадити відповідні заходи, як-от найкращі доступні технології (НДТ) та краща міжнародна практика (КМП), щоб оптимізувати використання ресурсів і енергії, забезпечити скорочення викидів парникових газів і ефективно запобігати та контролювати забруднення.
2. У цій ЕСВ³⁷ визнається перехід до циркулярної економіки та/або відновлення ресурсів, де з того, що раніше вважалося відходами, можуть бути створені або отримані корисні та цінні продукти.³⁸
3. Також ця ЕСВ визнає важливість боротьби зі зміною клімату, необхідність підтримки розвитку з низьким рівнем викидів та стійкого до кліматичних змін, а також важливість припинення втрати біорізноманіття та впровадження процесу його відновлення, особливо якщо втрата зумовлена забрудненням. Шляхи збереження біорізноманіття та екосистемних послуг розглядаються в ЕСВ 6.
4. Ця ЕСВ ґрунтується на принципі «не завдавай значної шкоди» і визначає вимоги до проєкту для забезпечення комплексного підходу до ефективного використання ресурсів, запобігання забруднення та контролю викидів у повітря, воду та землю, шумового забруднення, радіації, запобігання аваріям, а також управління відходами та безпечного використання небезпечних речовин і пестицидів, уникнення переміщення забруднення з одного екологічного середовища до іншого.

Цілі

5. Ця ЕСВ має такі цілі:
 - прийняття підходу на основі ієрархії пом'якшення для усунення негативних впливів для здоров'я людей та навколишнього середовища, що виникають через використання ресурсів і забруднення, спричинене проєктом;
 - уникнення, мінімізація та управління пов'язаними з проєктом викидами парникових газів;
 - уникнення, мінімізація та управління ризиками та впливами, пов'язаними з небезпечними речовинами, одноразовими пластиковими виробами та матеріалами, зокрема пестицидами та мікроорганізмами, визначати безпечно використання таких матеріалів та альтернатив їхньому використанню, а також, якщо це можливо, поступово відмовлятися від використання небезпечних речовин і пестицидів;

³⁶ Термін «забруднення» стосується як небезпечних, так і безпечних хімічних забруднювачів у твердому, рідкому або газоподібному стані і включає інші компоненти, як-от теплові скиди у воду, викиди коротко- та довготривалих кліматичних забруднювачів, забруднення середовища (зокрема ґрунт, повітря і воду), неприємні запахи, шум, вібрації, радіацію, електромагнітну енергію та можливий візуальний вплив, зокрема освітлення.

³⁷ Як зазначено в Паketі заходів Європейської комісії з циркулярної економіки.

³⁸ Як визначено в Директиві 2008/98/ЄС Європейського парламенту та Ради від 19 листопада 2008 року про відходи та скасування певних директив (Рамкова директива ЄС про відходи).

- визначення, якщо це реалістично, можливості для покращення ефективності використання ресурсів у межах проекту;
- окреслення відповідальності клієнта за забезпечення комплексного підходу до ефективного використання ресурсів, профілактики забруднення та контролю за викидами та скидами, зменшення пластикових відходів, а також управління відходами;
- окреслення відповідальності клієнта щодо пом'якшення впливів зміни клімату та адаптації до неї;
- сприяння переходу до циркулярної економіки через розробку та використання наявних і/або нових бізнес-моделей, які спрямовані на підвищення циркулярності (збереження вартості продуктів, матеріалів та інших ресурсів на якомога довший період), що дозволить суттєво заощаджувати матеріали в ланцюжку постачання та виробничих процесах, генерувати додаткову вартість і відкривати економічні можливості.

Сфера застосування

6. Ця ЕСВ поширюється на всі проекти, що фінансуються безпосередньо ЄБРР, відповідно до цієї Екологічної та соціальної політики. У межах процесу екологічної та соціальної оцінки клієнт визначає відповідні вимоги цієї ЕСВ і способи їхнього виконання та управління протягом усього життєвого циклу проекту. Управління заходами, необхідними для дотримання вимог цієї ЕСВ, здійснюється в межах загальної системи екологічного та соціального менеджменту (СЕСМ) клієнта та плану екологічного та соціального менеджменту (ПЕСМ) відповідного проекту, а також процедур розкриття інформації та звітності, якщо вони застосовуються.

Вимоги

Ефективне використання ресурсів і циркулярна економіка

7. У процесі екологічної та соціальної оцінки визначається та оцінюється ефективність і доцільність використання матеріалів і природних ресурсів (як-от земля, ґрунт, вода та біорізноманіття), практики управління відходами та використання енергії під час реалізації проекту. Оцінка проводиться відповідно до КМП з основною увагою на виробничих процесах і впливах використання ресурсів для навколишнього середовища.
8. Клієнт має вжити технічно та фінансово доцільні³⁹ та економічно доцільні⁴⁰ заходи для мінімізації свого впливу на довкілля та соціальне середовище, враховуючи, зокрема, споживання та підвищення ефективності використання енергії, викиди в атмосферу, управління відходами, використання та повторне використання води та інших ресурсів і матеріальних вхідних компонентів, а також відновлення, повторне використання чи перепрофілювання відходів під час реалізації проекту. Якщо доступні дані для порівняння, клієнт в межах оцінювання порівнює свої операції з вимогами КМП для визначення відносного рівня ефективності та повторного використання, або обмежень у використанні матеріалів. Такі заходи можуть включати, зокрема, зниження неефективного використання матеріалів, запобігання утворенню відходів, сприяння їх повторному використанню та переробленню відповідно до ієрархії управління відходами, або уникнення діяльності, яка може призвести до значного збільшення обсягів утилізації відходів.

Вода

9. У процесі розробки проекту визначаються та аналізуються всі технічно та фінансово доцільні та економічно ефективні можливості мінімізації та повторного використання води відповідно до КМП.

³⁹ Технічна доцільність залежить від того, чи можуть запропоновані заходи та дії бути реалізовані з використанням комерційно доступних навичок, обладнання та матеріалів, з урахуванням місцевих чинників, як-от клімат, географія, інфраструктура, безпека, управління, виробничі потужності та операційна надійність. Фінансова доцільність залежить від комерційних факторів, зокрема відносної оціненої вартості впровадження таких заходів і дій у порівнянні з інвестиційними, експлуатаційними витратами проекту та витратами на технічне обслуговування.

⁴⁰ Ефективність витрат визначається на основі капітальних та операційних витрат, а також фінансових вигод від заходу, що розглядається, протягом життєвого циклу проекту.

Якщо для конкретного проєкту потрібно забезпечити водопостачання, то клієнт повинен, у разі можливості, використовувати технічну воду, яка не придатна для споживання людиною.

10. Для проєктів з високим споживанням води (понад 5 тис. м³/день) застосовуються такі вимоги:
- У ході оцінювання розробляється детальний водний баланс, який повинен підтримуватися та щорічно повідомлятися ЄБРР.
 - Розраховується питоме споживання води (виміряне обсягом води, що використовується на одиницю продукції).
 - Операції порівнюються з доступними галузевими стандартами та КМП щодо ефективності використання води.
 - Визначаються можливості постійного підвищення ефективності використання та регенерації води.
11. У межах екологічного та соціального оцінювання клієнт враховує потенційні кумулятивні впливи водозабору для сторонніх користувачів і місцевих екосистем. Під час оцінювання також врахуються потенційні впливи зміни клімату. У разі виявлення негативних ризиків і впливів клієнт впроваджує відповідні заходи для їхнього пом'якшення відповідно до ієрархії пом'якшення та КМП.

Відходи⁴¹

12. Клієнт повинен уникати або мінімізувати утворення відходів і знижувати їхній вплив наскільки це можливо. Якщо утворення відходів неможливо уникнути, але його було мінімізовано, клієнт буде повторно використовувати, переробляти або регенерувати відходи, або використовувати їх як джерело енергії таким чином, щоб це було безпечно для здоров'я людини та довкілля. Якщо перероблення, повторне використання або регенерація відходів неможливі, клієнт зобов'язаний поводитися та/або утилізувати їх в екологічно безпечний спосіб, який передбачає відповідний контроль викидів і залишків, що виникають унаслідок утилізації та перероблення відходів, і, якщо доречно, відповідно до основних екологічних стандартів Європейського Союзу (ЄС) або аналогічних стандартів КМП.
13. Якщо утворені відходи вважаються небезпечними згідно з національними та/або європейськими регламентами, клієнт враховує обмеження, що стосуються транскордонних переміщень відходів, а також інші відповідні правові вимоги.
14. Якщо утилізація відходів передається стороннім підприємствам або управління відходами здійснюється третіми особами, то клієнт отримує документацію про ланцюжок передачі відходів до кінцевого місця призначення та використовує підрядників, які мають ліцензії відповідних регуляторних органів. Клієнт буде підтримувати належний рівень відповідальності щодо управління відходами.

Запобігання та контроль забруднення довкілля

15. У ході екологічного та соціального оцінювання клієнт визначає відповідні методи, технології, практики або прийоми запобігання та контролю забруднення, які мають застосовуватися в проєкті. Оцінювання має враховувати характеристики об'єктів і діяльності, що входять до складу проєкту, його географічне розташування та місцеві природні умови. Клієнт надає Банку дані про викиди та скиди, відповідно до характеру та масштабу ризиків і впливів проєкту.⁴²
16. У випадках, коли інвестиції Банку не спрямовані на конкретний проєкт чи матеріальні активи, від клієнтів може вимагатися надати інформацію про викиди та скиди для оцінки загальної діяльності та порівняння з вимогами національного законодавства, НДТ і КМП, якщо доречно.
17. У ході оцінювання визначаються технічно та фінансово доцільні й економічно ефективні методи запобігання та контролю забруднення, які найкраще підходять для уникнення або зведення до мінімуму негативного впливу на здоров'я людей і довкілля. Методи, що застосовуються для реалізації

41 Для цілей цієї ЄСВ відходи визначаються як різномісна суміш газоподібних, рідких і/або твердих речовин і матеріалів, які потребують оброблення за допомогою відповідних фізичних, хімічних і/або біологічних процесів перед тим, як їх можна безпечно утилізувати в навколишнє середовище.

42 Клієнт надає цю інформацію, якщо це можливо, в тоннах або кілограмах, а рівні викидів та скидів виражаються в мг/Нм³ і мг/л, відповідно, і вказує методологію, що використовувалась для визначення забруднювачів та встановлення їх обсягів, рівнів викидів та скидів, якщо це можливо.

проекту, мають бути спрямовані на запобігання або уникнення ризиків і впливів, ніж на їхню мінімізацію та зменшення, відповідно до ієрархії пом'якшення та КМП, а також бути сумірними характеру й масштабу негативних ризиків і впливів проекту та потенційному впливу на вразливі групи населення.

18. Клієнт організовує проєкт таким чином, щоб він відповідав застосовним екологічним стандартам ЄС, якщо ці стандарти можуть бути застосовані на рівні проєкту.⁴³ Проєкти, на які з урахуванням їхнього характеру та масштабу поширюється Директива ЄС про промислові викиди⁴⁴, повинні, незалежно від місця їхнього розташування, відповідати стандартам найкращих доступних технологій (НДТ) ЄС і пов'язаним стандартам щодо рівня викидів, визначеним у Висновках щодо НДТ ЄС.
19. Якщо на рівні проєкту відсутні основні екологічні стандарти ЄС, то клієнт, за погодженням з ЄБРР, визначає інші застосовні екологічні стандарти відповідно до КМП. Крім того, проєкти мають розроблятися з дотриманням чинного національного законодавства та експлуатуватися відповідно до вимог національного законодавства та інших застосовних нормативних вимог. Якщо нормативні вимоги країни-реципієнта відрізняються від рівнів і заходів, викладених в основних екологічних стандартах ЄС або інших відповідних екологічних стандартів, проєкти повинні відповідати більш жорстким вимогам.
20. Проєкти із самого початку мають відповідати основним екологічним стандартам ЄС або іншим погодженим екологічним стандартам, а також національним нормативним вимогам. У випадках коли проєкти включають наявні об'єкти та/або діяльність, вони повинні відповідати вимогам пунктів 16 і/або 17 протягом розумного періоду часу, який визначатиметься на основі офіційної оцінки їхніх показників відповідно до застосовних стандартів.
21. Щодо проєктів, які розташовані в державах-членах ЄС і країнах, що приєднуються до ЄС, кандидатах і потенційних кандидатах, і передбачають відновлення поточних об'єктів і/або діяльності, а також якщо було визначено відповідні основні екологічні стандарти ЄС, термін для забезпечення відповідності цим стандартам визначається з урахуванням будь-яких термінів, погоджених на національному рівні. Для проєктів в усіх інших країнах термін для забезпечення відповідності основним екологічним стандартам ЄС устанавлюється з урахуванням місцевих умов і вартості застосування, а також узгоджується з Європейською політикою сусідства та будь-якими двосторонніми угодами або планами заходів, укладеними між ЄС та відповідною країною-реципієнтом.
22. Протягом усього життєвого циклу проєкту клієнт застосовуватиме методи запобігання та контролю забруднення, що відповідають ієрархії пом'якшення, щоб мінімізувати потенційно негативний вплив на здоров'я людей і довкілля, зберігаючи технічну та фінансову доцільність і рентабельність. Це стосується викидів забруднювачів унаслідок звичайних, позаштатних або аварійних обставин.
23. Клієнт надає Банку інформацію про проєкт, що стосується ризиків забруднення, відповідальності, резервів або витрат, пов'язаних із дотриманням вимог національного законодавства та застосовних основних екологічних стандартів ЄС, в обсязі, пропорційному характеру та масштабу ризиків і впливів проєкту.

Викиди парникових газів

24. У ході екологічного та соціального оцінювання клієнт враховує альтернативи та впроваджує технічно та фінансово доцільні та рентабельні варіанти для уникнення, а якщо уникнення неможливе, для мінімізації, пом'якшення та у крайньому разі усунення будь-яких потенційних залишкових негативних впливів, що виникають через викиди парникових газів, під час проєктування та експлуатації проєкту.
25. Для проєктів, які мають або ймовірно матимуть валові викиди понад 20 000 тонн еквівалента CO₂ щорічно, або які, як очікується, призведуть до чистої зміни викидів, як в більшу, так і в меншу сторону, більш ніж на 20 000 тонн еквівалента CO₂ щорічно після інвестування, клієнт повинен визначити

43 Для цілей цієї ЄСВ основні екологічні стандарти ЄС можуть застосовуватися на рівні проєктів, якщо у вторинному нормативному акті ЄС зазначаються чіткі кількісні або якісні вимоги, які застосовуються на рівні проєктів (на відміну, наприклад, від загальних вимог).

44 Директива 2010/75/EU Європейського парламенту та Ради від 24 листопада 2010 р. про промислові викиди (комплексний підхід до попередження та контролю забруднення) зі змінами та доповненнями, внесеними Європейською комісією (2024).

обсяги таких викидів відповідно до Протоколу оцінки викидів парникових газів ЄБРР. Клієнт щорічно повідомлятиме ЄБРР дані щодо викидів.

Безпечне використання та управління небезпечними речовинами й матеріалами

26. В усіх видах діяльності, безпосередньо пов'язаних із проєктом, клієнт повинен уникати або мінімізувати використання небезпечних речовин і матеріалів, а також розглянути можливість використання менш небезпечних замінників для захисту здоров'я людей і довкілля від їхнього потенційного впливу. Якщо уникнення або заміна неможливі, то клієнт впроваджує відповідні заходи управління ризиками для мінімізації або контролю викидів таких речовин/матеріалів у повітря, воду та/або ґрунт, пов'язаних із виробництвом, транспортуванням, обробленням, зберіганням, використанням та утилізацією в межах проєкту. З метою уникнення та мінімізації впливу на довкілля та забруднення мікроорганізмами та хімічними речовинами з антимікробними властивостями, клієнт здійснює очищення стічних вод і фекальних відходів тваринництва відповідно до КМП.
27. Клієнт уникатиме виробництва, торгівлі та використання небезпечних речовин і матеріалів, які є забороненими або поступово вилучаються з обігу на міжнародному рівні через їхню високу токсичність для живих організмів, стійкість у довкіллі, здатність до біоаккумуляції або виснаження озонового шару.
28. Клієнт забезпечує поступове вилучення небезпечних речовин відповідно до КМП і чинних міжнародних угод.

Боротьба зі шкідниками

29. Клієнти, які управляють або користуються пестицидами, зокрема хімічними речовинами з антимікробними властивостями, розробляють і впроваджують комплексний підхід до боротьби зі шкідниками (КПБШ) і/або комплексний векторний підхід (КВП) до управління боротьбою зі шкідниками, включно з їхнім поступовим вилученням з обігу відповідно до КМП. У межах програм КПБШ і КВП клієнта координуватиметься використання інформації про шкідників і стан довкілля, а також застосування доступних методів боротьби зі шкідниками, зокрема агротехнічних, біологічних, генетичних і хімічних засобів, для запобігання неприйнятному рівню шкоди від шкідників. Якщо заходи боротьби зі шкідниками передбачають використання пестицидів, клієнт докладає зусиль для зменшення впливу пестицидів на біорізноманіття, здоров'я людей і довкілля, і загалом забезпечення більш сталого використання пестицидів, а також для суттєвого загального зниження ризиків і обсягів застосування пестицидів із забезпеченням необхідного захисту сільськогосподарських культур.
30. Стале використання пестицидів передбачає:
- уникнення або, якщо це неможливо, мінімізацію впливу пестицидів на біорізноманіття, здоров'я людей і довкілля загалом;
 - зменшення рівня шкідливих активних речовин шляхом заміни найбільш небезпечних із них на безпечніші (зокрема нехімічні) альтернативи;
 - вибір пестицидів із низькою токсичністю, доведеною ефективністю проти цільових видів і мінімальним впливом на нецільові види, як-от запилювачі, і довкілля;
 - сприяння низьковитратному або безпестицидному вирощуванню культур, що базується на стратегіях КПБШ і КВП;
 - мінімізацію шкоди природним ворогам цільових шкідників і запобігання розвитку стійкості у шкідників;
 - забезпечення належного навчання користувачів пестицидів безпечним методам їхнього застосування;
 - забезпечення поступового вилучення з обігу відповідно до КМП і міжнародних угод.
31. Клієнт здійснюватиме поводження, зберігання, застосування та утилізацію пестицидів відповідно до КМП.

Шум і вібрація

32. Клієнти оцінюватимуть рівень шуму та вібрацій від проєкту на основі результатів оцінювання екологічних та соціальних ризиків. Це може передбачати збір вихідних даних, визначення ключових одержувачів та оцінку впливу проєкту, з урахуванням як негативних, так і позитивних впливів, а також відповідності національному законодавству та КМП.

Екологічна та соціальна вимога ЄБРР № 4

Охорона праці та техніка безпеки

Охорона праці та техніка безпеки

Вступ

1. Ця Екологічна та соціальна вимога (ЕСВ) визнає важливість управління ризиками для здоров'я та безпеки працівників проєкту⁴⁵, громад, які зазнають впливу, і споживачів, пов'язаних із діяльністю проєкту, відповідно до ієрархії заходів контролю ризиків.⁴⁶ Забезпечуючи для працівників проєкту безпечні, здорові та захищені умови праці, клієнти поважатимуть і сприятимуть основним принципам і правам працівників⁴⁷, створюючи таким чином реальні переваги, як-от підвищення ефективності та продуктивності їхньої діяльності.
2. Діяльність проєкту, обладнання та інфраструктура можуть підвищити ймовірність впливу на здоров'я та безпеку працівників і громад, зокрема у зв'язку з мобілізацією, будівництвом, введенням в експлуатацію, експлуатацією, технічним обслуговуванням, виведенням з експлуатації або закриттям, відновленням і транспортуванням товарів і послуг.
3. Клієнт несе основну відповідальність за співпрацю з ключовими зацікавленими сторонами та забезпечення безпечних і здорових умов праці для працівників проєкту, а також за інформування, інструктаж, навчання, нагляд та консультування працівників проєкту з питань безпеки та гігієни праці. Працівники проєкту мають активно співпрацювати з роботодавцем і несуть відповідальність за турботу про своє здоров'я та безпеку, а також за здоров'я та безпеку інших.
4. Визнаючи роль відповідних органів у захисті та забезпеченні охорони праці та безпеки населення, клієнт зобов'язаний управляти ризиками для здоров'я, безпеки та захисту громад, які зазнають впливу.

Цілі

5. Ця ЕСВ має такі цілі:
 - захист і сприяння здоров'ю, безпеці та охороні праці працівників проєкту із забезпеченням безпечних, здорових і захищених умов праці, а також впровадження системи управління, що відповідає та є сумірною ризикам, пов'язаним із проєктом;
 - визначення, оцінювання та управління ризиками для здоров'я, безпеки та охорони праці для громад, які зазнають впливу, а також споживачів протягом усього життєвого циклу проєкту, як у звичайній, так і в надзвичайній діяльності, і врахування питань охорони праці та техніки безпеки на найраніших етапах проєктування.

Сфера застосування

6. Ця ЕСВ поширюється на всі проєкти, що фінансуються ЄБРР, відповідно до цієї Екологічної та соціальної політики. У межах процесу екологічної та соціальної оцінки клієнт визначає відповідні вимоги цієї ЕСВ і способи їхнього виконання та управління протягом усього життєвого циклу проєкту.

⁴⁵ Працівники проєкту, як визначено в ЕСВ 2.

⁴⁶ Ієрархія заходів контролю ризиків включає: (i) усунення ризику; (ii) зменшення ризику шляхом заміни небезпечних умов або речовин на нешкідливі або менш небезпечні; (iii) ізоляцію ризику для запобігання його впливу; (iv) впровадження інженерних заходів, що захищають робітників і громаду в цілому; а також (v) надання інформації, інструкцій і навчання працівникам і громадам, відповідно до обставин, щодо ризиків, безпечних систем роботи, планів дій у надзвичайних ситуаціях, вимог щодо звітності та обов'язкового нагляду.

⁴⁷ Як зазначається в Декларації Міжнародної організації праці (МОП) основних принципів та прав у світі праці (1998 р., зі змінами та доповненнями від 2022 р.) і Конвенціях МОП:

Конвенція С155 про безпеку й гігієну праці та виробниче середовище (1981 р.)

Конвенція С161 про служби гігієни праці, 1985 (№ 161)

Конвенція С167 про безпеку та гігієну праці в будівництві, 1988 (№ 167)

та Конвенція С187 про засади, що сприяють безпеці та гігієні праці, 2006 (№ 187).

Потенційні ризики для працівників проєкту та громад, які зазнають впливу, можуть змінюватися залежно від етапу, розміру та характеру проєкту, зокрема через мобілізацію, будівництво, введення в експлуатацію, експлуатацію, технічне обслуговування, виведення з експлуатації або закриття та відновлення. Управління заходами, необхідними для дотримання цієї ЕСВ, здійснюється як компонент загальної системи екологічного та соціального менеджменту (СЕСМ) клієнта та/або плану екологічного та соціального менеджменту (ПЕСМ) відповідного проєкту згідно з ЕСВ 1.

7. Детальні вимоги щодо профілактики та контролю ризиків для здоров'я людей і впливів для довкілля в результаті викидів забруднювачів наводяться в ЕСВ 3.

Вимоги

Загальні вимоги до управління охороною праці та технікою безпеки

8. Клієнт має вжити заходів для виявлення небезпек, оцінювання ризиків і запобігання нещасним випадкам, шкоді здоров'ю та захворюванням серед працівників проєкту та громад, які зазнають впливу, що можуть виникати в результаті або у зв'язку з виконанням проєктної діяльності. За підтримки кваліфікованих і навчених спеціалістів з безпеки та гігієни праці, що відповідає рівню ризиків, клієнт розробляє та впроваджує профілактичні та захисні заходи й плани управління ризиками для здоров'я та безпеки відповідно до ієрархії заходів контролю ризиків і КМП.
9. Клієнт надає працівникам проєкту та громадам, які зазнають впливу, відповідну інформацію, інструктаж і навчання щодо шкідливих і небезпечних факторів, ризиків, захисних і профілактичних заходів, а також дій у разі надзвичайних ситуацій, необхідних для здоров'я та безпеки протягом усього проєкту.
10. У разі настання нещасних випадків, травм, домагань (зокрема гендерно зумовленого насильства та домагань (ГЗНД)) або захворювань під час виконання робіт, пов'язаних з проєктом, або якщо існує ризик виникнення таких інцидентів, клієнт проводить розслідування, документує, аналізує результати, визначає можливості для навчання, вживає заходів для запобігання повторенню та, якщо вимагається за законом, повідомляє відповідні органи та співпрацює з ними. Клієнт надає відповідну фінансову компенсацію та підтримку особам, які зазнали шкоди здоров'ю або постраждали від захворювань, спричинених діяльністю проєкту. У разі виявлення високих ризиків для працівників проєкту та наявності прогалин у покритті, пільгах або доступі до національних систем страхування, клієнт впроваджує групове особисте страхування від нещасних випадків.
11. У межах моніторингу виконання проєкту клієнт забезпечує включення заходів з охорони праці та техніки безпеки у відповідні процеси моніторингу та звітності.

Охорона праці та техніка безпеки на робочих місцях

12. Клієнт забезпечує безпечні та здорові умови праці для всіх працівників проєкту, враховуючи притаманні для конкретної галузі та передбачувані ризики, а також особливі види небезпек, які можуть бути присутні, і умови праці (включно з надмірним або нерегулярним часом роботи та надурочною роботою), що можуть спричиняти ризики для безпеки. Клієнт виявляє шкідливі та небезпечні фактори, оцінює ризики та вживає профілактичних контрольних заходів відповідно до етапу, розміру та характеру проєкту згідно із застосовними основними стандартами безпеки та гігієни праці ЄС і ОП і ТБ⁴⁸. Клієнт проводить оцінку відповідно до рівня ризику та розробляє план безпеки та гігієни праці для конкретного проєкту, якщо необхідно, який буде інтегровано до СЕСМ. План має бути підготовлений до початку будь-яких робіт і повинен регулярно переглядатися для оцінки його ефективності та підтвердження відповідності пов'язаним ризикам.
13. Клієнт планує та впроваджує заходи з ОП і ТБ за допомогою особи, відповідальної за ОП і ТБ. Відповідно до ієрархії заходів контролю ризиків і якщо засоби індивідуального захисту визначаються як частина запобіжних заходів контролю, клієнт безоплатно надає працівникам проєкту засоби індивідуального захисту (ЗІЗ) з урахуванням гендеру. Клієнт надає можливість та зобов'язує всіх працівників проєкту,

⁴⁸ Стандарти охорони праці та техніки безпеки ЄС означають основні вимоги, що містяться в законодавстві ЄС у галузі охорони здоров'я та техніки безпеки на робочому місці, які встановлюють мінімальні вимоги до охорони праці та техніки безпеки для захисту працівників.

які працюють на об'єктах або виконують завдання, безпосередньо пов'язані з основними функціями проєкту, дотримуватися плану техніки безпеки та гігієни праці.

14. Під час виконання будь-якої трудової діяльності клієнт відповідає за те, щоб усі працівники проєкту мали відповідну фізичну підготовку для виконання своїх обов'язків, і щоб для них забезпечувалося таке: (i) постійний і відповідний рівень нагляду, який гарантуватиме, що вони не наражатимуть на ризик себе або інших; (ii) безпечне робоче обладнання та (iii) процедури охорони праці, робочі інструкції, інформація, відповідне навчання та правила на робочому місці, які впроваджуються та контролюються. Якщо працівники проєкту наражають на небезпеку себе чи інших, клієнт застосовує відповідні дисциплінарні заходи для забезпечення дотримання правил на робочому місці та, за необхідності, забезпечує їх негайне відсторонення від роботи до усунення ризику. Клієнт не застосовує до працівників фінансових стягнень за порушення правил охорони праці та техніки безпеки.
15. Клієнт здійснює моніторинг фізичного та психічного здоров'я і добробуту працівників проєкту, використовуючи відповідні організаційні заходи, та консультується з працівниками проєкту щодо заходів охорони праці. Клієнт інформує працівників проєкту про їхні права, дозволяє зупиняти роботу в разі загрози життю або здоров'ю та не вимагає повернення до роботи до тих пір, доки не буде вжито коригувальних заходів і усунено загрозу життю чи здоров'ю. Клієнт впроваджує процедури, які дозволяють працівникам повідомляти про будь-які небезпечні дії або умови на робочому місці безпосередньому керівнику або іншій уповноваженій особі, здатній вжити відповідних заходів. Клієнт не повинен допускати жодних форм помсти чи утиску за повідомлення про небезпеку або припинення роботи.
16. Клієнт створює комітет з ОП і ТБ на робочому місці, членами якого є представники керівництва та обрані представники працівників у збалансованій кількості, що забезпечує різноманітність та інклюзивність його складу, без підризу повноважень чинних комітетів з техніки безпеки та гігієни праці або чинних колективних угод. Комітет з ОП і ТБ займатиметься питаннями комунікації, координації та співпраці у сфері охорони праці, зокрема розслідування нещасних випадків, оцінку ризиків, розробку безпечних систем роботи та вибір робочого обладнання для управління ризиками відповідно до ієрархії заходів контролю ризиків.
17. Якщо існують окремі ризики, пов'язані з певними видами діяльності або місцем реалізації проєкту, які можуть негативно вплинути на здоров'я, безпеку та добробут вразливих працівників проєкту на підставі віку, статі, гендеру, сексуальної орієнтації, гендерної приналежності, гендерного самовираження та/або статевих ознак, інвалідності або короточасних або хронічних захворювань, клієнт проводить ретельнішу оцінку ризиків і вживає розумних коригувальних заходів, щоб запобігти ще більшій вразливості або збільшенню ризику травм і погіршення здоров'я. Клієнт вживає коригувальних заходів, що відповідають вимогам ЕСВ 2 щодо відсутності дискримінації та забезпечення рівних можливостей.
18. Клієнт виявляє та оцінює гендерно зумовлені ризики, які мають специфічні фізичні, фізіологічні та психологічні впливи для працівників проєкту. Небезпеки для ОП і ТБ, що виникають у зв'язку з трудовою діяльністю, робочим обладнанням, інструментами та засобами індивідуального захисту через гендер працівника, повинні контролюватися відповідно до ієрархії заходів контролю ризиків, щоб працівники проєкту не наражалися на більший ризик травмування чи погіршення здоров'я.

Здоров'я та безпека громад

19. Клієнт виявляє та оцінює ризики, пов'язані з проєктом, а також можливі негативні впливи для фізичного здоров'я та безпеки громад, які зазнають впливу, і розробляє заходи для виявлення, забезпечення захисту, уникнення та пом'якшення цих ризиків відповідно до ієрархії заходів контролю ризиків, сумірно до впливу та ризиків, і з урахуванням етапу, масштабу та характеру проєкту. Клієнт спілкується з громадами, які зазнають впливу, та іншими зацікавленими сторонами, за необхідності, щодо заходів запобігання та планів пом'якшення впливів. Такі заходи мають відповідати ієрархії заходів контролю ризиків і принципам КМП.
20. Заходи для уникнення або пом'якшення впливу проєкту на здоров'я та безпеку громад можуть вживатися відповідними державними органами. У такому разі клієнт уточнює свою роль і відповідальність за повідомлення, координацію та співпрацю з відповідними органами влади й забезпечує належні організаційні заходи.

Гендерно зумовлене насильство та домагання, і сексуальне насильство над дітьми

21. Клієнт оцінює пов'язані з проектом ризики гендерно зумовленого насильства і домагань (ГЗНД), а також ризики сексуального насильства над дітьми для захисту працівників проекту, осіб, які зазнають впливу, і місцевих громад. Заходи з оцінки, пом'якшення, моніторингу та реагування на гендерно зумовлене насильство та домагання (ГЗНД) і сексуальне насильство над дітьми мають ґрунтуватися на принципах: (i) заборони всіх форм сексуальної експлуатації, сексуального насильства та домагань (СЕСНД); і (ii) нетерпимості до бездіяльності у запобіганні, повідомленні або реагуванні на СЕСНД, а також нетерпимості до помсти щодо тих, хто пережив лихо, або свідків. Ці заходи мають інтегруватися до поточних процесів і систем охорони праці та здоров'я громад, а також до систем взаємодії із зацікавленими сторонами та подання та розгляду скарг. Клієнт впроваджує конкретні заходи для уникнення та усунення цих ризиків, з урахуванням потреб жінок, дітей та інших груп, що перебувають у небезпеці. Такі заходи мають розроблятися з урахуванням думок відповідних зацікавлених сторін і можуть включати консультації з працівниками проекту та громадами, надання інформації, навчання та конфіденційні канали повідомлення про інциденти в безпечних і доступних форматах, зокрема для дітей, кодекси поведінки для працівників проекту, а також надання підтримки у спосіб, визначений у пункті 19 вище.
22. У разі реагування на інциденти або звинувачення у гендерно зумовленому насильстві та домаганнях (ГЗНД) і сексуальному насильстві над дітьми, клієнт застосовує підхід, орієнтований на тих, хто пережив лихо, який у порядку пріоритету враховує права, потреби та побажання особи, яка пережила ГЗНД і/або сексуальне насильство над дитиною⁴⁹, а також забезпечує її безпеку. Клієнт надає тим, хто пережив лихо, належну медичну, психосоціальну та судову підтримку або направляє їх до відповідних спеціалістів. Інциденти та звинувачення у сексуальній експлуатації та насильстві, пов'язані з проектом, мають повідомлятися ЄБРР і розглядатися вчасно.

Особливі вимоги до управління охороною праці та технікою безпеки

Управління підрядниками та субпідрядниками

23. Клієнт оцінює стандарти ОП і ТБ та попередню діяльність підрядників, запропонованих для виконання робіт на об'єкті проекту або тих, хто здійснює роботи, безпосередньо пов'язані з будівництвом та експлуатацією проекту. Це включатиме підтвердження того, що підрядник розробив план ОП і ТБ, який визначає відповідні можливості, ресурси та організаційні заходи для безпечного планування, управління, виконання та моніторингу робіт у межах проекту.
24. Клієнт здійснює періодичний огляд та оцінку виконання підрядниками заходів з ОП і ТБ й відповідності їхніх планів безпеки та гігієни праці шляхом фізичних візитів на об'єкти. Огляд та оцінка мають підтвердити, що заходи впроваджено відповідно до ієрархії заходів контролю ризиків, що вони відповідають вимогам цієї ЕСВ і ЕСВ 2, а також залишаються актуальними для управління поточними ризиками у сфері охорони праці та техніки безпеки. Клієнт включає до контрактів відповідні положення, які: (i) дозволятимуть призупинення робіт підрядника у разі загрози життю або здоров'ю будь-якого працівника чи громади, які зазнають впливу проекту, і (ii) зобов'язуватимуть підрядника забезпечити безпеку робочого середовища перед відновленням робіт.

Проектування та безпека інфраструктури, будівель і обладнання

25. Клієнт оцінює ризики відповідно до етапу, масштабу, характеру та складності проекту з урахуванням аспектів пов'язаних з охороною праці, безпекою та змінами клімату в конструктивних елементах або компонентах під час проектування, будівництва, введення в експлуатацію, експлуатації, технічного обслуговування та виведення з експлуатації, дотримуючись ієрархії заходів контролю ризиків і КМП. Структурні елементи або компоненти розробляються та будуються призначеними клієнтом кваліфікованими й підготовленими фахівцями, а небезпечні фактори, за можливості, усуваються на початковому етапі проектування.

⁴⁹ У разі реагування на звинувачення у сексуальному насильстві над дітьми, клієнт співпрацює з експертом для проведення оцінки в найкращих інтересах відповідно до керівних принципів Управління верховного комісара ООН у справах біженців (UNHCR: refworld.org/policy/opguidance/unhcr/2021/en/122648).

26. На етапі проєктування для всіх нових громадських будівель, місць масового скупчення людей, як-от транспортні вузли, а також масштабних реконструкцій проводитимуться незалежні аудити з безпеки життя та пожежної безпеки перед введенням об'єктів в експлуатацію або їхнім використанням.
27. Будівництво та масштабна реконструкція будівель громадського призначення здійснюватимуться відповідно до концепції принципів універсального проєктування⁵⁰, забезпечуючи їхню інклюзивність і доступність для всіх.
28. Якщо структурні елементи або компоненти критичної інфраструктури розташовані в зонах високого ризику, а їхня відмова або несправність можуть становити загрозу здоров'ю та безпеці працівників проєкту та громади, клієнт призначає одного або кількох кваліфікованих і підготовлених фахівців із відповідним і визнаним досвідом у подібних проєктах, незалежних від груп проєктування та будівництва. Вони проводитимуть оцінку на якому ранньому етапі розробки проєкту та протягом усіх етапів проєктування, будівництва, експлуатації й введення в експлуатацію, щоб підтвердити техніку безпеки та структурну цілісність таких елементів або компонентів.

Безпека поводження з небезпечними матеріалами

29. Клієнт має запобігати або, якщо повне уникнення ризику є неможливим, зменшуватиме ймовірність впливу небезпечних матеріалів⁵¹, які можуть вивільнитися внаслідок реалізації проєкту, на працівників і громади, дотримуючись ієрархії заходів контролю ризиків і контролюючи вплив.
30. Якщо існує ризик навмисного або ненавмисного витоку хімічних речовин, енергії чи інших потенційно небезпечних матеріалів, що можуть призвести до серйозної загрози для працівників проєкту або громад, які зазнають впливу, клієнт проводить оцінку ризиків на початковому етапі проєктування для усунення загрози такого витоку. У ході оцінювання ризиків визначаються проблеми безпеки процесів, які мають бути усунені до початку будівництва за допомогою КМП і належного інженерного проєктування.
31. Якщо небезпечні матеріали є частиною наявних об'єктів чи операцій, пов'язаних із проєктом, клієнт застосовує належну обачність і вживає відповідних заходів для уникнення, підготовки, реагування та навчання під час введення в експлуатацію, експлуатації, технічного обслуговування та виведення з експлуатації, у разі впливу таких небезпечних матеріалів на працівників і громади, які зазнають впливу. Якщо використання таких матеріалів не можна уникнути, то клієнт вживає необхідних заходів для безпечного поводження з ними, їх маркування, зберігання, транспортування та утилізації відповідно до КМП.

Безпека продукції

32. Якщо проєкт передбачає виробництво та/або торгівлю споживчими товарами, клієнт забезпечує безпеку продукції через належне проєктування та виробничі процеси, а також безпечне поводження з такою продукцією, її маркування, зберігання, транспортування та утилізацію після закінчення терміну служби. Має забезпечуватися дотримання КМП, включно із загальними вимогами до безпеки, що передбачаються відповідними стандартами безпеки продукції, а також правилами та нормами, що діють в конкретному бізнес-секторі та країні.
33. Клієнт визначає та постійно оцінює ризики для здоров'я та безпеки всіх споживачів, пов'язані з його продукцією протягом усього її життєвого циклу. Підхід до безпеки продукції має відповідати ієрархії заходів контролю ризиків і передбачати надання достатньої інформації про ризики для здоров'я та безпеки продукції споживачам. Якщо продукція може становити серйозну загрозу для здоров'я чи безпеки, клієнт впроваджує політики та процедури відклику та вилучення продукції.

50 Принципи універсального проєктування передбачають безпечний і доступний для всіх людей будь-якого віку та здібностей доступ у різних ситуаціях та за різних обставин. До таких принципів належать: (i) справедливе використання; (ii) гнучкість у використанні; (iii) просте та інтуїтивно зрозуміле використання; (iv) зрозуміла інформація; (v) толерантність до помилок; (vi) низькі фізичні зусилля; (vii) відповідні розміри та простір для доступу й використання.

51 Небезпечні матеріали — це речовини, які мають одну або кілька властивостей, що становлять загрозу, як-от хімічні, біологічні або радіаційні, і можуть мати суттєвий негативний вплив на довкілля або здоров'я людини.

Психосоціальні ризики

34. Клієнт визначає та оцінює потенційні психосоціальні ризики для працівників проєкту, які можуть виникнути внаслідок впливу проєктної діяльності та місць реалізації проєкту, і, за необхідності, визначає можливості для запобігання потенційному негативному впливу на психічне здоров'я працівників. Клієнт вживає відповідних заходів для розгляду будь-яких скарг на стан психічного здоров'я працівників проєкту, та забезпечує конфіденційні механізми подання скарг. Клієнт впроваджує методи підтримки та сприяння психічному здоров'ю та благополуччю працівників проєкту шляхом впровадження плану підвищення обізнаності про психічне здоров'я на робочому місці.

Ризики для здоров'я та безпеки у разі надання послуг громадам

35. Якщо проєкт передбачає надання послуг громадам, клієнт забезпечує безпеку та якість таких послуг для всіх членів громади, враховуючи особливі потреби вразливих груп, і впроваджує відповідні системи управління якістю, щоб ці послуги не становили загрози для здоров'я та безпеки працівників проєкту чи громади.
36. Якщо проєкт передбачає надання публічних послуг, клієнт, наскільки це можливо, враховує принципи універсального проєктування.⁵²
37. Якщо проєкт передбачає надання медичних послуг і/або виробництво, розподіл і використання антимікробних засобів, клієнт впроваджує стратегію раціонального використання протимікробних препаратів⁵³ для зниження резистентності до протимікробних засобів.

Безпека дорожнього руху

38. Клієнт визначає та оцінює, управляє та здійснює моніторинг ризиків для безпеки дорожнього руху та впливу на здоров'я працівників проєкту та громад, які зазнають впливу, протягом усього його життєвого циклу і, за необхідності, розробляє та впроваджує заходи та плани для їхнього усунення. Клієнт приділяє особливу увагу ризикам, які проєкт створює для вразливих учасників дорожнього руху, зокрема дітей, велосипедистів, літніх людей та осіб з інвалідністю, а також необхідності залучення цих вразливих користувачів на етапі планування проєкту.
39. Клієнт враховує відповідні європейські стандарти управління безпекою доріг та дорожнього руху.⁵⁴ За необхідності, клієнт оцінює вплив на безпеку дорожнього руху, аудит і інспекції безпеки доріг на відповідних етапах проєкту, визначає заходи безпеки як для механічних, так і немеханічних транспортних засобів і включає технічно та економічно доцільні та рентабельні компоненти безпеки дорожнього руху до дизайну проєкту для пом'якшення потенційного впливу на безпеку дорожнього руху в місцевих громадах, які зазнають впливу. Клієнт здійснює регулярний моніторинг повідомлень про інциденти та зіткнення для виявлення та усунення проблем або негативних тенденцій щодо безпеки.
40. Для проєктів з використанням транспортних засобів або автопарків (власних або орендованих) клієнт впроваджує заходи, передбачені КМП, для управління ризиками дорожнього руху⁵⁵ та активно запобігатиме ризику дорожньо-транспортних пригод. Клієнт забезпечує регулярне обслуговування всіх транспортних засобів проєкту, контролює норми водіння та впроваджує належні системи та процеси для виявлення небезпечної поведінки водіїв і життя відповідних заходів. Якщо транспортні засоби або автопарки включають вантажні чи пасажирські автомобілі, клієнт запроваджує спеціальні програми навчання водіїв із безпеки, а також забезпечує моніторинг часу водіння та активної профілактики втоми водіїв відповідно до КМП. Для всіх нових транспортних засобів, що використовуватимуться в проєкти, клієнт враховує показники безпеки як один із критеріїв відбору. Для наявних транспортних засобів має бути реалізована ефективна програма технічного обслуговування та огляду, що

⁵² Як визначається в пункті 29 цієї ЄСВ.

⁵³ Стратегія раціонального використання протимікробних препаратів — це скоординована програма, визначена Всесвітньою організацією охорони здоров'я, яка сприяє належному використанню антимікробних засобів (зокрема антибіотиків), покращенню результатів лікування пацієнтів, зниженню стійкості мікроорганізмів до лікарських засобів і зменшенню поширення інфекцій, спричинених мікроорганізмами, стійкими до багатьох лікарських засобів.

⁵⁴ Згідно з цілями [Директиви 2008/96/ЄС Європейського парламенту та Ради від 19 листопада 2008 року щодо управління безпекою дорожньої інфраструктури, зміненої Директивою \(ЄС\) 2019/1936](#).

⁵⁵ Відповідно до вимог КМП, зокрема стандарту [ISO 39001 з управління безпекою дорожнього руху](#).

гарантуватиме їхню подальшу придатність до експлуатації, включно з планом поступового виведення автопарку з експлуатації.

41. Клієнт забезпечує безпечне та надійне перевезення небезпечних матеріалів, включаючи відходи, та вживатиме заходів для уникнення або зменшення впливу на громади, які зазнають впливу.

Природні небезпечні явища та ризики, пов'язані зі зміною клімату

42. Клієнт виявляє природні небезпечні явища та оцінює потенційні ризики, спричинені такими явищами, як землетруси, посухи, зсуви або повені, у контексті проєкту, а також будь-які пов'язані ризики для працівників. Для цього від клієнта може вимагатися проведення оцінки вразливості проєкту до ризиків, спричинених змінами клімату, а також визначення стратегій безпеки та гігієни праці та відповідних заходів забезпечення стійкості та адаптації до кліматичних змін, що мають враховуватися під час розробки проєкту.
43. Клієнт повинен уникати або мінімізувати ризики, спричинені природними небезпечними явищами чи змінами у використанні земель, до яких може призвести діяльність за проєктом.

Ризик захворювань

44. З метою недопущення чи мінімізації ризиків захворювання для працівників і громад, які зазнають впливу, враховуючи різну ступінь впливу та вищу чутливість вразливих груп, клієнт розробляє відповідні заходи пом'якшення у співпраці з відповідними органами влади. Клієнт повинен вжити заходів для уникнення або мінімізації передачі та поширення інфекційних хвороб, які можуть бути пов'язані з напливом тимчасових і/або постійних працівників проєкту, а також хвороб, обумовлених іншими екологічними факторами.
45. Якщо в громадах, які зазнають впливу, поширені певні ендемічні хвороби, то клієнту рекомендовано протягом усього життєвого циклу проєкту визначати можливості для покращення умов, що може допомогти знизити рівень захворюваності як серед працівників проєкту, так і серед місцевих громад. Клієнт має вжити заходів для уникнення або мінімізації передачі інфекційних хвороб та недопущення гендерно зумовлених ризиків, які можуть бути пов'язані з напливом тимчасових та/або постійних працівників проєкту.

Дії у надзвичайних ситуаціях

46. Клієнт має бути готовий запобігати нещасним випадкам, аваріям та надзвичайним ситуаціям, реагувати на них, відновлювати діяльність і робити висновки з урахуванням операційних ризиків, пов'язаних із проєктом, а також необхідності уникати можливих негативних впливів або зменшувати їх відповідно до чинних регуляторних вимог і КМП.⁵⁶
47. Клієнт визначає та оцінює ризики великих аварій і повинен ужити всіх необхідних заходів для запобігання таким аваріям або мінімізації ризиків для працівників, громад, які зазнають впливу, з особливою увагою до вразливих осіб, а також для довілля з метою послідовного та ефективного забезпечення високого рівня захисту людей і навколишнього середовища. Такі заходи визначаються в політиці запобігання великим нещасним випадкам та аваріям/готовності до надзвичайних ситуацій та відповідному плані управління, інтегрованому в загальну систему екологічного та соціального менеджменту (СЕСМ) клієнта. План охоплюватиме організаційні структури, обов'язки, процедури, комунікації, навчання, ресурси та інші аспекти, необхідні для реалізації такої політики, щоб забезпечити спроможність клієнта ефективно реагувати на надзвичайні ситуації, пов'язані з ризиками проєкту, відповідно до КМП.
48. У проєктах, пов'язаних із ризиком великих аварій, клієнт надає підтримку та співпрацює з відповідними органами влади та громадами, які зазнають впливу, в підготовці до ефективного реагування на надзвичайні ситуації. Якщо місцеві органи влади або служби реагування мають обмежені можливості або зовсім не мають можливостей ефективного реагування, клієнт активно долучатиметься до

⁵⁶ Відповідно до Директиви 2012/18/EU Європейського парламенту та Ради від 4 липня 2012 року про контроль загроз виникнення значних аварій, пов'язаних із використанням небезпечних речовин, яка вносить зміни до Директиви Ради 96/82/EC та згодом скасовує її (Директива SEVESO III EC).

підготовки та реагування на надзвичайні ситуації, пов'язані з проєктом, і надає відповідне підтвердження своєї спроможності реагувати на передбачувані інциденти як безпосередньо, так і опосередковано.

Охорона

49. Клієнт визначає та оцінює загрози безпеці працівників проєкту та громад, які зазнають впливу. У разі виявлення ризиків впроваджуються відповідні заходи з управління безпекою та плани на випадок надзвичайних ситуацій для захисту цілісності діяльності проєкту від безпекових інцидентів або змін в операційному середовищі, відповідно до КМП. У разі серйозного погіршення операційного середовища через підвищені ризики порушення охорони або безпеки, клієнт впроваджує необхідні зміни в операціях проєкту, щоб забезпечити безпеку працівників проєкту та громад, які зазнають впливу.
50. Якщо клієнт залучає або змінює охоронні служби для охорони працівників проєкту та нерухомого майна, то клієнт має оцінити ризики, які такі охоронні заходи можуть становити для осіб як на території проєкту, так і поза її межами. В оцінці мають враховуватися ризики гендерно зумовленої дискримінації, насильства та домагань, а також сексуального насильства та експлуатації дітей як на робочому місці, так і в громадах, які зазнають впливу. Під час здійснення таких заходів клієнт керуватиметься принципом пропорційності, КМП і вимогами чинного законодавства щодо правил поведінки, а також при наймі, навчанні, оснащенні та моніторингу поведінки таких працівників проєкту. Клієнт не дозволяє застосування сили, за винятком випадків, коли сила використовується для запобігання або захисту сумірно природі та масштабу загрози. Клієнт прямо заявляє, що будь-яка помста щодо осіб з боку охоронних підрядників, є неприпустимою. У разі зміни охоронних служб, залучених до проєкту, з приватних осіб на органи, що підпорядковуються відповідним державним органам, клієнт повідомляє про таку зміну працівників проєкту, громаду та Банк. Клієнт не повинен використовувати охоронні служби для обмеження свободи асоціації або інших форм захисту відповідно до ЕСВ 2 та ЕСВ 4, а також не дозволятиме застосування сили для втручання в трудові спори, зокрема страйки.
51. Якщо за надання охоронних послуг відповідають державні органи, то клієнт співпрацюватиме в межах дозволеного з відповідним державним органом для досягнення результатів, що відповідають вимогам цієї ЕСВ. Клієнт виявляє та оцінює потенційні ризики, пов'язані з таким використанням, повідомляє відповідні державні органи про свій намір вимагати від охоронного персоналу діяти згідно з пунктом 48 вище, та пропонує відповідним органам влади оприлюднити для громадськості інформацію про охоронні заходи, що вживаються для об'єктів клієнта, з урахуванням обмежень у зв'язку з міркуваннями безпеки.
52. Клієнт повинен: (i) виконати належну перевірку, щоб переконатися, що співробітники або контрактні працівники проєкту, яких клієнт залучає для надання охоронних послуг, не вчиняли зловживань у минулому, зокрема ГЗНД, сексуальне насильство та експлуатацію дітей; (ii) провести для них належне навчання (або переконатися, що вони пройшли відповідне навчання) щодо застосування сили (і, якщо потрібно, вогнепальної зброї) та відповідної поведінки стосовно працівників проєкту та громад, які зазнають впливу від його роботи; і (iii) вимагати від них діяти в межах чинного законодавства та будь-яких вимог, визначених в ЕСВ 2 та інших ЕСВ, які вказує клієнт.
53. Клієнт впроваджує та підтримує в дії ефективний механізм подання та розгляду скарг, що дозволить громадам, які зазнають впливу, і працівникам проєкту висловлювати занепокоєння щодо організації охорони та дій охоронного персоналу, і передбачатиме, зокрема, заходи реагування на повідомлення про ГЗНД, сексуальне насильство та експлуатацію дітей, а також інформує громади та працівників проєкту про наявність та використання механізмів подання та розгляду скарг відповідно до положень цієї ЕСВ і ЕСВ 10.
54. Клієнт проводить розслідування будь-яких звинувачень у протиправних чи жорстоких діях з боку охоронного персоналу та вживає заходів (або закликає відповідні сторони до дій) для запобігання повторенню таких випадків, а за необхідності повідомляє про протиправні та жорстокі дії державним органам і ЄБРР.

Санітарно-побутові умови та проживання працівників

55. Клієнт визначає та забезпечує відповідні санітарно-побутові умови та проживання працівників, враховуючи характер виконуваної роботи та ризику, на які наражаються працівники проєкту протягом усього життєвого циклу проєкту. Працівники проєкту повинні мати доступ до безпечних і гігієнічно чистих приміщень для різних гендерів відповідно до КМП, де вони зможуть відпочивати, харчуватися та митися. Санітарно-побутові умови та умови проживання працівників мають бути добре вентильованими, забезпечувати захист від екстремальних температур і утримуватися в належному стані. Санітарно-побутові умови та умови проживання працівників також мають передбачати безкоштовний і необмежений доступ до якісної питної води для всіх працівників проєкту.
56. Якщо клієнт надає спальні приміщення для працівників проєкту та відвідувачів, то він має впровадити та реалізувати політики, які регулюватимуть якість і управління умовами проживання та надання послуг. Послуги із забезпечення санітарно-побутових умов і проживання мають гарантувати надійність конструкцій і належний рівень пристойності, гігієни та комфорту. Приміщення для проживання мають бути добре вентильованими, мати належні та безпечні можливості регулювання температури й утримуватися в належному стані. Проживання забезпечується відповідно до КМП та з урахуванням принципів відсутності дискримінації та рівних можливостей, зокрема із запобіганням сексуальним домаганням та іншим формам ГЗНД. Свобода пересування працівників до та із санітарно-побутових приміщень і місць проживання, наданих роботодавцем, не може необґрунтовано обмежуватися.

Екологічна та соціальна вимога ЄБРР № 5

Землевідведення, обмеження землекористування та вимушене переселення

Землевідведення, обмеження землекористування та вимушене переселення

Вступ

1. Ця Екологічна та соціальна вимога (ЕСВ) стосується впливів, пов'язаних із землевідведенням⁵⁷ для проекту, зокрема обмежень землекористування⁵⁸ та доступу до активів і природних ресурсів, що можуть включати фізичне (переїзд, втрата землі або житла) і/або економічне переміщення (втрата землі, активів або обмеження щодо використання землі, активів і природних ресурсів, що призводить до втрати джерел доходу чи інших засобів для існування).⁵⁹ Термін «вимушене переселення» стосується обох цих впливів і процесів, спрямованих на їхнє пом'якшення та компенсацію. Переселення вважається вимушеним, якщо особи чи громади, які зазнають впливу, не мають права не погодитися із землевідведенням чи обмеженнями користування землею, іншими активами та природними ресурсами, навіть якщо примусове придбання використовується лише як останній засіб після процесу переговорів.
2. Застосування цієї ЕСВ узгоджується з універсальним принципом дотримання та поваги до прав і свобод людини⁶⁰, зокрема права на нерухоме майно, права на належне житло⁶¹ та права на постійне покращення умов життя.
3. Якщо вимушене переселення не буде здійснюватися належним чином, то воно може призвести до тривалих труднощів і зuboжіння осіб⁶² і громад, які зазнають впливу, а також до екологічних збитків і негативних соціально-економічних впливів для територій, куди їх було переміщено. Клієнт повинен розглядати доцільні альтернативні варіанти організації проекту та місць його реалізації з метою уникнення або мінімізації землевідведення чи обмеження на використання земель, інших активів і природних ресурсів, одночасно забезпечуючи баланс між екологічними, соціальними та фінансовими

57 Під землевідведенням розуміються всі методи отримання землі для цілей проекту, що можуть включати прямий викуп, відчуження землі та активів, а також придбання тимчасових або постійних прав доступу, зокрема сервітутів, прав проїзду та встановлення обмежень доступу до захищених та інших територій. Землевідведення також може включати: (а) придбання незайнятих або не використовуваних земель, незалежно від того, чи використовує власник ці землі для отримання доходу або засобів для існування; (б) повернення державної землі, що використовується або займається особами чи домогосподарствами; а також (в) вплив проекту, внаслідок якого земельні ділянки затоплюються або іншим чином стають непридатними для використання чи недоступними. Поняття «земля» містить все, що росте на ній або створене на постійній основі, як-от сільськогосподарські культури, будівлі та інші покращення, а також приналежні водні об'єкти.

58 Під обмеженням землекористування розуміються обмеження або заборона використання сільськогосподарських, призначених для житлової забудови, комерційних або інших земель, які прямо встановлюються та набувають чинності в межах проекту. До таких обмежень належать обмеження доступу до законно визначених парків і територій, що охороняються, обмеження доступу до інших ресурсів, що перебувають у спільній власності, а також обмеження землекористування в межах службових сервітутів або охоронних зон.

59 Під засобами для існування розуміється повний спектр засобів, які особи, родини та громади використовують для забезпечення свого існування, зокрема заробітна плата; грошовий дохід від підприємницької діяльності або продажу продукції, товарів, ремісничих виробів або послуг; дохід від надання в оренду землі або приміщень; дохід від врожаю сільськогосподарських культур або тваринництва, частка від врожаю (наприклад, у межах різних схем розподілу врожаю) або худоби; товари власного виробництва чи продукція, що використовується для обміну чи бартеру; товари чи продукти для власного споживання; їжа, матеріали, паливо та товари для власного чи побутового використання або торгівлі, які виробляються з природних або спільних ресурсів; пенсії та різні види державних виплат.

60 А саме, Загальна декларація прав людини та Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права.

61 Адекватне житло передбачає належну приватність; простір; фізичну доступність; безпеку; гарантія права володіння; стабільність і міцність конструкцій; освітлення, опалення та вентиляцію; базові комунальні послуги, як-от водопостачання, каналізація та вивезення відходів; відповідну екологічну якість і фактори, пов'язані з охороною здоров'я; а також належне та доступне розташування з точки зору доступу до роботи та основних послуг і зручностей.

62 Під особою, яка зазнає впливу, розуміється юридична або фізична особа, яка зазнає фізичного або економічного переміщення внаслідок пов'язаного з проектом землевідведення або обмежень на використання землі, інших активів чи природних ресурсів.

витратами та вигодами й враховуючи гендерно зумовлені впливи для вразливих осіб. Якщо зміни в дизайні проєкту все одно не дозволяють уникнути переміщення, таке переміщення має бути мінімізовано з ретельним плануваннями й реалізацією відповідних заходів для пом'якшення негативних впливів осіб, які зазнають впливу, і громад, до яких вони переміщуються.

Цілі

4. Ця ЕСВ має такі цілі:

- уникнення вимушеного переселення осіб або, якщо це неминуче, мінімізація вимушеного переселення шляхом вивчення доцільних альтернативних проєктних рішень та місць розташування.
- уникнення примусового виселення.⁶³
- зменшення неминучих негативних соціальних та економічних ризиків і впливів вимушеного переміщення для осіб, які зазнають впливу, шляхом:
 - i. забезпечення своєчасної компенсації за втрату майна у розмірі повної вартості його заміни;⁶⁴
 - ii. надання допомоги особам, які зазнають впливу, в їхніх зусиллях покращити або принаймні відновити свої засоби для існування та рівень життя в реальному вимірі відносно рівня, що існував до переміщення;
 - iii. покращення умов життя фізично переміщених вразливих осіб шляхом надання належного житла (включно з основними послугами та комунікаціями) із наданням гарантії права володіння⁶⁵ у місцях переселення;
 - iv. забезпечення планування та здійснення заходів із землевідведення, обмеження використання землі, інших активів та природних ресурсів, а також примусового переселення з урахуванням змістовних консультацій, участі та розкриття інформації;
 - v. надання особам, які зазнають впливу, доступу до механізмів подання та розгляду скарг відповідно до вимоги ЕСВ 10;
 - vi. забезпечення можливості для переміщених осіб отримувати пряму вигоду від проєкту, якщо характер проєкту передбачає таку можливість.

Сфера застосування

5. Застосовність цієї ЕСВ визначається під час оцінки впливу на довкілля та соціальне середовище (ОВДСС), описаної в ЕСВ 1.
6. Ця ЕСВ застосовується до фізичного або економічного переміщення, яке може бути повним або частковим, постійним або тимчасовим, та бути результатом таких операцій:
- набуття прав на землю⁶⁶ та/або активи, отримані внаслідок експропріації чи інших примусових процедур відповідно до національного законодавства;

63 Під примусовим виселенням розуміється примусове переміщення осіб, груп і громад з їхніх домівок, земель, спільної власності та/або ресурсів (незалежно від того, чи такими ресурсами володіють на законних підставах або вони використовуються неофіційно) без надання та доступу до відповідних форм юридичного та іншого захисту, або без дотримання основних вимог, визначених у цій ЕСВ.

64 Вартість заміни — це метод оцінки, що дає компенсацію, достатню для заміни активів, плюс необхідні витрати на транзакції, пов'язані із заміною активів. Якщо існують функціонуючі ринки, то вартість заміни визначається як ринкова вартість, встановлена за результатами незалежної та компетентної оцінки нерухомості, плюс витрати на транзакції. У разі відсутності функціонуючих ринків вартість заміни може визначатися за допомогою альтернативних методів, наприклад через розрахунок вартості продукції, яку можна отримати із земельних ділянок або з використанням виробничих активів, чи неамортизованої вартості матеріалів і праці для відновлення будівель або інших основних засобів, з урахуванням трансакційних витрат. У всіх випадках, коли фізичне переміщення призводить до втрати житла, вартість заміни повинна щонайменше забезпечувати можливість придбання або будівництва житла, яке відповідає прийнятним мінімальним стандартам якості та безпеки громади.

65 Гарантія права володіння стосується переселених осіб або громад, які переселилися до місць, які вони можуть законно займати та де вони захищені від ризику виселення, а надані їм права володіння є соціально та культурно прийнятними.

66 Під «правами на землю» розуміються повні та постійні права власності, визнані законодавством країни, незалежно від того, чи є вони зареєстрованими, чи ґрунтуються на звичаєвому праві; постійні або тимчасові права користування, що виникають з формальних або неформальних угод або звичаїв, зокрема право довгострокової чи короткострокової оренди, володіння та половинної оренди;

- набуття прав на землю та/або активи, отримані через договірні угоди, якщо в разі неуспішного завершення переговорів може бути розпочато процедуру експропріації чи інші примусові процедури;
 - застосування обмежень, які призводять до втрати людьми доступу до землі, активів, природних ресурсів або засобів для існування, незалежно від того, чи були такі права обмеження отримані в результаті переговорів, експропріації, примусового викупу або за допомогою державного регулювання;
 - переміщення людей без формальних, традиційних або визнаних прав користування згідно з національним законодавством, які займають або використовують землю до граничного терміну;
 - переміщення людей унаслідок впливу проєкту, через який їхня земля чи майно стають непридатними для використання або недоступними;
 - виникнення впливів переміщення в приймаючих громадах через переселення до таких громад осіб, які зазнають впливу, фізично переміщених унаслідок реалізації проєкту.
7. Ця ЕСВ також застосовується до будь-якого фізичного або економічного переміщення, які здійснюються клієнтом або урядом в цілях, пов'язаних з проєктом, до залучення ЄБРР. Якщо переміщення відбувається до залучення Банку, проводиться аудит для визначення: (i) відповідності національному законодавству та ключовим цілям цієї ЕСВ; (ii) будь-яких суттєвих відхилень у минулих заходах від ключових цілей цієї ЕСВ, зокрема щодо прав вразливих осіб; і (iii) коригувальних заходів, які можуть потребуватися для усунення виявлених під час аудиту прогалин, щоб забезпечити відповідність ключовим цілям цієї ЕСВ. Має бути підготовлено план коригувальних дій, у якому описуються всі заходи для забезпечення відповідності цій ЕСВ у вигляді плану з визначеними термінами, включно з бюджетом, організацією виконання, розподілом функцій та обов'язків і графіком реалізації. Будь-яке поточне землевідведення, навіть якщо воно було розпочато до залучення ЄБРР, має відповідати положенням цієї ЕСВ.
8. Ця ЕСВ не стосується:
- переселення внаслідок добровільних операцій із землею (ринкових угод, за якими продавець не зобов'язується, не змушується, не схильється до продажу шляхом залякування чи підкупу, а покупець не має права здійснювати експропріацію чи іншу примусову процедуру в разі неуспішного проведення переговорів), і якщо такі угоди стосуються лише осіб із законно визнаними правами. Однак ця ЕСВ застосовується, якщо такі добровільні операції із землею можуть призвести до переміщення осіб, окрім продавця, які займають, використовують або заявляють свої права на відповідну землю, як-от неформальні орендарі або інші користувачі землі, які не мають прав за національним законодавством;
 - розміщення біженців, внутрішньо переміщених осіб і тих, хто пережив стихійні лиха, конфлікти, злочини або насильство.⁶⁷

Вимоги

Загальні вимоги

9. На ранньому етапі процесу екологічної та соціальної оцінки, описаного в ЕСВ 1, клієнт має визначити, чи може проєкт спричинити фізичне та/або економічне переміщення, та оцінити ймовірність виникнення додаткових поточних або майбутніх потреб у землі та ресурсах.
10. Якщо очікується вплив, що призведе до переміщення, у процесі оцінки визначаються базові соціально-економічні обставини переміщених осіб та потенційні ризики та впливи для них в результаті реалізації проєкту. Обсяг оцінки має бути достатнім для визначення потенційної значущості, ймовірності та

формальне або неформальне право користування природними ресурсами, що перебувають у колективній власності, зокрема лісів, пасовищ і водойм; право проходу або проїзду, встановлене законом або звичаєм; а також обмеження користування чи доступу, визначені законом або звичаєм.

67 У випадках коли переміщення відбувається внаслідок конфлікту, що стався до переміщення, спричиненого проєктом, процедура примусового переселення регулюється [Керівними принципами з питань внутрішнього переміщення](#) (Офіс Верховного комісара ООН з прав людини).

серйозності впливу та враховувати думки осіб, які зазнають впливу, й відповідних ключових зацікавлених сторін.

11. Якщо в процесі оцінки виявляється, що проєкт може спричинити значні ризики та впливи, пов'язані з фізичним та економічним переміщенням людей та/або громад, клієнт залучає кваліфікованих експертів з переселення для надання допомоги в розробці плану переселення, метою якого є розробка та впровадження заходів для врегулювання впливів для переміщених осіб відповідно до ієрархії пом'якшення. Вимоги до плану переселення, який має підготувати клієнт, визначаються Банком у межах процесу екологічної та соціальної оцінки. План переселення має включати аналіз альтернативних проєктних рішень і місць реалізації проєкту, що показує, як клієнт намагався уникнути чи мінімізувати фізичне та економічне переміщення. Обсяг і рівень деталізації плану мають відповідати характеру та масштабу проєкту, його потенційному впливу, що може призвести до переміщення, та рівню інтересу зацікавлених сторін.

Уникнення або мінімізація переміщення

12. Клієнт розгляне можливі альтернативні проєктні рішення та місця реалізації проєкту, щоб уникнути або принаймні мінімізувати фізичне та/або економічне переміщення. Уникнення є пріоритетним підходом відповідно до ієрархії пом'якшення в ЕСВ 1. Особливо важливо уникати фізичного або економічного переміщення осіб, які є соціально або економічно вразливими. Клієнт документально фіксує заходи уникнення та мінімізації та в документації плану, що подається до Банку, пояснює, що, незважаючи на ці зусилля, залишковий вплив, що може призвести до фізичного (зокрема переміщення культурно чутливих об'єктів) або економічного переміщення, є неминучим. У такому поясненні наводяться економічні, технічні, фінансові, екологічні та інші причини, через які не було обрано варіанти проєктних рішень, що дозволили б уникнути або мінімізувати переміщення. Однак клієнт може враховувати ситуації, коли уникнення може бути недоречним підходом з міркувань громадського здоров'я, безпеки чи подібних причин, а переміщення може призвести до прямих позитивних результатів для розвитку осіб і громад, які зазнають впливу, зокрема поліпшення житлових умов, підвищення гарантії права володіння або інших покращень рівня життя осіб, які постраждали від проєкту.

Примусове виселення

13. Під «примусовим виселенням» розуміється примусове переміщення осіб, груп і громад із їхніх домівок, земель і/або спільного нерухомого майна чи ресурсів (якими вони володіють на законних підставах або які вони займають неформально) без надання належного правового та іншого захисту чи дотримання базових вимог, визначених у цій ЕСВ. Примусове виселення є порушенням прав людини та входить до Переліку видів діяльності, які не фінансуються ЄБРР з екологічних і соціальних міркувань.
14. Здійснення клієнтом права держави на примусове відчуження приватної власності, права на примусове землевідведення чи подібних повноважень не вважатиметься примусовим виселенням, якщо воно відповідає вимогам національного законодавства та положенням цієї ЕСВ, а також основним принципам належної правової процедури (а саме: передбачає належне попереднє повідомлення та реальні можливості подання скарг і апеляцій; уникає застосування непотрібної, несумірної чи надмірної сили; не призводить до безпритульності та гарантує надання належної компенсації до проведення виселення).
15. Клієнт надає ЄБРР повідомлення до проведення будь-якого виселення. Повідомлення має включати підтвердження, що зазначені вище умови були виконані та виконуються.

Узгоджені домовленості

16. Клієнт докладає зусиль для отримання прав на землю шляхом узгоджених домовленостей, навіть якщо він має законні підстави для доступу до землі без згоди продавця. Узгоджені домовленості допомагають уникнути або мінімізувати експропріацію та будь-які адміністративні чи судові затримки, пов'язані з формальним процесом експропріації. Такі домовленості також сприяють, наскільки це можливо, зменшенню впливу на постраждалих осіб, пов'язаного з формальною експропріацією. Узгоджених домовленостей зазвичай можна досягти шляхом надання справедливої та належної компенсації особам або громадам, які зазнають впливу, за повною вартістю заміни, причому компенсація в

натуральній формі має бути не меншою за вартість заміни. За необхідності клієнт застосовує всі додаткові заходи допомоги та відновлення засобів для існування. Клієнт забезпечує за узгодженими домовленостями пом'якшення ризиків асиметрії інформації та нерівності переговорних можливостей сторін, залучених до таких операцій. Для цього Банк може вимагати від клієнта залучення кваліфікованих експертів із соціального моніторингу для перевірки та документування процесу переговорів і досягнення домовленостей, а також для оцінки їх відповідності положеннями цієї ЕСВ.

Урахування інтересів вразливих осіб

17. Під час планування та реалізації переселення клієнт визначає, оцінює та врегульовує ризики та вплив на вразливі групи осіб на всіх етапах проєктного циклу — від концептуального проєктування до підготовки та впровадження. Оцінка вразливості має відповідати контексту та проводитися відповідно до цієї ЕСВ 1.
18. Клієнт реалізує такі заходи:
- проведення аналізу під час соціально-економічних опитувань для визначення відповідних факторів вразливості в контексті території реалізації проєкту в співпраці з відповідними зацікавленими сторонами, зокрема громадам, які зазнають впливу;
 - визначення вразливих груп осіб на основі результатів такого аналізу вразливості;
 - проведення спеціальних консультацій з вразливими групами осіб;
 - планування заходів допомоги з урахуванням спеціальних потреб вразливих груп осіб, опис цих заходів в документі планування переселення та забезпечення їх реалізації та фінансування в межах загального бюджету на землевідведення та переселення.

Урахування гендерних аспектів

19. Процес фізичного або економічного переміщення має характерні гендерні аспекти, які мають враховуватися на всіх етапах взаємодії із зацікавленими сторонами, базових досліджень, оцінки впливів, пом'якшення та моніторингу. Мають вживатися заходи для забезпечення змістовної участі всіх гендерів у консультаціях щодо переселення, зокрема вибір належного часу для проведення зустрічей, забезпечення транспорту, послуг із догляду за дітьми, а також, якщо необхідно, проведення зустрічей тільки для жінок. У проєктах мають враховуватися різні впливи землевідведення, обмеження землекористування та вимушеного переселення для чоловіків і жінок. Залежно від значущості таких впливів, може передбачатися за необхідності таке:
- внутрішній аналіз домогосподарств для виявлення відмінностей у джерелах засобів для існування чоловіків і жінок, включно з неформальними джерелами;
 - аналіз прав жінок на землю та її використання, зокрема права на спадкування та спільну власність, а також права на використання громадських земель та інших активів;
 - аналіз впливів переселення для жінок щодо можливості здійснювати трудову діяльність.
20. Під час визначення прав на отримання компенсації та її надання мають враховуватися гендерні питання, зокрема: (i) продуктивна та домогосподарська діяльність жінок; (ii) справедливі методи виплати грошової компенсації; (iii) частки у праві власності на нерухоме майно у разі переселення. Клієнт має розглянути можливість запропонувати альтернативні методи та/або способи компенсації, особливо в країнах та регіонах, де жінки менш ймовірно мають доступ до офіційних фінансових установ і/або банківських рахунків. У випадках, коли національне законодавство та системи прав володіння не визнають права жінок на володіння або обмін нерухомим майном, клієнт вживає заходів для забезпечення, наскільки це можливо, гарантії права жінок на володіння майном.
21. У процесі консультацій враховуються думки та інтереси жінок у всіх аспектах планування та реалізації переселення. Досліджуються та документуються побажання жінок і чоловіків щодо механізмів компенсації, землі, що надається взамін, або альтернативного доступу до активів і природних ресурсів замість грошових виплат.

22. Допомога щодо покращення або відновлення засобів для існування⁶⁸, як-от покращення існуючої сільськогосподарської діяльності, навчання для набуття навичок, доступ до кредитування, можливості займатися підприємницькою діяльністю та працевлаштування, має надаватися рівною мірою чоловікам і жінкам і адаптуватися до їхніх відповідних потреб.

Соціально-економічні дослідження

23. Клієнти проводять соціально-економічні дослідження для опису базових умов життя осіб, які зазнають впливу, якщо проєкт може призвести до фізичного чи економічного переміщення. Такі дослідження мають передбачати використання як кількісних, так і якісних методів і сприяти подальшому соціальному та економічному моніторингу обставин осіб, які зазнають впливу. Базові соціально-економічні дослідження мають забезпечувати таке:
- визначення соціально-економічного профілю громад і осіб, які зазнають впливу, з розподілом даних за статтю та віком;
 - визначення джерел засобів для існування, які зазнають впливу, та їхньої важливості для забезпечення засобів для існування осіб, які зазнають впливу, в цілому;
 - визначення режиму землеволодіння на територіях, які зазнали впливу;
 - визначення гендерних питань, які можуть вплинути на процес землевідведення та переселення;
 - визначення відповідних факторів вразливості та створення переліку вразливих груп.
24. Кумулятивний вплив послідовних етапів розробки проєкту, його пов'язаних об'єктів та інших об'єктів або діяльності поблизу, які також впливають на землю та засоби для існування осіб, які зазнають впливу, мають враховуватися під час планування та розробки опитувальників для соціально-економічного дослідження, стратегії залучення зацікавлених сторін і заходів пом'якшення, включно з пакетами відновлення засобів для існування відповідно до ECB 1.

Перепис, інвентаризація постраждалого майна та граничний термін

25. Клієнт проводить перепис осіб, які зазнають впливу, для того, щоб: (i) визначити осіб, які зазнають впливу; і (ii) встановити, хто матиме право на компенсацію та допомогу. Під час перепису мають враховуватися сезонні користувачі ресурсів, неформальні підприємці та працівники, які можуть не перебувати в місці реалізації проєкту в момент проведення перепису.
26. Клієнт проводить інвентаризацію активів, які зазнають впливу, і детальну оцінку, зокрема земельних ділянок, конструкцій та інших матеріальних активів, що знаходяться на землі, а також інших ресурсів, як-от формальні та/або неформальні джерела засобів для існування, способи отримання доходу та інша діяльність і праця, пов'язана з природними ресурсами. Клієнт оцінює повний спектр прав, що належать особам, які зазнають впливу, або заявляються ними, зокрема прав, що ґрунтуються на звичаях або практиці, доступі чи використанні для цілей набуття засобів для існування, а також спільних прав. Клієнт також визначає будь-які суперечливі вимоги та спори щодо земель, які зазнають впливу, активів і ресурсів для набуття засобів для існування та підтримує їхнє розв'язання через правові процедури, якщо це можливо. Детальна оцінка має проводитися за участю осіб, які зазнають впливу, або їхніх представників та інших відповідних зацікавлених сторін.
27. В усіх дослідженнях, переписах, інвентаризаціях та оцінках, а також у записах консультацій та управління даними, що з ними пов'язані, клієнт має дотримуватися відповідного національного законодавства та вимог щодо конфіденційності даних. Якщо для обробки та зберігання даних потрібна згода осіб, які зазнають впливу, то така згода запитуватиметься офіційно із забезпеченням права на доступ і внесення змін. Клієнт відстежує заходи, вжиті для забезпечення конфіденційності та безпеки персональних даних.

⁶⁸ Під покращенням або відновленням засобів для існування розуміються конкретні виплати або заходи, спрямовані на надання особам, які зазнають впливу проєкту, допомоги в покращенні або принаймні відновленні їхніх засобів для існування порівняно з тим, що вони мали до переміщення.

28. Клієнт установлює граничний термін визначення відповідності вимогам⁶⁹ з урахуванням потреб і правової бази кожного проєкту, який зазвичай визначається: (i) згідно з чинним законодавством; або (ii) на основі дати завершення інвентаризації чи визначення меж проєкту (залежно від того, яка з цих дат настає пізніше). Клієнт інформує осіб, які зазнають впливу, про граничний термін. Інформація про граничний термін належним чином документується та поширюється по всій території реалізації проєкту з регулярною періодичністю у письмовій та усній формах, у спосіб, що відповідає культурним особливостям, враховує гендерні аспекти, є зрозумілим і доступним для осіб, які зазнають впливу. Це може передбачати попередження про те, що особи, які оселяються в зоні проєкту після граничного терміну, можуть бути виселені. Клієнт не зобов'язаний сплачувати компенсацію або надавати допомогу особам, які самовільно займають територію реалізації проєкту після граничного терміну.
29. Граничний термін визначення відповідності вимогам є дійсним: (i) протягом періоду, передбаченого національним законодавством або (ii) протягом розумного часу від дати проведення перепису чи інвентаризації. Якщо між граничним терміном і виплатою компенсації за землю клієнтом проходить тривалий час, перепис, інвентаризація та відповідна оцінка мають бути оновлені. Клієнт оголошує окремий новий кінцевий термін для будь-яких додаткових непередбачених або пропущених ризиків і впливів переселення, які не були враховані або були неточно оцінені у плані переселення.

Оцінка вартості земель і активів, які зазнали впливу

30. Оцінка проводиться за повною вартістю заміни та здійснюється кваліфікованими оцінювачами. Методологія оцінки для визначення вартості заміни документується та включається до відповідних документів планування переселення. Для забезпечення компенсації за вартістю заміни заплановані ставки компенсації можуть потребувати оновлення в місцях реалізації проєкту, де спостерігається висока інфляція або коли період часу між розрахунком ставок компенсації та їх виплатою є тривалим.

Класифікація осіб, які мають право на отримання компенсації

31. Особи, які зазнають впливу, класифікуються таким чином:
- особи, які мають офіційні законні права на землю (зокрема права, ґрунтовані на звичаєвому праві або на традиції, визнані національним законодавством) або майно;
 - особи, які на момент перепису не мають офіційних прав на землю або майно, але заявляють вимоги на землю або майно, які визнаються або можуть бути визнані відповідно до національного законодавства;
 - особи, які не мають визнаних законних прав і не заявляють вимог на землю чи майно, які вони займають або використовують.

Компенсація та пільги для осіб, які зазнали впливу

32. Якщо землевідведення або обмежень (постійних або тимчасових) використання землі, інших активів та природних ресурсів неможливо уникнути, клієнт запропонує компенсацію⁷⁰ особам, які зазнають впливу, за повною вартістю заміни. Особам, які зазнали впливу, також може потребуватися інша допомога у покращенні або принаймні відновленні рівня життя та засобів для існування відповідно до положень цієї ЕСВ.
33. У разі відведення лише частини землі або майна, і залишкова земля є (i) непридатною для використання в житлових або економічних цілях; або (ii) небезпечною чи недоступною для використання людьми або заселення, клієнт розгляне варіанти, передбачені національним законодавством, і запропонує можливість відведення всієї земельної ділянки. У разі виникнення суперечки щодо придатності або використання земельної ділянки або майна, що залишається, у житлових або економічних цілях, клієнт залучає незалежного оцінювача для надання незалежної оцінки з метою розв'язання питання відповідно до цієї ЕСВ.

69 Включно з визначенням переміщених осіб і критеріями для визначення їхньої відповідності вимогам для отримання компенсації та іншої допомоги в переселенні, з урахуванням відповідних граничних термінів.

70 Під «компенсацією» розуміється виплата у грошовій або натуральній формі за втрату землі, іншого майна чи природних ресурсів, а також доступу до них, які були відведені або зазнали впливу через проєкт.

34. Клієнт надає допомогу в переселенні⁷¹ всім фізично переміщеним особам, а також підтримку економічно переміщеним особам для покращення або відновлення засобів для існування, незалежно від категорій осіб, які мають право на отримання компенсації, зазначених вище. Допомога в переселенні може передбачати окремі пакети допомоги для осіб, які зазнають впливу, залежно від їхніх конкретних потреб і впливів, що виникли для них. Крім того, зобов'язання клієнта щодо надання компенсації є наступними для кожної з трьох категорій, описаних у пункті 31:
- Категорія (i)** Надання компенсації (у грошовій чи натуральній формі) за законне нерухоме⁷² та інше майно за повною вартістю заміни.
- Категорія (ii)** Надання правової підтримки особам, які зазнають впливу, для визнання їхніх вимог на землю, щоб вони могли отримати компенсацію за своє законне нерухоме майно за повною вартістю заміни, а також покрити витрати на процес визнання.
- Категорія (iii)** Надання компенсації за будь-які споруди або розробки на землі (зокрема сільськогосподарські культури та дерева), втрату джерел доходу та інших засобів для існування.
35. Стандарти компенсації для категорій землі та нерухомого майна будуть послідовно оприлюднюватися та застосовуватися. Ставки компенсації можуть бути підвищені в разі застосування переговорних стратегій. В усіх випадках документується чітка основа для розрахунку компенсації, а компенсація розподіляється відповідно до прозорих процедур.
36. Компенсація надається до переміщення або накладення обмежень на доступ до землі чи майна. У випадку неуспішних повторних спроб зв'язатися з відсутніми власниками, якщо особи, які зазнають впливу, відхиляють справедливі пропозиції компенсації або якщо конкуренція за права власності на землю чи майно є предметом тривалих юридичних процесів, клієнт може внести компенсаційні кошти, передбачені планом переселення, на депозитний рахунок з нарахуванням відсотків і продовжити реалізацію проєкту відповідно до національного законодавства. Компенсація надається особам, що мають право на її отримання, після встановлення відповідності вимогам для отримання компенсації.
37. Якщо засоби для існування переміщених осіб залежать від землі⁷³ або земля є колективною власністю, клієнт має запропонувати як компенсацію іншу землю, якщо така компенсація не буде визнана недоцільною або неприйнятною для осіб, які зазнали впливу. Серед варіантів, запропонованих особам, які зазнали впливу, можуть розглядатися варіанти поєднання компенсації у формі землі та грошової компенсації. Якщо варіанти компенсації у формі землі є неможливими через нестачу землі або якщо особи, які зазнають впливу, обґрунтовано відмовляються від таких варіантів, клієнт надає чітке підтвердження цього у плані переселення, зокрема обґрунтування, що засоби для існування не будуть порушені через ненадання землі взамін, з урахуванням специфічних потреб жінок і вразливих домогосподарств.
38. Виплата грошової компенсації за втрату землі або майна за повною вартістю заміни замість компенсації у вигляді майна може бути доцільною в таких випадках: (i) засоби для існування не залежать від землі; (ii) засоби для існування залежать від землі, але земля, що забрана для проєкту, є лише невеликою частиною постраждалого майна, а залишкова земля є економічно життєздатною; або (iii) існують активні ринки землі, житла та праці, переміщені особи користуються такими ринками, і є достатня кількість землі та житла.
39. У випадках коли особи, які зазнали впливу, відхиляють пропозиції компенсації, які відповідають положенням цієї ЕСВ, і в результаті ініціюються процедури експропріації або інші юридичні процедури, клієнт розгляне можливості співпраці з відповідним державним органом для досягнення результатів, що відповідають цій ЕСВ, включаючи компенсацію за повною вартістю заміни, допомогу в переселенні та допомогу для покращення або відновлення засобів для існування.

71 Під допомогою в переселенні розуміється технічна та фінансова допомога, яку надають переміщеним особам, окрім компенсації, для їх підтримки під час переселення до нового житла та відновленні засобів для існування.

72 Під нерухомим майном розуміється будинок та/або земельна ділянка, у тому числі всі активи, що знаходяться на цій ділянці, такі як дерева та допоміжні будівлі.

73 Під засобами для існування, що залежать від землі, розуміється діяльність, як-от вирощування сільськогосподарських культур, випас худоби та збирання природних ресурсів.

40. Якщо ініціюються термінові процеси експропріації, вони повинні використовуватись лише як останній засіб, коли інші доступні процеси не можуть забезпечити бажаний результат для проєкту. Використання таких процесів повинно узгоджуватися з Банком до їхнього впровадження. Клієнт визначає, консультується та веде переговори з усіма власниками землі перед початком термінової експропріації. Компенсація виплачується до виникнення впливу, якщо тільки власники землі не оскаржують розумну пропозицію або відсутні. У такому випадку тимчасова сума компенсації вноситься на депозитний рахунок з нарахуванням відсотків.
41. Якщо проєкт вплинув на громади корінних народів, клієнт дотримується відповідних положень цієї ЕСВ, а також положень ЕСВ 7.

Тимчасові обмеження на використання землі

42. У разі тимчасових обмежень доступу через будівельні роботи проєкту, клієнт забезпечує відновлення доступу до земель і ресурсів або надає альтернативні маршрути доступу з відповідними заходами безпеки для громади. Клієнт компенсує особам, які зазнають впливу, тимчасову втрату через незворотні обмеження доступу за вартістю заміни на період обмеження.
43. Клієнт забезпечує застосування всіх положень цієї ЕСВ до тимчасового відведення землі, що здійснюється підрядниками для будівельних цілей проєкту. Якщо на етапі підготовки плану переселення неможливо визначити додаткові потреби в землі для підрядників, клієнт надає Банку доповнення до плану переселення, щоб розв'язати питання впливу тимчасового відведення землі підрядниками до отримання доступу до землі.

Землевідведення для пов'язаних об'єктів

44. Впливи та ризики, пов'язані із землевідведенням, обмеженням землекористування та вимушеним переселенням для пов'язаних об'єктів, буде включено до процесу екологічної та соціальної оцінки відповідно до ЕСВ 1. Клієнт забезпечує управління такими ризиками та впливами та їх пом'якшення відповідно до чинного законодавства, кращої міжнародної практики (КМП) і цілей ЕСВ за умови, що клієнт контролює або має вплив на такі пов'язані об'єкти.

Добровільне пожертвування землі

45. У деяких частину землі або всю землю, що використовується для проєкту, може бути запропоновано як добровільну пожертву без виплати повної компенсації. Така пропозиція може бути прийнятною за умови попереднього схвалення Банком, а також якщо клієнт підтвердить виконання наступних вимог:
- потенційний донор або донори належним чином поінформовані та проконсультовані щодо проєкту та доступних для них варіантів;
 - потенційні донори підтвердили своє бажання в письмовій формі;
 - не було застосовано примусу, залякування чи хабарництва;
 - кількість землі, що передається в дар, не зменшить поточний рівень засобів для існування донора, і пожертва землі не матиме залишкового впливу на засоби для існування;
 - не передбачається переселення домогосподарств;
 - очікується, що донори отримають прямі вигоди від проєкту;
 - у разі громадської або колективної землі пожертвування може відбуватися лише за згодою осіб, які користуються або займають цю землю;
 - клієнт веде прозорий облік всіх консультацій та досягнутих угод.

Втрата громадських і комунальних об'єктів і об'єктів соціальної інфраструктури

46. Якщо проєкт призводить до втрати громадських і комунальних об'єктів або об'єктів соціальної інфраструктури, або доступу до них, клієнт замінює такі об'єкти для забезпечення кращого або

подібного рівня обслуговування, провівши консультації з громадою, яка зазнає впливу,⁷⁴ та відповідними державними органами для визначення та узгодження відповідних варіантів.

Взаємодія із зацікавленими сторонами

47. Клієнт проводить змістовні консультації з особами, які зазнають впливу, та громадами⁷⁵, зокрема з приймаючими громадами, на етапі планування та в процесі реалізації та моніторингу переселення відповідно до принципів і процесів, викладених у ЕСВ 10, із забезпеченням наступного:
- оприлюднення відповідної інформації та проведення змістовних консультацій з особами та громадами, які зазнають впливу, на етапі розгляду альтернативних варіантів дизайну проєкту;
 - переселення та покращення або відновлення засобів для існування має передбачати варіанти та альтернативи, з-поміж яких особи та громади, які зазнають впливу, зможуть вибирати;
 - проведення змістовних консультацій на етапі планування та в процесі реалізації, моніторингу та оцінки землевідведення та переселення, зокрема щодо покращення або відновлення засобів для існування;
 - консультації з корінними народами, що переміщається, проводяться з урахуванням додаткових положень відповідно до ЕСВ 7;
 - консультації на етапі планування з усіма групами та зацікавленими сторонами, які зазнають впливу, зокрема особами всіх гендерів і вразливими групами, документуються в плані переселення відповідно до цієї ЕСВ;
 - консультації на етапі реалізації та моніторингу повинні документуватися.
48. Під час розроблення консультаційних заходів клієнт забезпечує інформування та ознайомлення всіх груп, зокрема вразливих осіб, зі своїми правами, правом на отримання компенсації, можливостями та вигодами.
49. Клієнт фіксує результати консультацій і взаємодії у простій, практичній і точній документації з урахуванням культурних особливостей, призначеної для широкого поширення серед осіб, які зазнають впливу.

Механізм подання та розгляду скарг

50. Клієнт впроваджує ефективний механізм подання та розгляду скарг якомога раніше в процесі землевідведення та переселення (найпізніше — до проведення перепису) для своєчасного розв'язання конкретних питань, що стосуються процесу вимушеного переселення, зокрема питань, що стосуються права на компенсацію, доступу до інформації, компенсації, переміщення або відновлення засобів для існування, що порушуються особами, які зазнають впливу, приймаючими громадами або іншими зацікавленими сторонами. Механізм подання та розгляду скарг має відповідати цілям і принципам управління скаргами, викладеним у ЕСВ 10, і, серед іншого, бути соціально прийнятним і легко доступним, незалежно від статі чи інших соціально-економічних характеристик, а також захищеним від маніпуляцій, втручання, примусу, залякування та помсти. Крім того, механізм має передбачати процедуру оскарження, призначену для неупередженого розв'язання спорів. Механізм не повинен обмежувати доступ до наявних у країні судових або адміністративних засобів правового захисту. Результати роботи механізму подання та розгляду скарг (зокрема кількість отриманих, розв'язаних і нерозв'язаних скарг) відображаються у звітах з моніторингу.

Планування та реалізація

51. Для управління ризиками та впливами, визначеними в процесі екологічної та соціальної оцінки, клієнт готує план переселення, який відповідатиме ризикам та впливам, пов'язаним з проєктом:

74 Під громадою, яка зазнає впливу проєкту, розуміється громада, яка зазнає впливів від проєкту згідно з визначенням у ЕСВ 1, члени якої зазнають фізичного або економічного переміщення. До громад, які зазнають впливу проєкту, належать також приймаючі громади.

75 Під приймаючими громадами розуміються громади, що знаходяться на територіях, куди буде переселено фізично переміщених осіб, або навколо таких територій.

- i. Для проєктів із незначним землевідведенням або обмеженням користування, які не спричиняють значного впливу на засоби для існування, план визначає критерії відповідності для постраждалих осіб, установлює процедури та стандарти компенсації, а також включає заходи з проведення консультацій, моніторингу та розгляду скарг.
 - ii. Для проєктів, що спричиняють фізичне переміщення, план передбачає додаткові заходи, пов'язані з переселенням осіб, які зазнають впливу.
 - iii. Для проєктів, що спричиняють економічне переміщення із суттєвим впливом на засоби для існування або генерування доходу, план передбачає додаткові заходи, спрямовані на покращення або відновлення засобів для існування.
 - iv. У разі проєктів, які можуть призвести до змін у використанні землі, що обмежують доступ до ресурсів у законодавчо визначених парках, територіях, що охороняються, або інших природних ресурсів у спільній власності, від яких місцеві жителі можуть залежати для забезпечення засобів для існування, план має передбачати участь громади в процесі визначення відповідних обмежень користування та визначати заходи з пом'якшення негативного впливу, що унеможливує здобуття засобів для існування, який може виникнути через такі обмеження.
52. План переселення розробляється, якщо під час екологічної та соціальної оцінки можна визначити характер і масштаб впливів, пов'язаних із землевідведенням. Цей план переселення подається до Банку. План розробляється на основі актуальної інформації та включає: (i) достовірні дані про запропонований проєкт і його потенційний вплив на переміщених осіб та інші групи, які зазнають негативного впливу; (ii) аналіз правових прогалин, у якому вимоги чинного законодавства приймаючої країни порівнюються з положеннями цієї ЕСВ; (iii) матрицю прав на компенсацію, яка визначає компенсації (у грошовій або натуральній формі) для кожної категорії втрат і групи осіб, які зазнають впливу; (iv) належні та реалістичні заходи для пом'якшення усіх визначених впливів; (v) правові та інституційні заходи, необхідні для ефективної реалізації заходів з переселення; (vi) ресурси та бюджет, спеціально виділені для переселення, відповідно до заходів з пом'якшення; (vii) канали та процедури для передачі коштів; (viii) графік переселення, узгоджений з дизайном проєкту, закупівлями та будівельними роботами; (ix) вимоги до моніторингу та звітності; (x) інформацію про управління змінами для врахування можливих майбутніх змін у діяльності чи дизайні проєкту та пов'язаних із цим впливів.
53. Якщо під час реалізації проєкту після підготовки плану переселення виникають непередбачені впливи, пов'язані з переселенням, клієнт проводить додаткові заходи щодо залучення зацікавлених сторін і оцінки впливу, розробляє відповідні заходи з пом'якшення та готує доповнення до плану переселення, у якому оцінюються такі непередбачені впливи та міститься оновлена матриця прав на компенсацію відповідно до положень цієї ЕСВ.
54. В окремих випадках і за умови схвалення Банком допускається використання рамкового плану переселення як першого кроку для розробки повного плану переселення, але лише за наявності чітко визначеної та вагомої причини, пов'язаної зі стадією розвитку проєкту, яка унеможливує підготовку повного плану переселення. Клієнт готує рамкового плану переселення, якщо характер або масштаб впливів, пов'язаних із землевідведенням, неможливо визначити через стадію розвитку проєкту, і з цієї причини неможливо провести детальний перепис осіб і активів, які зазнають впливу. Метою рамкового плану переселення є визначення принципів переселення та організаційних заходів. Після того, як компоненти проєкту будуть достатньо деталізовані, на основі рамкового плану переселення буде підготовлено детальний план переселення, сумірний потенційним ризикам і впливам, відповідно до положень цієї ЕСВ.
55. Документи з планування переселення будуть інтегровані в систему екологічного та соціального менеджменту, передбачену ЕСВ 1. Проєкти категорії «А» подаються як частина ОВДСС, що вимагається згідно з ЕСВ 1, і оприлюднюються відповідно до тієї самої процедури розгляду та взаємодії та в ті самі терміни, що встановлені в ЕСВ 10. Якщо масштаб впливу, що призводить до переселення, є значним, Банк може вимагати оприлюднення документів з планування переселення для проєктів категорії В. Конфіденційна інформація, що стосується окремих осіб і бюджету компенсацій, вилучається з документів з планування переселення, призначених для публічного оприлюднення.

Організаційний потенціал і зобов'язання

56. Клієнт застосовує положення ЕСВ 1 до землевідведення та переселення, за потреби, і, зокрема, створює, підтримує та посилює, якщо потрібно, організаційну структуру, у якій визначаються ролі, обов'язки та повноваження для реалізації землевідведення та переселення відповідно до цього ЕСВ. Клієнт призначає конкретних працівників, зокрема експертів з переселення та представників управління, з чітким розподілом відповідальності та повноважень для планування та здійснення діяльності із землевідведення та переселення.
57. У межах планування переселення клієнт готує бюджет відповідно до обсягу діяльності з планування, пом'якшення, моніторингу, оцінки та звітності, пов'язаної з переселенням, включаючи: (i) взаємодію із зацікавленими сторонами, оцінку впливу, компенсацію у грошовій і натуральній формі, відновлення та покращення засобів для існування, переміщення та переселення, а також іншу допомогу та коригувальні заходи; (ii) витрати на персонал та операційні витрати; (iii) заходи з навчання та розвитку спроможності; (iv) моніторинг ходу виконання, зокрема внутрішню та зовнішню оцінку та звітність за всією діяльністю, пов'язаною з переселенням. Бюджет має передбачати достатні резерви для фінансування коригувальних заходів, а також планування та пом'якшення непередбачених впливів, якщо такі виникнуть. Клієнт враховує доплати на інфляцію та інші можливі непередбачені витрати для забезпечення вимоги щодо вартості заміни. Бюджет переселення визначається в плані переселення та інших документах проєкту, за потреби. Для проєктів, що використовують рамковий план переселення, клієнт готує орієнтовний бюджет, ґрунтуючись на визначенні передбачуваних ризиків і впливів переселення, з достатніми резервами на непередбачувані обставини та зобов'язанням майбутнього виділення коштів для плану переселення. Клієнт забезпечує наявність і своєчасне надання необхідних коштів та надаватиме інформацію про хід виконання відповідно до вимог Банку до надання звітності.

Проєкти приватного сектору із землевідведенням і переселенням під управлінням уряду

58. Землевідведення та переселення можуть передбачати відповідальність уряду, навіть якщо проєкт є приватною власністю. У таких випадках клієнт повинен: (i) взаємодіяти з урядовими установами на ранніх етапах підготовки проєкту для вивчення шляхів і методів досягнення відповідності цій ЕСВ; (ii) брати активну участь у плануванні, реалізації та моніторингу землевідведення та переселення; (iii) співпрацювати з відповідальною урядовою установою у дозволених установою випадках для досягнення результатів, що відповідають цілям цієї ЕСВ. Крім того, якщо спроможність уряду обмежена, клієнт підтримуватиме зусилля уряду в процесах землевідведення та переселення.
59. Клієнт несе відповідальність за виявлення розбіжностей між вимогами національного законодавства та практикою уряду з одного боку і положеннями цієї ЕСВ з іншого (наприклад, щодо ставок компенсації, прав на отримання компенсації, неофіційних мешканців, консультацій і оприлюднення інформації). Після виявлення розбіжностей клієнт бере на себе відповідальність за їхнє усунення у спосіб, прийнятний для уряду та Банку.
60. Клієнт готує план або рамковий план переселення, щоб доповнити документи, підготовлені відповідальною урядовою установою, якщо це необхідно для виконання вимог цієї ЕСВ. Клієнт включає до плану: (i) опис прав осіб, які були переміщені, відповідно до чинних нормативно-правових вимог; (ii) заходи, запропоновані для усунення розбіжностей між такими правами та положеннями цієї ЕСВ; (iii) фінансові та виконавчі обов'язки урядового агентства та/або клієнта щодо реалізації цього плану. Клієнти узгоджують план або рамкову програму, у якій прямо визначаються функції та обов'язки кожної сторони за цією ЕСВ щодо розкриття інформації.

Моніторинг та оцінка

61. Клієнт впроваджує процедури для моніторингу та оцінки виконання плану переселення та вживатиме коригувальних заходів, якщо це необхідно, під час реалізації, щоб досягти цілей цієї ЕСВ. Моніторинг процесу землевідведення, переселення та відновлення або покращення засобів для існування здійснюється відповідно до ЕСВ 1. Передбачається участь ключових зацікавлених сторін, як-от особи, які зазнають впливу, зокрема жінок і вразливих груп, а також інших відповідних зацікавлених осіб, з урахуванням їхніх занепокоєнь і відгуків у процесі моніторингу.

62. Масштаб моніторингових заходів має бути сумірним ризикам і впливам проекту. Для всіх проєктів із значним впливом, що призведе до переміщення, клієнт залучає кваліфікованих спеціалістів з переселення для моніторингу виконання планів переселення, розробки коригувальних заходів за необхідності, надання консультацій щодо відповідності цій ЕСВ і підготовки періодичних внутрішніх звітів з моніторингу. У звітах з моніторингу повинна надаватися інформація про прогрес, досягнутий за ключовими показниками ефективності, зазначеними в плані переселення, зокрема статус виконання заходів з пом'якшення для всіх осіб, які зазнають впливу, і вразливих груп, а також гендерно розподілений аналіз заходів з пом'якшення. Звіт подається до Банку як частина періодичної звітності з екологічного та соціального моніторингу, що вимагається згідно з ЕСВ 1.
63. Відповідальність за надання Банку звітів з моніторингу залишається за клієнтом, навіть якщо землевідведення та переселення реалізуються третьою стороною, як-от уряд.
64. Клієнт забезпечує перевірку виконання плану переселення шляхом подання та затвердження Банком звіту про виконання землевідведення та переселення⁷⁶ після виконання всіх заходів.
65. У разі значного впливу, що призводить до переселення, Банк може вимагати виконання одного або обох з наступних заходів, на додаток до внутрішнього моніторингу:
- Періодичні зовнішні перевірки дотримання вимог⁷⁷ проводяться з певною періодичністю та згідно з технічним завданням, які визначаються в плані переселення та узгоджуються з Банком.
 - Зовнішній аудит виконання⁷⁸ заходів із землевідведення та переселення для визначення того, чи були виконані вимоги цієї ЕСВ та положення плану переселення, зокрема ті, що стосуються покращення або заміни житла чи засобів для існування. У плані переселення визначатимуться терміни, обсяг та індикатори успішного проведення аудиту виконання. Аудит виконання проводиться кваліфікованими спеціалістами з переселення після завершення заходів з покращення або відновлення засобів для існування та можливості оцінити їх результати. У звіті про аудит виконання зазначаються коригувальні заходи у разі виявлення розбіжностей і, за необхідності, план коригувальних дій.
66. Клієнт може бути зобов'язаний оприлюднювати зовнішні звіти з моніторингу (зокрема звіти про перевірку відповідності та звіт про аудит виконання) у разі значного впливу, що призводить до переселення.

Фізичне переміщення та допомога в переселенні

67. У випадках коли постійного або тимчасового фізичного переміщення неможливо уникнути шляхом зміни дизайну проєкту, клієнт розробляє план переселення, який міститиме, як мінімум, відповідні вимоги цієї ЕСВ, незалежно від кількості осіб, які зазнають впливу. План розробляється для пом'якшення негативного впливу, що призводить до переселення, і, за потреби, для визначення можливостей для розвитку. Він включатиме бюджет переселення та графік реалізації, а також визначатиме права всіх категорій осіб, які зазнають впливу, (зокрема приймаючі громади). План має передбачати заходи моніторингу ефективності фізичного переміщення та відновлення засобів для існування під час реалізації, а також оцінку за результатами виконання. Особлива увага приділяється гендерним аспектам і потребам вразливих осіб. Клієнт забезпечує документальне оформлення всіх

76 Під звітом про виконання землевідведення та переселення розуміється звіт, що складається після завершення діяльності із землевідведення, переселення та відновлення засобів для існування, який містить: підсумок впливів проєкту (як фізичне, так і економічне переселення) та принципи плану переселення; опис заходів, спрямованих на уникнення та мінімізацію переселення; підсумок консультаційних заходів і їхніх результатів, зокрема як вони вплинули на права на отримання компенсації та інші аспекти діяльності із землевідведення, переселення та відновлення засобів для існування; опис процесу надання компенсацій; опис проблем, з якими стикалися, і способів їх вирішення; підсумок отриманих скарг і способів їхнього розв'язання, зокрема список будь-яких скарг і справ, що перебувають на розгляді в суді на дату подання звіту; опис мобілізованих ресурсів для планування та реалізації діяльності із землевідведення, переселення та відновлення засобів для існування.

77 Під зовнішньою перевіркою дотримання вимог розуміються періодичні зовнішні перевірки заходів із землевідведення та переселення, яка проводиться під час планування та реалізації таких заходів, щоб визначити, чи відповідають вони вимогам цієї ЕСВ і положенням плану переселення. Перевірка передбачає надання рекомендацій щодо коригування будь-яких виявлених розбіжностей.

78 Під аудитом виконання розуміється зовнішній аудит землевідведення та переселення, який виконується після завершення заходів, визначених у плані переселення, з метою перевірки дотримання вимог цієї ЕСВ і положень плану переселення, особливо тих вимог, які стосуються покращення або відновлення засобів для існування.

операцій з придбання прав на землю, а також надання компенсацій та іншої допомоги, пов'язаної із заходами з переселення.

68. Клієнт має запропонувати переміщеним особам вибір між замінним нерухомим майном рівної або вищої вартості з гарантією права володіння, або грошовою компенсацією за вартістю заміни, якщо буде доведено, що варіанти заміни нерухомого майна неможливі або не прийняті особами, які зазнають впливу. Клієнт набуває право на землю та пов'язане майно лише після того, як буде виплачена компенсація за цією ЕСВ і, за необхідності, фізично переміщені особи будуть переселені із наданням відповідної допомоги та прав.
69. Місця переселення або заміна власність, побудовані для переміщених осіб, повинні забезпечувати належне житло, житлові умови та доступ до послуг, які принаймні відповідають тим, що існували до переміщення. Місця переселення або заміна власність, побудовані для осіб, які зазнають впливу:
- не повинні розташовуватися на забруднених землях або в безпосередній близькості до джерел забруднення, які загрожують психічному та фізичному здоров'ю мешканців, відповідно до ЕСВ 4;
 - мають забезпечувати безпечне проживання з урахуванням ризиків пов'язаних з природними небезпеками;
 - мають забезпечувати гарантію права володіння без загрози виселення;
 - не повинні розташовуватися на землі, яку використовують громади, переміщені внаслідок насильства чи конфліктів;
 - мають бути культурно прийнятними як для постраждалих, так і для приймаючих громад;
 - мають бути доступними та здатними прийняти потік переселених осіб із дотриманням прийнятного рівня щільності, а саме в частині: (i) доступності послуг, об'єктів та інфраструктури, зокрема у сфері охорони здоров'я та освіти; і (ii) можливостей для місцевого працевлаштування, наявності природних ресурсів, а також забезпечення продовольчої та водної безпеки.
70. Клієнт повідомляє осіб, які підлягають фізичному переміщенню, про час переселення в розумний строк заздалегідь і після консультацій, враховуючи, серед інших факторів, календар сільськогосподарських робіт і графік навчання.
71. Клієнт надає допомогу в переселенні відповідно до потреб кожної групи осіб, які зазнають впливу, з особливою увагою до потреб вразливих осіб. Всім фізично переміщеним особам надаватиметься фінансова та матеріально-технічна допомога під час виїзду та переселення.
72. Клієнт визначає та оцінює потенційний негативний вплив на приймаючі громади, яких торкнеться процес переселення. Заходи пом'якшення, що були погоджені з приймаючими громадами, включаються в план переселення.
73. Якщо підготовка місць переселення та відновлення постраждалих житлових і інших споруд здійснюється клієнтом, застосовуються всі ЕСВ.

Економічне переміщення та покращення або відновлення засобів для існування

74. У разі проєктів, що впливають на засоби для існування або джерела доходу, клієнт планує заходи для покращення або щонайменше відновлення джерел доходу чи засобів для існування осіб, які зазнають впливу. У плані визначаються права осіб і/або спільнот, які зазнають впливу, приділяється особлива увага гендерним аспектам і потребам вразливих груп, а також забезпечується їх здійснення у прозорий, послідовний і справедливий спосіб. План має передбачати заходи моніторингу ефективності відновлення засобів для існування під час реалізації, а також оцінку за результатами виконання. Пом'якшення економічного переміщення вважається завершеним після того, як аудит виконання підтвердить, що особи або громади, які зазнають впливу, отримали всю передбачену для них допомогу та мали належні можливості для відновлення своїх засобів для існування.
75. Вплив на джерела доходу або засоби для існування, який не є прямим результатом землевідведення чи обмеження землекористування, визначаються в межах ОВДСС відповідно до положень ЕСВ 1. Прикладом такого впливу можуть бути незручності, пов'язані з будівництвом, як-от пил, вібрація, втрата засобів для існування через втрату доступу до природних ресурсів або втрата доходу від бізнесу

внаслідок будівельних робіт. Заходи з надання компенсації та відновлення засобів для існування у разі такого впливу здійснюються відповідно до принципів цієї ЕСВ.

76. Залежно від типу впливу, заходи з покращення або відновлення засобів включатимуть наступне:

- Якщо відведення або обмеження використання земель впливає на підприємства⁷⁹ — компенсація власникам або операторам підприємств, які зазнають впливу, за: (i) витрати на відновлення діяльності в іншому місці; (ii) втрачений чистий дохід у перехідний період⁸⁰; і (iii) витрати на переміщення й повторне встановлення обладнання, машин чи інших засобів, якщо потрібно.
- Якщо проєкт впливає на осіб, які мають законні права на землю, визнані або такі, що можуть бути визнані відповідно до національного законодавства — надання землі чи майна взамін рівної або більшої вартості або, за необхідності, грошова компенсація за вартістю заміни.
- Економічно переміщеним особам, які не мають законно визнаних прав на землю, надається компенсація за втрачене майно, окрім землі (як-от, урожай, іригаційна інфраструктура та інші поліпшення земельної ділянки), за вартістю заміни. Крім того, клієнт надає допомогу замість компенсації за землю, достатню для того, щоб забезпечити таким особам можливість відновити засоби для існування в іншому місці.
- У разі впливу на природні ресурси, що використовуються громадою, — ініціативи, спрямовані на підвищення продуктивності залишкових ресурсів, до яких має доступ громада, а також компенсація в натуральній або грошовій формі за втрату доступу або надання доступу до альтернативних джерел втраченого ресурсу.
- Надання додаткової цільової допомоги та можливостей для відновлення або, якщо можливо, покращення здатності заробляти дохід, рівнів виробництва та стандартів життя. Якщо підприємства зазнають тимчасових збитків або змушені припинити діяльність через переміщення у зв'язку з проєктом, як власники бізнесу, так і працівники, які втратили заробітну плату чи роботу, мають право на таку допомогу.
- Надання підтримки економічно переміщеним особам у перехідний період за потреби, на основі обґрунтованої оцінки часу, необхідного для відновлення їхньої здатності заробляти дохід, рівнів виробництва та стандартів життя.
- Надання переміщеним особам і громадам можливостей отримувати відповідні вигоди від розвитку, пов'язаного з проєктом.

79 Під підприємствами розуміються магазини, ресторани, сервіси, виробничі об'єкти та інші види організації, незалежно від розміру та наявності ліцензії.

80 Під перехідним періодом розуміється проміжок часу між переміщенням та відновленням засобів для існування, на які вплинув проєкт.

Екологічна та соціальна вимога ЄБРР № 6

Збереження біорізноманіття та стале управління живими природними ресурсами

Збереження біорізноманіття та стале управління живими природними ресурсами

Вступ

1. У цій екологічній і соціальній вимозі (ЕСВ) визнається, що збереження біорізноманіття та стале управління живими природними ресурсами⁸¹ є основою екологічної та соціальної сталості.
2. У цій екологічній і соціальній вимозі (ЕСВ) визнається важливість збереження та оцінки основної екологічної функції середовищ існування⁸², біорізноманіття та екосистемних послуг.⁸³ Усі екосистеми підтримують складність живих організмів і відрізняються за різноманіттям, чисельністю та значенням видів.
3. Мета збереження біорізноманіття та сталого управління живими ресурсами має узгоджуватися з можливістю використання різноманітних економічних, соціальних і культурних цінностей біорізноманіття та живих природних ресурсів оптимальним чином.

Цілі

4. Ця ЕСВ має такі цілі:
 - захист і збереження біорізноманіття із застосуванням превентивного підходу;
 - забезпечення охорони та, за потреби, покращення екосистем і біорізноманіття, що вони підтримують, для сприяння досягненню загальних цілей і завдань Куньмінсько-Монреальської глобальної рамкової програми зі збереження біорізноманіття;
 - дотримання ієрархії пом'якшення під час розробки та реалізації проєктів для досягнення нульових чистих втрат або, за необхідності, чистого приросту у сфері біорізноманіття;
 - підтримка екосистемних послуг;
 - сприяння впровадженню кращої міжнародної практики (КМП) у сталому управлінні та використанні живих природних ресурсів.

Сфера застосування

5. Ця ЕСВ поширюється на всі проєкти, що фінансуються безпосередньо ЄБРР, відповідно до цієї Екологічної та соціальної політики. У межах екологічної та соціальної оцінки клієнт визначає та погоджує з ЄБРР відповідні положення цієї ЕСВ і способи їх виконання та управління протягом усього життєвого циклу проєкту. Управління заходами, необхідними для дотримання положень цієї ЕСВ, здійснюється в межах загальної системи екологічного та соціального менеджменту (ЕСЕМ) клієнта та специфічних для проєкту планів екологічного та соціального менеджменту (ПЕСМ), щоб організувати проєкт відповідно

81 «Живі природні ресурси» визначаються як рослини та тварини, що вирощуються для споживання та використання людьми чи тваринами в дикій природі, так і в умовах культивування. До них належать усі види лісового господарства, виробництва біопалива, сільського господарства, включаючи як однорічні, так і багаторічні культури, і тваринництво, зокрема розведення худоби; а також рибальство як дикого, так і промислового вилову, зокрема всі види морських і прісноводних організмів, як хребетних, так і безхребетних.

82 «Середовище існування» визначається як наземна, прісноводна або морська географічна одиниця чи екосистема, яка підтримує сукупність живих організмів та їх взаємодію з неживим середовищем.

83 Під «екосистемними послугами» розуміються вигоди, які люди, зокрема підприємства, отримують від екосистем. Екосистемні послуги поділяються на чотири типи: (i) послуги забезпечення послуги, тобто продукти, які люди отримують від екосистем; (ii) послуги регулювання тобто вигоди, які люди отримують від регулювання екосистемних процесів; (iii) культурні послуги, тобто нематеріальні вигоди, які люди отримують від екосистем; і (iv) послуги підтримки, тобто природні процеси, що забезпечують функціонування інших послуг.

до цієї ЕСВ у прийнятні терміни. Вимоги до екологічної та соціальної оцінки та управління викладені в ЕСВ 1.

6. Ця ЕСВ також застосовується у ситуаціях, коли діяльність проєкту може вплинути на засоби для існування громад, які зазнають впливу, зокрема корінних народів, та їх доступ до чи використання біорізноманіття, екосистемних послуг і/або живих природних ресурсів. У цій ЕСВ також враховується потенційно позитивна роль громад, які зазнають впливу, зокрема корінних народів, у збереженні біорізноманіття та сталому управлінні живими природними ресурсами.

Вимоги

Збереження біорізноманіття

Оцінювання ризиків і впливів

7. У процесі оцінювання характеризуються існуючі умови в міру, що є пропорційною та відповідною очікуваному рівню ризику і значущості впливів. В оцінці базових умов мають враховуватися, без обмежень, відповідні ризики для біорізноманіття та екосистемних послуг з основною увагою на можливій втраті, деградації та фрагментації середовища існування, інвазійних чужорідних видах, надмірному використанні ресурсів, міграційних коридорах, змінах гідрологічного режиму, надходженні поживних речовин і забрудненні, а також на впливах, пов'язаних зі зміною клімату та адаптацією до неї. Плануючи та здійснюючи оцінку базових умов і впливів, пов'язаних із біорізноманіттям, клієнт враховуватиме відповідні найкращі практики, користуватиметься літературними джерелами, консультуватиметься з експертами та використовуватиме польові методи за потреби. Якщо для більшої впевненості у значущості потенційного впливу потрібні додаткові дослідження, зокрема оцінка природного капіталу, клієнт проводить додаткові дослідження та/або моніторинг перед початком проєктної діяльності, яка може спричинити незворотні впливи.
8. У процесі оцінки клієнт визначає та характеризує, на ранньому етапі життєвого циклу проєкту та в будь-якому разі до початку діяльності, яка може спричинити вплив, потенційні можливості, ризики, впливи та залежність проєкту від біорізноманіття. Обсяг оцінки має бути достатнім для характеристики впливу з урахуванням його імовірності, значущості та серйозності, а також відображати занепокоєння громад, на які може вплинути проєкт, і, за необхідності, інших зацікавлених сторін. Оцінка також має враховувати прямі, непрямі та сукупні впливи, а також оцінювати ефективність і доцільність заходів пом'якшення, що застосовуватимуться до проєкту. Процес оцінки враховуватиме потенційний вплив на ландшафт, сезонні обмеження та/або чутливість, а також впливи на екологічну цілісність цих екосистем, незалежно від їхнього статусу охорони та ступеня порушення або деградації. Клієнти докладатимуть максимальних зусиль для дотримання КМП щодо оприлюднення даних про біорізноманіття, пов'язаних із проєктом.
9. Відповідно до КМП в оцінці має враховуватися: (i) потенційний вплив проєкту на екосистемні послуги, зокрема ті, що можуть погіршуватися через зміну клімату; (ii) використання, цінність і залежність громад і/або корінних народів, на які може вплинути проєкт, від цих екосистемних послуг; і (iii) залежність проєкту від цих екосистемних послуг. Якщо проєкт може вплинути на екосистемні послуги й клієнт має прямий контроль або значний вплив на управління, негативного впливу слід уникати. Якщо вплив є невідворотним, впроваджуються заходи для мінімізації впливу та/або відновлення біорізноманіття та екосистемних послуг відповідно до цієї ЕСВ і ЕСВ 1, 3, 4, 5, 7, 8 і 10.
10. Для проєктів, які можуть мати подібний вплив на корінні народи та місцеві громади, зокрема зазначений у пункті 9, клієнт забезпечує можливість справедливого та рівного розподілу вигод, отриманих від використання живих природних ресурсів, відповідно до: (i) вимог щодо врегулювання економічних впливів переміщення, визначених в ЕСВ 5; (ii) спеціальних вимог щодо управління потенційними ризиками та впливами для корінних народів, визначених в ЕСВ 7; і (iii) вимог до взаємодії з зацікавленими сторонами, визначених в ЕСВ 10.

Охорона та збереження біорізноманіття, пріоритетних аспектів біорізноманіття та критичних середовищ існування

11. Якщо в процесі оцінки виявляється потенційний вплив проєкту на біорізноманіття, в тому числі об'єкти, які не вважаються «критичним середовищем існування» або «пріоритетними аспектами біорізноманіття», клієнт у першу чергу повинен намагатися уникнути негативного впливу на біорізноманіття. Якщо уникнути впливу неможливо, клієнт дотримується ієрархії пом'якшення та мінімізує або компенсує негативний вплив. Клієнт розглядатиме компенсаційні заходи лише в крайньому випадку, якщо, попри всі зусилля з уникнення, мінімізації або пом'якшення негативного впливу, залишаються суттєві залишкові впливи. Клієнт застосовує запобіжний підхід і практику адаптивного управління, за якою заходи пом'якшення та управління адаптуються до змінюваних умов і результатів моніторингу проєкту протягом усього його життєвого циклу.
12. Попри вищезазначене, деякі території, які зазнають впливу, можуть містити пріоритетні об'єкти біорізноманіття⁸⁴, до яких належать: (i) середовища існування, що опинилися під загрозою; (ii) вразливі види; (iii) важливі об'єкти біорізноманіття, визначені широким колом зацікавлених сторін або урядів; а також (iv) екологічна структура та функції, необхідні для збереження життєздатності зазначених пріоритетних об'єктів біорізноманіття.
13. Якщо в процесі оцінки виявляється, що проєкт може мати значний, негативний і незворотний вплив на пріоритетні об'єкти біорізноманіття, клієнт не повинен здійснювати жодних заходів, передбачених проєктом, без виконання наступних умов:
 - Клієнт може довести, що не існує технічно та економічно здійсненних альтернатив.
 - Проводяться консультації із зацікавленими сторонами відповідно до ЕСВ 10.
 - Реалізація проєкту дозволена відповідно до чинного екологічного законодавства з урахуванням пріоритетних аспектів біорізноманіття.
 - Мають бути впроваджені відповідні заходи пом'якшення згідно з ієрархією пом'якшення, щоб забезпечити нульові чисті втрати⁸⁵, а за можливості — чистий приріст пріоритетних об'єктів біорізноманіття, а також середовищ існування та екологічних функцій, які їх підтримують, у довгостроковій перспективі для досягнення вимірюваних результатів у сфері збереження біорізноманіття.
14. Найчутливіші аспекти біорізноманіття визначаються як критичне середовище існування, якщо вони мають одну з таких ознак: (i) екосистеми, що зазнають сильної загрози, або унікальні екосистеми; (ii) середовища існування, що мають велике значення для видів, які зазнають загрози⁸⁶ або критичної загрози вимирання; (iii) середовища існування, що мають велике значення для ендемічних або географічно обмежених видів; (iv) середовища існування, що підтримують види, що мають глобальне значення для міграції або масового зосередження або (v) території, пов'язані з ключовими еволюційними процесами.
15. Критичне середовище існування не повинно піддаватися додатковій фрагментації, конверсії чи деградації, якщо це порушує його екологічну цілісність або важливість для біорізноманіття. Відповідно, на територіях, де розташовані критичні середовища існування, клієнт не повинен здійснювати жодних заходів, передбачених проєктом, якщо не будуть виконані такі умови:

84 Під пріоритетними аспектами біорізноманіття розуміються складові біорізноманіття, які є незамінними або вразливими, але мають нижчий пріоритет порівняно з критичним середовищем існування (відповідно до визначення в пункті 14).

85 «Нульові чисті втрати» визначаються як стан, за якого пов'язані з проєктом втрати у сфері біорізноманіття, компенсуються завдяки заходам з уникнення та мінімізації впливу, проведенню відновлення на місці та компенсації значних залишкових впливів, якщо такі є, у відповідному географічному масштабі.

86 Згідно з Червоним списком Міжнародного союзу охорони природи (МСОП). Визначення критичного середовища існування на основі інших списків здійснюється за наступними правилами: (i) якщо вид занесений до національних/регіональних списків як такий, що зазнає критичної або звичайної загрози зникнення в країнах, які керуються вимогами МСОП, визначення критичного середовища існування здійснюється окремо для кожного проєкту із залученнями компетентних фахівців; (ii) якщо категорії видів у національних або регіональних списках не повністю відповідають категоріям МСОП (наприклад, у деяких країнах види в таких списках позначаються більш загальною як «захищені» або «обмежені»), проводиться оцінка для визначення підстав і мети занесення певних видів до списку. У цьому випадку визначення критичного середовища існування залежатиме від результатів такої оцінки.

- У відповідному регіоні не існує інших життєздатних альтернатив для розвитку проєкту в середовищах існування, які є менш важливими з точки зору біорізноманіття.
 - Проводяться консультації із зацікавленими сторонами відповідно до ЕСВ 10.
 - Реалізація проєкту дозволена відповідно до чинного екологічного законодавства з урахуванням пріоритетних об'єктів біорізноманіття.
 - Проєкт не призводить до суттєвого негативного впливу⁸⁷ на аспекти біорізноманіття, для яких було визначено критичне середовище існування відповідно до пункту 14.
 - Проєкт розроблено таким чином, щоб забезпечити чистий приріст⁸⁸ для критичного середовища існування, яке зазнає впливу, з системами моніторингу для демонстрації такого приросту.
 - Не очікується, що проєкт призведе до чистого зменшення популяції⁸⁹ жодного виду, що зазнає загрози або критичної загрози вимирання, протягом розумного періоду часу.⁹⁰
 - До адаптивної програми управління клієнта інтегровано надійну та відповідно спроектовану довгострокову програму моніторингу та оцінки біорізноманіття, спрямовану на оцінку стану критичного середовища існування.
16. Якщо клієнт здатний виконати вимоги, викладені в пункті 15, стратегія пом'якшення впливу проєкту, включно з чистим приростом, описується в плані управління біорізноманіттям і/або в плані заходів зі збереження біорізноманіття.⁹¹
17. Необхідність оцінки критичного середовища існування визначається на етапі визначення обсягу оцінки впливу проєкту та, за потреби, уточнюється після завершення оцінки існуючих умов. Якщо в процесі оцінки виявляється, що проєкт може мати негативний вплив на критичне середовище існування, клієнт залучає незалежних експертів для проведення оцінки потенційно негативного впливу на таке середовище.
18. У крайньому разі можуть бути розроблені та впроваджені компенсаційні заходи для досягнення вимірюваних, додаткових та довготривалих результатів збереження біорізноманіття⁹², які можуть обґрунтовано призвести до нульових чистих втрат, а за можливості — до чистого приросту біорізноманіття. Проєкт компенсації об'єктів біорізноманіття має відповідати принципу «рівноцінний або кращий»⁹³ і здійснюватися відповідно до ЕСВ Банку та КМП. Клієнт повинен виділити відповідні

87 Вимірюваний негативний вплив означає, що прямі та непрямі впливи проєкту загрожуватимуть існуванню в межах досліджуваної зони будь-якого цінного аспекту біорізноманіття, що призводить до визначення території як критичного середовища існування.

88 Чистий приріст — це додаткові результати збереження, яких можна досягти для об'єктів біорізноманіття, для яких було визначено критичне середовище існування. Чистий приріст може досягатися через впровадження програм, які можна реалізувати на місці (безпосередньо в природному середовищі) для покращення середовища існування, захисту та збереження біорізноманіття, а також, коли необхідне додаткове пом'якшення впливу відповідно до вимог пункту 15 цієї ЕСВ, через розробку компенсаційних заходів для збереження біорізноманіття.

89 Чисте зменшення — це одинична або сукупна втрата особин, яка впливає на здатність виду існувати в глобальному та/або регіональному/національному масштабі протягом багатьох поколінь або тривалого періоду часу. Масштаб (глобальний і/або регіональний/національний) потенційного чистого зменшення визначається залежно від присутності виду в (глобальному) Червоному списку Міжнародного союзу охорони природи (МСОП) і/або до регіональних/національних списків. Для видів, занесених одночасно до (глобального) Червоного списку МСОП та національних/регіональних списків, чисте зменшення розраховується за чисельністю національної/регіональної популяції.

90 Часовий період, впродовж якого клієнти повинні продемонструвати «відсутність чистого зменшення» для видів, що зазнають загрози або критичної загрози вимирання, визначається окремо у кожному випадку за участю зовнішніх експертів.

91 Плани заходів зі збереження біорізноманіття зазвичай передбачають набір цілей, завдань, управлінських заходів і запланованих етапів для пом'якшення залишкових впливів з метою досягнення нульових чистих втрат / чистого приросту пріоритетних аспектів біорізноманіття або критичних середовищ існування. Цілі/завдання мають бути досяжними та ґрунтуватися на показниках, що піддаються вимірюванню. Для кожної цілі має бути передбачений набір заходів, зокрема індикатори виконання або цільові показники моніторингу, відповідальні особи та строки. Плани заходів зі збереження біорізноманіття мають розроблятися за участю зацікавлених сторін, зокрема уряду, зовнішніх експертів, місцевих і міжнародних природоохоронних організацій, а також громад, які зазнають впливу проєкту.

92 Вимірювані результати збереження біорізноманіття мають демонструватися in situ (в природних умовах, а не в неволі чи депозитарії) та на відповідному географічному рівні (наприклад, місцевому, національному або регіональному).

93 Принцип «рівноцінний або кращий» означає, що в більшості випадків компенсаційні заходи зі збереження біорізноманіття мають бути спрямовані на збереження рівноцінних об'єктів біорізноманіття, які зазнають впливу проєкту (компенсація в натуральній формі). Однак у певних ситуаціях території біорізноманіття, на які впливає проєкт, можуть не бути національним або місцевим пріоритетом, тоді як інші території з подібними цінностями біорізноманіття можуть мати вищий пріоритет для збереження та сталого використання, перебувати під загрозою або потребувати захисту чи ефективного управління. У таких випадках може бути доцільно розглянути компенсацію не в

кадрові ресурси та продемонструвати довгострокову технічну та фінансову доцільність надання компенсації.

19. У випадках, коли пропонуються компенсаційні заходи для пріоритетних об'єктів біорізноманіття або критичних середовищ існування, клієнт розробляє стратегію компенсації об'єктів біорізноманіття або план управління компенсацією об'єктів біорізноманіття, залежно від обставин, щоб підтвердити, що значні залишкові впливи проєкту для біорізноманіття будуть належним чином пом'якшені. У таких випадках клієнт залучає незалежних експертів, які мають досвід у проєктуванні та впровадженні компенсаційних заходів для збереження біорізноманіття, і щорічно доповідає ЄБРР про результати аналізу втрат/приросту.
20. Не всі залишкові негативні впливи на пріоритетні об'єкти біорізноманіття та/або критичні середовища існування можуть бути компенсовані. У таких випадках клієнт змінює дизайн проєкту, щоб уникнути необхідності в таких компенсаціях і виконати положення цієї ЕСВ, зокрема положення пунктів 13 і 15.

Цінні з точки зору біорізноманіття території, що охороняються законом і визнані на міжнародному рівні

21. Якщо проєкт здійснюється в межах території, що охороняється законом,⁹⁴ є міжнародно визнаною⁹⁵ або запропонована для отримання такого статусу національними урядами, або може негативно вплинути на таку територію, клієнт має визначити та оцінити потенційний вплив проєкту та застосувати ієрархію пом'якшення, щоб вплив проєкту не зашкоджували цілісності, цілям збереження та/або важливості такої території з точки зору біорізноманіття.
22. Якщо в процесі оцінки буде виявлено, що проєкт може негативно вплинути на цілі збереження та цілісність території, пріоритетні об'єкти біорізноманіття та/або критичні середовища існування в межах територій, що охороняються законом, або міжнародно визнаних територій, які є цінними з точки зору біорізноманіття, клієнт повинен вжити заходів для уникнення такого впливу. Крім того, клієнт повинен:
- підтвердити, що будь-яке запропоноване будівництво дозволяється законом, що може передбачати проведення спеціальної оцінки впливу проєкту на територію, що охороняється, відповідно до вимог національного законодавства;
 - діяти відповідно до будь-яких визнаних урядом планів управління для таких територій;
 - консультуватися з керівниками територій, що охороняються, відповідними органами, місцевими громадами та іншими зацікавленими сторонами щодо запропонованого проєкту відповідно до ЕСВ 10;
 - впровадити додаткові програми, за необхідності, для сприяння досягнення та посилення цілей збереження території, що охороняється.

Інвазійні чужорідні види

23. Клієнт повинен уникати та активно запобігати випадковому або навмисному занесенню чужорідних видів, які можуть мати значний негативний вплив на біорізноманіття. Зокрема:
- Клієнт не буде навмисно заносити чужорідні види на території, де вони зазвичай не зустрічаються, якщо тільки це не здійснюється відповідно до нормативно-правової бази, що регулює таке занесення. За жодних обставин у нові середовища не повинні заноситися види, що відомі як інвазійні.
 - Клієнт виявляє потенційні ризики, впливи та варіанти пом'якшення, пов'язані з випадковою передачею та внесенням чужорідних видів.⁹⁶

натуральній формі, що передбачає «обмін на більш цінне» (тобто, коли компенсація спрямована на збереження об'єкта біорізноманіття вищого пріоритету, ніж той, який зазнає вплив проєкту).

⁹⁴ У цій ЕСВ термін «територія, що охороняється» використовується у значенні, визначеному МСОП.

⁹⁵ Місця, визначені міжнародними конвенціями або угодами, зокрема об'єкти Світової природної спадщини ЮНЕСКО, біосферні резервати ЮНЕСКО, а також водно-болотні угіддя міжнародного значення з Рамсарського списку.

⁹⁶ У частині міжнародних перевезень товарів і надання послуг, ця ЕСВ ґрунтується на Міжнародній конвенції про контроль суднових баластних вод і осадів і управління ними. Клієнти, які звертаються до ЄБРР за фінансуванням проєктів, що передбачає таку діяльність з перевезення, мають виконувати відповідні зобов'язання, визначені в межах цієї конвенції.

- Якщо чужорідні види вже існують у країні або регіоні реалізації запропонованого проекту, клієнт вживає заходів, щоб не поширювати інвазивні види на території, де вони ще не існують, та уникати їх подальшого поширення в районах, де вони вже присутні.

Стале управління живими природними ресурсами

24. Проекти, що передбачають первинне виробництво живих природних ресурсів, як-от вирощування сільськогосподарських культур або тваринництво, природне або штучне лісівництво, аквакультура чи рибне господарство, а також виробництво та використання біомаси для генерації енергії та біопалива, повинні відповідати всім застосовним положенням цієї ЕСВ, а також наступним вимогам:
- Клієнт має управляти живими природними ресурсами відповідно до національних нормативно-правових вимог, КМП і відповідних матеріальних екологічних стандартів Європейського Союзу (ЄС), якщо застосовуються, на рівні проекту.
 - За необхідності, клієнт застосовує стандарти сертифікації, визнані на глобальному, регіональному або національному рівні, які: (i) ґрунтуються на багатосторонньому процесі консультацій за участю зацікавлених сторін; і (ii) акредитація яких підлягає незалежній перевірці або сертифікації через відповідні акредитовані органи для таких стандартів. У разі відсутності відповідних стандартів і/або систем сертифікації, клієнт зобов'язується застосовувати відповідні галузеві методи сталого управління відповідно до КМП.
 - За можливості, клієнт розміщує проекти сільського господарства на безлісних землях або на землях, які вже були перетворені з природного стану, щоб уникнути та мінімізувати вплив на пріоритетні об'єкти біорізноманіття та/або критичні середовища.
 - Вирощування та/або використання видів з потенціалом інвазивності не буде здійснюватися без належного контролю для запобігання їх випуску/поширенню поза зоною вирощування.
 - У проектах рибного господарства⁹⁷ або аквакультури потрібно уникати та мінімізувати ризик втечі не місцевих видів у водне середовище. Клієнт також має оцінювати, уникати та мінімізувати ризик переносу хвороб і забруднення навколишнього середовища мікроорганізмами та хімічними речовинами з антибактеріальними властивостями.
 - Клієнти, які займаються вирощуванням, транспортуванням і забоєм тварин для виробництва м'яса або побічних продуктів (як-от молоко, яйця або вовна), повинні впровадити та застосовувати у методах тваринництва національні нормативні вимоги, відповідні стандарти ЄС щодо добробуту тварин та КМП, залежно від того, які з них є найбільш суворими.
 - Для запобігання та мінімізації резистентності до антимікробних препаратів (РАП)⁹⁸ клієнт повинен використовувати антимікробні засоби лише на тваринах, що використовуються для виробництва їжі, відповідно до матеріальних екологічних стандартів ЄС.
 - У державах — членах ЄС генетично модифіковані організми (ГМО) забороняється використовувати або викидати в навколишнє середовище без дозволу відповідних компетентних органів. В інших країнах, у яких ЄБРР здійснює свою діяльність, використання або викид ГМО в навколишнє середовище забороняється без проведення оцінки ризиків, що здійснюється відповідно до матеріальних екологічних стандартів ЄС.

Ланцюжки постачання

25. У процесі оцінки постачальницького ланцюга, визначеного в ЕСВ 1, клієнт ідентифікує та оцінює, чи існують передбачувані ризики значної зміни використання земель, які можуть вплинути на

⁹⁷ Діяльність у сфері рибного господарства не обов'язково зводиться виключно до вилову риби. Відновлення популяцій або введення різних видів чи популяцій, особливо в закритих середовищах, наприклад озерах, має здійснюватися таким чином, щоб нові запаси не знищили і не витіснили існуючі місцеві ендемічні/природні види риб.

⁹⁸ Згідно з визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я тварин антимікробні засоби — це ліки, які використовуються для лікування інфекцій, зокрема тих, що мають бактеріальне походження. Ці препарати є важливими для захисту здоров'я людей і тварин, а також для забезпечення добробуту тварин. Надмірне або неналежне використання таких засобів може призвести до появи резистентних бактерій, які не реагують на антибіотикотерапію. Така властивість зазвичай називається резистентністю до антимікробних препаратів (РАП).

біорізноманіття та екосистемні послуги (наприклад, вирубка лісів) в основному постачальницькому ланцюзі проекту.⁹⁹

26. Якщо в процесі оцінки ризиків виявляється ризик значної конверсії використання земель, що вплине на біорізноманіття або екосистемні послуги (наприклад, вирубка лісів) в основному ланцюзі постачання клієнта, клієнт має знайти альтернативних постачальників або, якщо це неможливо, усунути такий ризик відповідно до КМП протягом часу, погодженого з ЄБРР, відповідно до ЕСВ 1, а також запровадити в ланцюзі постачання політики, процедури та перевірки. При закупівлі живих природних ресурсів клієнти мають враховувати міжнародно визнані принципи та стандарти сталого управління, якщо такі є.
27. Від клієнта очікується управління ризиками ланцюга постачання, як зазначено вище, а також відповідно до інших стандартів ЕСВ, зокрема ЕСВ 1 та ЕСВ 2.

99 Визначення див. у розділі III Екологічної та соціальної політики.

Екологічна та соціальна вимога ЄБРР № 7

Корінні народи

Корінні народи

Вступ

1. Ця Екологічна та соціальна вимога (ЕСВ) визнає, що корінні народи є окремими соціальними групами з унікальною ідентичністю та засобами для існування, які відрізняють їх від домінуючих груп у національному суспільстві. Представники корінних народів можуть належати до найбільш маргіналізованих і вразливих верств населення. Їхній економічний, соціальний і правовий статус може обмежувати їхню спроможність захищати свої права та інтереси щодо земель і ресурсів (як природних, так і культурних). Це, разом із їхньою економічною та духовною залежністю від земель і ресурсів, може зробити їх особливо вразливими до будь-яких негативних впливів проєктів. У цій ЕСВ також визначається, що корінні народи мають унікальні знання та здібності та можуть стати потенційними партнерами у сталому розвитку, як вносячи свій внесок, так і отримуючи вигоди від планування та реалізації проєктних заходів.
2. У цій ЕСВ визнається, що уряди відіграють ключову роль у забезпеченні прав корінних народів. У ній визначаються обов'язки клієнта щодо оцінки потенційного впливу проєкту на корінні народи, забезпечення змістовної взаємодії з корінними народами, які зазнають впливу, і, за певних обставин, передбачених цією ЕСВ, отримання їхньої попередньої добровільної та інформованої згоди (ПДІЗ). Ця ЕСВ також встановлює зобов'язання клієнта щодо співпраці з корінними народами, які зазнають впливу, в плануванні та реалізації заходів для уникнення, мінімізації, пом'якшення та компенсації негативних впливів, а також розподілі вигод від проєкту.

Цілі

3. Ця ЕСВ має такі цілі:
 - забезпечення в проєктах поваги до гідності, прав, прагнень, культури, звичаєвого права та засобів для існування корінних народів;
 - передбачення та уникнення негативних ризиків і впливів¹⁰⁰ проєктів для життя та засобів для існування громад корінних народів або, якщо уникнення неможливе, мінімізація, пом'якшення чи компенсація таких впливів;
 - забезпечення вигід і можливостей сталого розвитку для корінних народів у доступний, культурно прийнятний та інклюзивний спосіб;
 - встановлення та підтримка постійних взаємини з корінними народами, які зазнають вплив проєкту, протягом усього його життєвого циклу;
 - забезпечення ефективної участі корінних народів в розробці проєктних заходів або заходів пом'якшення, які можуть мати на нього як позитивний або негативний вплив;
 - забезпечення добросовісного проведення переговорів із корінними народами та отримання їхньої ПДІЗ у визначених обставинах, описаних у цій ЕСВ.

¹⁰⁰ Негативні впливи можуть включати, серед іншого, впливи, що виникають через втрату майна або ресурсів, обмеження використання земель або здійснення традиційних видів діяльності внаслідок реалізації заходів проєкту.

Сфера застосування

4. У цій ЕСВ термін «корінні народи» використовується у технічному значенні для позначення соціальної та культурної групи, що відрізняється від домінуючих груп у національному суспільстві та має всі наступні характеристики:¹⁰¹
 - самовизначення в якості членів окремої корінної етнічної або культурної групи та визнання такого самовизначення іншими;
 - колективна прив'язка до географічно визначеного середовища проживання, традиційних земель або успадкованих територій у зоні проєкту та до природних ресурсів такого середовища та територій;¹⁰²
 - традиційні культурні, економічні, соціальні або політичні інститути та нормативно-правові вимоги, що є окремими від інститутів та нормативно-правових вимог домінуючого суспільства чи культури;
 - окрема мова або діалект, які часто відрізняються від офіційної мови чи діалекту країни або регіону.
5. Група або її члени, які ведуть кочовий або трансгумантний спосіб життя, живуть у змішаних або міських громадах і/або відвідують свої традиційні землі лише сезонно, також можуть зазнати примусового відчуження. Ні теперішній спосіб життя групи, ні таке примусове відчуження не позбавляє таку групу прав за цією ЕСВ.
6. Впровадження заходів, необхідних для виконання цих вимог, має здійснюватися відповідно до всіх застосовних ЕСВ.

Вимоги

Оцінка

7. Клієнт установлює застосовність цієї ЕСВ на якомога ранішньому етапі життєвого циклу проєкту, але не пізніше проведення екологічної та соціальної оцінки. Якщо в організації клієнта відповідні навички відсутні, клієнт звертається за консультацією до досвідчених та незалежних соціальних фахівців для визначення, чи відповідає конкретна група критеріям, зазначеним у пунктах 4–6 цієї ЕСВ.
8. У проєктах, які ймовірно впливатимуть на корінні народи, клієнт проводить оцінку впливів для корінних народів. Клієнт спочатку намагатиметься уникнути негативного впливу, а якщо це неможливо, готує план розвитку для мінімізації та/або пом'якшення потенційних негативних впливів і визначає можливості надання вигод корінним народам, які зазнають впливу.
9. Якщо проєкт ще не розпочався, клієнт проводить об'єктивне та незалежне дослідження, у якому мають бути визначені всі громади корінних народів, які можуть безпосередньо чи опосередковано постраждати, а також оцінює, за участю корінних народів, на яких вплине проєкт, потенційний вплив проєкту на ці групи та їхню думку щодо проєкту. Ця оцінка має враховувати особливу вразливість корінних народів до змін у їхньому середовищі та способі життя.
10. Якщо будівництво, пов'язана з проєктом діяльність або операції вже розпочались, клієнт надає всю відповідну інформацію та документи, що підтверджують, що він доклав зусиль для отримання та врахування думки корінних народів, які зазнають впливу. Серед таких документів мають бути попередні результати діяльності клієнта, вже існуючі впливи на корінні народи й запис документів, які вже були подані до органів влади.

101 У певних груп або спільнот деякі характеристики можуть бути втрачені або менш виражені через інтеграцію в ширше суспільство або економіку, іноді внаслідок державної політики.

102 Група, яка втратила «колективну прив'язку до географічно визначеного середовища проживання, традиційних земель чи успадкованих територій у зоні проєкту» через примусове відчуження, все одно має підпасти під дію цієї ЕСВ. Під примусовим відчуженням розуміється втрата колективної прив'язки до географічно визначеного середовища проживання, традиційних земель або успадкованих територій внаслідок конфлікту, урядових програм переселення, позбавлення земель, природних катастроф або включення таких територій до складу міської зони. Для цілей цієї ЕСВ «міська зона» зазвичай означає місто або велике містечко та враховує всі наступні характеристики, жодна з яких не є визначальною окремо: (а) юридичне визначення зони як міської відповідно до національного законодавства; (б) висока щільність населення; (с) висока частка несільськогосподарської економічної діяльності порівняно із сільськогосподарською.

11. Якщо умови цієї ЕСВ не були виконані, клієнт проводить оцінку, як зазначено в пунктах 7–10 цієї ЕСВ. В процесі такої оцінки також: (i) розглядається вплив на життя та засоби для існування корінних народів сьогодні; (ii) визначаються будь-які недоліки у виконанні цього стандарту; (iii) визначаються коригувальні заходи, які можуть бути необхідні для досягнення бажаних результатів цієї ЕСВ. Після цього клієнт погоджує план коригувальних дій з ЄБРР.

Змістовні консультації та попередня добровільна та інформована згода

Змістовні консультації

12. Клієнт встановлює постійні відносини з громадами корінних народів, які зазнають впливу, якомога раніше на етапі планування проєкту та проводить змістовні консультації відповідно до ЕСВ 10 з урахуванням ризиків проєкту та потенційного впливу на корінне населення. Крім того, процес консультацій передбачає таке:
- залучення представницьких органів корінних народів (наприклад, ради старійшин або сільської ради), організацій корінних народів і членів громад корінних народів, на які вплине проєкт;
 - розуміння та повага до будь-яких відповідних вимог звичаєвого права;
 - надання достатнього часу для колективних процесів прийняття рішень корінними народами;
 - ефективна участь корінних народів, що дозволить мати змістовний вплив на дизайн проєкту (наприклад, вибір місця, розташування, маршрутів, послідовності та графіку), а також вибір і розробку заходів пом'якшення, які можуть мати на нього позитивний або негативний вплив;
 - визнання неоднорідності спільнот з урахуванням того, що:
 - корінні народи можуть проживати в змішаних громадах з некорінним населенням;
 - громади корінних народів можуть мати різні інтереси та точки зору; консультації мають проводитися за участю різних поколінь, гендерних і «виключених» груп.

Попередня добровільна та інформована згода

13. Не існує загальновизнаного визначення терміна «попередня добровільна та інформована згода» (ПДІЗ). Однак для цілей цієї ЕСВ згода означає колективну підтримку корінними народами, які зазнають впливу, запропонованих проєктних заходів, які на них впливають. ПДІЗ ґрунтується на змістовних консультаціях, визначених вище, і досягається шляхом добросовісних переговорів між клієнтом і корінними народами, які зазнають впливу. Після надання такої згоди, вони прийматимуть рішення відповідно до своїх культурних традицій, звичаїв і практик. ПДІЗ не передбачає одностайності та може надаватися навіть тоді, коли окремі особи чи групи корінних народів явно не погоджуються.
14. ПДІЗ корінних народів, які зазнають впливу, потрібна, якщо проєкт: (i) впливає на їхні звичаєві землі або ресурси; (ii) передбачає їхнє переміщення з традиційних або звичаєвих земель; (iii) має вплив на культурні ресурси корінного населення або передбачає їхнє використання.
15. У таких випадках клієнт залучає кваліфікованих незалежних експертів для допомоги в проведенні та документуванні процесу добросовісних переговорів і отримання ПДІЗ.
16. Попередня добровільна та інформована згода має бути повністю задокументована як взаємно узгоджений і легітимний процес між сторонами, що містить підтвердження досягнутого в результаті переговорів погодження та чітко визначає умови розподілу вигод і ризиків. Вимога полягає в тому, щоб були надані задокументовані докази участі всього складу корінної громади, яка зазнає вплив проєкту, в процесі надання ПДІЗ. Зокрема, клієнт повинен:
- повністю задокументувати процес надання попередньої добровільної та інформованої згоди між клієнтом і корінними народами щодо того, як буде здійснюватися процес отримання ПДІЗ;
 - надавати докази погодження між клієнтом і корінною громадою, яка зазнає вплив проєкту, щодо результату переговорів;
 - надавати докази законного представництва та процесу обговорення з корінною громадою.

Вплив на звичаєві землі та ресурси

17. Корінні народи часто тісно пов'язані зі своїми звичаєвими землями, лісами, водоймами, дикою природою та іншими природними ресурсами. Такий зв'язок може бути стосоватися засобами для існування та/або культурними, церемоніальними чи духовними аспектами й можуть визначати ідентичність громад корінних народів. Отже, якщо проєкт впливає на такий зв'язок, мають враховуватися спеціальні міркування. Хоча відповідно до національного законодавства такі землі можуть не перебувати у власності, використання цих земель громадами корінних народів, зокрема сезонне або циклічне використання, часто може бути підтверджене та задокументоване.
18. Якщо клієнт пропонує розташувати проєкт на звичаєвих землях або комерційно розвивати природні ресурси, що розташовуються на таких землях, і якщо можна очікувати негативний вплив на засоби для існування, культурне, церемоніальне або духовне використання, що визначає ідентичність та громаду корінних народів, клієнт має отримати ПДІЗ. Крім того, клієнт зобов'язаний:
- документувати використання земель і ресурсів корінними народами за участю експертів у співпраці з громадами корінних народів, не порушуючи прав на землю інших груп корінних народів; така оцінка має бути гендерно інклюзивною та окремо враховувати гендерні ролі в управлінні та використанні цих ресурсів;
 - документувати свою діяльність з метою уникнення або принаймні мінімізації розміру запропонованої землі, яку планується використовувати, займати і/або якою мають володіти корінні народи для реалізації проєкту;
 - поінформувати громади корінних народів, які зазнають впливу, про їхні права щодо цих земель відповідно до національного законодавства, включно з будь-якими законами, що визнають звичаєві права або використання;
 - надати достатньо часу громадам корінних народів, які зазнають впливу, для досягнення внутрішньої згоди без прямого або опосередкованого нав'язування клієнтом своєї волі;
 - забезпечити постійний доступ до природних ресурсів з еквівалентною заміною ресурсів або, в крайньому разі, виплатою компенсації;
 - надавати громадам корінних народів, які зазнають впливу, можливість доступу, використання та транзиту через землю, яку розробляє клієнт, з урахуванням переважних вимог щодо безпеки та охорони здоров'я.

Переміщення корінних народів з традиційних або звичаєвих земель

19. Клієнт вивчає можливі альтернативні проєктні рішення, щоб уникнути переміщення корінних народів зі спільно утримуваних традиційних або звичаєвих земель. Якщо переміщення є неминучим, клієнт мінімізує розмір земель, що використовуються, і не буде здійснювати таке переміщення без отримання ПДІЗ корінних народів, які зазнають впливу. Будь-яке переміщення корінних народів має відповідати вимогам ЕСВ 5. Крім того, корінні народи матиме право на отримання справедливої та рівної компенсації від клієнта за землі, території та ресурси, якими вони традиційно володіли або іншим чином займали чи використовували, і які були конфісковані, захоплені, зайняті, використані або пошкоджені внаслідок проєкту без ПДІЗ корінних народів.
20. Корінні народи часто тісно пов'язані зі своєю землею та супутніми природними ресурсами. Часто земля перебуває у традиційній власності або у звичаєвому використанні або володінні. Хоча за національним законодавством корінні народи можуть не мати юридичного права власності на землю, використання ними землі, включаючи сезонне або циклічне використання для забезпечення засобів для існування, або для культурних, церемоніальних і духовних цілей, що визначають їхню ідентичність та громаду, часто може бути підтверджене та задокументоване. Якщо проєкти передбачають (а) діяльність, яка залежить від встановлення законно визнаних прав на землі та території, які перебувають у традиційній власності або використовуються або займаються корінними народами на основі звичаєвого права; або (b) відведення таких земель, клієнт готує план для юридичного визнання такого права власності, зайняття або використання, з належною повагою до звичаїв, традицій та систем землеволодіння зацікавлених груп корінних народів. Метою таких планів має бути: (a) повне юридичне визнання існуючих звичаєвих систем землеволодіння корінних народів; або (b)

перетворення звичаєвих прав користування на комунальні та/або індивідуальні права власності.¹⁰³ Якщо жоден з варіантів неможливий згідно з національним законодавством, план повинен містити заходи для юридичного визнання довічних або довгострокових поновлювальних прав на утримання або використання земель корінними народами.

21. Якщо можливо, переміщені корінні народи повинні мати змогу повернутися на свої традиційні або звичаєві землі, якщо причина переміщення перестане існувати. У такому випадку права на землю мають бути повністю відновлені.

Культурна спадщина

22. Якщо проєкт може мати значний вплив на культурну спадщину, яка є важливою для ідентичності та/або культурних, церемоніальних або духовних аспектів корінних народів, пріоритет надається уникненню такого впливу. Якщо значний вплив є неминучим, клієнт отримує ПДІЗ від корінних народів, на яких вплине проєкт, і виконує вимоги ЕСВ 8.
23. Якщо проєкт передбачає використання культурних ресурсів, знань, інновацій або практик корінних народів для комерційних цілей, клієнт інформує корінні народи про: (i) їхні права відповідно до цієї ЕСВ; (ii) обсяг і характер запропонованого комерційного розвитку; (iii) потенційні впливи такого розвитку; і (iv) отримує їхню ПДІЗ. Клієнт також визначає та впроваджує механізми, які сприятимуть справедливому та рівному розподілу вигод від комерціалізації таких знань, інновацій або практик, відповідно до звичаїв і традицій корінних народів, які зазнають впливу.

Компенсація та розподіл вигод

24. За погодженням з місцевою громадою клієнт забезпечує надання корінним народам, які зазнають впливу, справедливої компенсації за будь-яку втрату засобів для існування внаслідок проєктної діяльності. Компенсація розраховується клієнтом відповідно до вимог ЕСВ 5 з урахуванням негативного впливу проєкту на звичаєві засоби для існування¹⁰⁴, зокрема кочовий/трансгумантний спосіб життя, а також на сімейне життя корінних народів з особливою увагою на гендерні аспекти у зв'язку з оплачуваною та неоплачуваною діяльністю із життєзабезпечення. Це здійснюється у співробітництві з представниками корінних народів та експертами. Положення цього пункту також застосовуються у випадках, коли клієнт зобов'язаний виплатити компенсацію місцевим або регіональним органам влади.
25. Мають бути розроблені взаємоприйнятні та юридично здійсненні механізми передачі компенсації та/або ресурсів. Якщо земля та ресурси перебувають у колективній власності, вони можуть надаватися на колективній основі. Клієнт надає допомогу у створенні відповідних систем управління та врядування, які забезпечать ефективний розподіл компенсації між усіма членами, які мають право на її отримання, або колективне використання компенсації у спосіб, що принесе користь усім членам групи.
26. Клієнт забезпечує для корінних народів, які зазнають впливу, можливості для розвитку з урахуванням культурних особливостей. Такі можливості повинні відповідати ступеню впливу проєкту та спрямовані на покращення рівня життя та засобів для існування корінних народів у відповідний спосіб, а також сприяння довгостроковій стійкості природних ресурсів, від яких вони залежать. Можливості для розвитку мають надаватися своєчасно.
27. Запропоновані клієнтом заходи щодо мінімізації, пом'якшення та компенсації негативних впливів, а також визначення та розподілу вигод викладаються у плані з чіткими термінами виконання, наприклад у плані розвитку корінних народів (ПРКН) або в ширшому плані розвитку громади з окремими компонентами для корінних народів. План розробляється за участю корінних народів, які зазнають впливу. Для розробки плану клієнт також залучає кваліфікованих експертів з відповідними технічними знаннями та досвідом. ПРКН передбачає систематичну оцінку різних впливів проєкту з урахуванням гендерних аспектів і різних поколінь і включає заходи для усунення таких впливів для різних груп

¹⁰³ Перетворення звичаєвих прав користування на індивідуальні права власності стає метою лише після консультацій із зацікавленими корінними народами й оцінки впливу такого перетворення на громади та їхні засоби для існування.

¹⁰⁴ Характер «звичаєвих засобів для існування» має інтерпретуватися гнучко (для забезпечення сучасної адаптації, як-от етнічний туризм і перероблення харчових продуктів).

громади, зокрема всі супутні заходи з пом'якшення та домовленості про розподіл вигод. Рівень деталізації та обсяг ПРКН змінюватимуться залежно від конкретного проєкту та характеру і масштабу проєктної діяльності.

28. У разі наявності неявних факторів, що виключають корінні народи та окремих осіб, які можуть отримати вигоди від проєкту, наприклад можливості працевлаштування, на етнічному підґрунті, проєктна діяльність має включати коригувальні заходи, як-от: (i) інформування організацій корінних народів та осіб про їхні права відповідно до законодавства в галузі праці, соціальних, фінансових і комерційних питань, а також механізми захисту таких прав; (ii) належне та ефективне розповсюдження інформації, навчання та заходи, спрямовані на усунення перешкод для отримання вигод і ресурсів, наприклад кредитування, можливості працевлаштування, комерційних, медичних і освітніх послуг, а також інших вигод, які можуть бути отримані внаслідок або у зв'язку з реалізацією проєкту; і (iii) надання працівникам, підприємцям і бенефіціарам, які є представниками корінних народів, однакового захисту, передбаченого національним законодавством для інших осіб в аналогічних секторах і категоріях, з урахуванням гендерних питань та етнічної сегментації на ринках товарів і праці, а також мовних факторів.

Механізм подання та розгляду скарг

29. Клієнт відповідає за те, щоб механізм подання скарг, впроваджений для проєкту згідно з ЕСВ 10, був культурно прийнятним і доступним для корінних народів та враховував наявність судових засобів правового захисту та механізмів розв'язання суперечок, що ґрунтуються на звичаєвому праві. Це може передбачати зменшення обсягу письмових процедур і перенесення уваги на роботу з усними повідомленнями.

Інші вимоги

30. Під час реалізації проєкту клієнт негайно повідомить ЄБРР про будь-які конфлікти між корінними народами та клієнтом, які залишаються невирішеними, незважаючи на використання механізму врегулювання скарг проєкту.
31. Якщо держава має чітко визначену роль в управлінні ризиками та впливами для корінних народів в контексті проєкту, клієнт співпрацюватиме з відповідним державним органом, наскільки це можливо та дозволяється цим органом, для досягнення результатів, що відповідають цілям цієї ЕСВ. Крім цього, у ситуаціях коли можливості держави обмежені, клієнт бере активну участь у плануванні, реалізації та моніторингу діяльності, наскільки це дозволяється відповідним органом.

Екологічна та соціальна вимога ЄБРР № 8

Культурна спадщина

Культурна спадщина

Вступ

1. Ця Екологічна та соціальна вимога (ЕСВ) визнає важливість культурної спадщини для теперішніх і майбутніх поколінь. Мета цієї ЕСВ — захист культурної спадщини та заохочення клієнтів уникати або пом'якшувати негативний вплив на культурну спадщину в процесі економічної діяльності. Від клієнтів вимагається застосовувати обережний підхід до управління та сталого використання культурної спадщини.
2. Як матеріальна, так і нематеріальна культурна спадщина є важливим надбанням для економічного та соціального розвитку та відіграє велику роль у збереженні культурної ідентичності та звичаїв (зокрема традиційних навичок, знань, вірувань і/або діалектів і мов меншин).
3. Для досягнення цих цілей захисту та збереження ця ЕСВ ґрунтується на відповідних міжнародних конвенціях і інших інструментах. У ній також визнається необхідність для всіх сторін дотримуватися законодавчих і нормативних вимог, що стосуються культурної спадщини, на яку може впливати проєкт, а також зобов'язань, визначених у застосовних міжнародних угодах і договорах, ратифікованих країнами-реципієнтами. Таке законодавство може включати закони щодо культурної спадщини чи старожитностей, надання дозволів на планування територій або будівництво, заповідних зон, територій, що охороняються, або інші нормативно-правові вимоги, що регулюють збереження культурної спадщини, а також законів, що стосуються захисту культури корінних народів. Детальні вимоги щодо захисту корінних народів див. у ЕСВ 7.

Цілі

4. Ця ЕСВ має такі цілі:
 - підтримка захисту та збереження культурної спадщини;
 - дотримання ієрархії пом'якшення для збереження та захисту культурної спадщини від негативних впливів проєкту;
 - сприяння справедливому розподілу вигод від використання культурної спадщини в економічній діяльності;
 - у разі виявлення значущих елементів культурної спадщини — сприяння підвищенню обізнаності та поваги до неї, її покращенню, а також потенційним соціально-економічним вигодам для місцевих громад.

Сфера застосування

5. Ця ЕСВ поширюється на всі проєкти, що фінансуються безпосередньо ЄБРР, відповідно до цієї Екологічної та соціальної політики. У межах екологічної та соціальної оцінки клієнт визначає відповідні вимоги цієї ЕСВ і способи їхнього виконання як невіддільну частину своєї загальної системи екологічного та соціального менеджменту (СЕСМ), викладеної в ЕСВ 1, і/або плану управління культурною спадщиною проєкту (ПУКС). Крім того, клієнт застосовує цю ЕСВ під час реалізації проєкту, якщо такий проєкт впливає або може вплинути на культурну спадщину (матеріальну та нематеріальну), яка не була визначена раніше.
6. Для цілей цієї ЕСВ термін «культурна спадщина» визначається як сукупність ресурсів, успадкованих з минулого, що визнаються людьми, незалежно від права власності, як відображення та вираження їхніх цінностей, вірувань, знань і традицій, що розвиваються. Це поняття охоплює як матеріальну, так і

нематеріальну культурну спадщину, яка має цінність¹⁰⁵ на місцевому, регіональному або національному рівні, або серед міжнародної спільноти:

- Під матеріальною культурною спадщиною розуміються рухомі та нерухомі об'єкти, місця або групи споруд, пов'язані з ними культурні чи священні місця, а також природні об'єкти та ландшафти, які мають археологічне, етнологічне, палеонтологічне, історичне, архітектурне, релігійне, естетичне або інше культурне значення;
- Під нематеріальною культурною спадщиною розуміються практики, уявлення, вираження, знання та навички, які спільноти, групи, а в деяких випадках і окремі особи, визнають частиною своєї культурної спадщини та які передаються з покоління в покоління.

7. Враховуючи те, що місця, об'єкти або культурні традиції, які представляють цінність або є значущими як культурна спадщина, можуть зазнати прямого або опосередкованого впливу під час розробки проєкту, проєкт регулюється положеннями цієї ЕСВ, якщо він:

- передбачає земляні роботи, знесення споруд, переміщення ґрунту, дренаж, затоплення або інші зміни фізичного середовища;
- реалізується на території або поблизу місця розташування культурної спадщини, визнаної в країні діяльності;
- може мати значний вплив на нематеріальні форми культурної спадщини людей, включаючи корінні народи;
- передбачає осушення торф'яних ґрунтів, днопоглиблювальні роботи, порушення морського дна або створення коридорів для якоріння.

8. Положення цієї ЕСВ застосовуються до культурної спадщини незалежно від того, чи була вона юридично зареєстрована, чи зазнавала негативних порушень раніше. Щодо нематеріальної культурної спадщини, положення цієї ЕСВ застосовуються лише, якщо фізичний компонент проєкту матиме значний вплив на таку культурну спадщину або якщо проєкт передбачає використання такої культурної спадщини в комерційних цілях.

Вимоги

9. Клієнт повинен уникати негативного впливу на культурну спадщину протягом всього життєвого циклу проєкту. Якщо впливу на культурну спадщину уникнути неможливо, клієнт визначає та вживає заходів для пом'якшення впливів відповідно до ієрархії пом'якшення, що може передбачати зміну маршруту або фізичного сліду (footprint) проєкту, збереження та реабілітацію на місці, переміщення культурної спадщини, ведення документації та каталогів, а також передачу знань, пов'язаних з культурною спадщиною. Заходи пом'якшення повинні враховувати конкретні вимоги, що стосуються кожного типу культурної спадщини, відповідно до пунктів 10–17 цієї ЕСВ.

Вимоги до конкретних типів культурної спадщини

Археологічні пам'ятки

10. Археологічні пам'ятки складаються з упорядкованих фізичних залишків минулої людської діяльності і можуть включати будь-яку комбінацію структурних залишків, артефактів і людських або екологічних елементів, які можуть бути розташовані повністю під землею, частково на поверхні або повністю над землею чи водною поверхнею. Клієнт проводить дослідження з використанням доступних джерел, зокрема використовує національні та міжнародні реєстри та списки, враховує високу ймовірність минулої людської діяльності та проводить польові обстеження для документування, картографування та дослідження археологічних залишків. Клієнт документує місцезнаходження та характеристики археологічних пам'яток та матеріалів (зокрема поховань, людських залишків і похоронних предметів), виявлених протягом життєвого циклу проєкту, і надає таку документацію національному регулятору або відповідним органам з охорони культурної спадщини.

¹⁰⁵ Критерії визначення цінності культурної спадщини та встановлення її значущості описані в пункті 23, а також у пунктах 10–17.

11. Клієнт консультується з національним регулятором та експертами з охорони спадщини для визначення відповідних заходів пом'якшення впливу на археологічні пам'ятки та пов'язані матеріали (розкопки та документація або збереження на місці), виявлені під час життєвого циклу проєкту, і відповідного управління археологічними матеріалами. Також клієнт консультується з органами з охорони культурної спадщини для визначення відповідальності за право власності на археологічні пам'ятки та матеріали та забезпечує передачу нагляду за ними відповідним державним органам.

Будівельна спадщина

12. Під будівельною спадщиною розуміються об'єкти та елементи спадщини, які збереглися у вигляді будівель, земляних робіт або споруд, що знаходяться як на поверхні землі, так і під землею. До будівельної спадщини відносяться будівлі, споруди, артефакти та міські або сільські об'єкти, що представляють минулі або сучасні людські поселення, які мають історичне, архітектурне, естетичне або культурне значення.
13. Клієнт визначає та вживає відповідних заходів для мінімізації впливу проєкту на будівельну спадщину, які можуть включати документування, збереження на місці (*in situ*) або реабілітацію, переміщення та інші форми зовнішнього (*ex situ*) збереження. Якщо реабілітація будівельної спадщини визначається як належний захід пом'якшення, клієнт зберігає автентичність форми, матеріалів і технік, що використовуються, та намагається зберегти фізичний і просторовий контекст для відповідної будівельної спадщини.

Культурний ландшафт з природними об'єктами

14. Культурним ландшафтом може бути територія, де традиційні способи використання природних ресурсів сформували ландшафтні особливості, що відображають певну культуру, спосіб життя або історичний період. Прикладом культурного ландшафту є священні пагорби чи гори, водоспади, печери та скелі, різьблення та малюнки на скелях чи в печерах, а також скам'янілі залишки.
15. Якщо в результаті оцінки впливу або консультацій був виявлений культурний ландшафт, клієнт визначає природні об'єкти, пов'язані зі значущою культурною спадщиною, людей, для яких такі об'єкти є цінними, а також користувачів та хранителів, які представлятимуть їх у будь-яких обговореннях щодо розташування, охорони та використання об'єктів спадщини.

Рухома культурна спадщина

16. До рухомої культурної спадщини належать манускрипти, рідкісні книги, документи та публікації, що представляють особливий інтерес (історичні, художні, наукові та літературні), скульптури, картини, статуетки, різьблення, релігійні предмети, фрагменти монументів або історичних будівель, археологічні матеріали, архіви та колекції історичних записів.
17. Клієнт консультується з відповідними органами з охорони культурної спадщини та ключовими зацікавленими сторонами, зокрема користувачами та зберігачами культурної спадщини, для визначення рухомої культурної спадщини, на яку може вплинути проєкт, та вживає заходів для її охорони протягом усього життєвого циклу проєкту. Клієнт інформує регулятора та/або відповідних хранителів і передає нагляд за виявленою рухомою культурною спадщиною відповідним органам.

Підводна культурна спадщина

18. Під підводною культурною спадщиною розуміються сліди людської діяльності, що мають культурну, історичну та/або археологічну цінність, які частково або повністю перебувають під водою. Підводна культурна спадщина включає доісторичні поселення, залишки міст, затонулі кораблі або літаки, які можуть містити людські останки.
19. Клієнт консультується з національним регулятором та експертами з охорони культурної спадщини для визначення відповідних заходів пом'якшення щодо виявленої підводної культурної спадщини та пов'язаних матеріалів, де основна увага має приділятися уникненню впливу на стадії розробки проєкту. Якщо в процесі оцінки впливу виявляються ознаки підводної культурної спадщини, клієнт

залучає кваліфікованого експерта для дослідження та документування виявлених об'єктів культурної спадщини.

Консультації з користувачами культурної спадщини, її зберігачами, громадами, які зазнають впливу, та іншими зацікавленими сторонами

20. Клієнт проводить змістовні консультації та надає інформацію щодо проєкту всім ключовим зацікавленим сторонам з метою: (a) виявлення культурної спадщини, на яку може вплинути проєкт; (b) розуміння значення культурної спадщини для користувачів, хранителів і інших ключових зацікавлених сторін, зокрема місцевих громад; (c) оцінки впливів і ризиків; (d) застосування ієрархії пом'якшення; а також (e) визначення можливостей для потенційної вигоди для громади. Визначення ключових зацікавлених сторін і проведення змістовних консультацій здійснюється відповідно до вимог ЕСВ 10 і включає зберігачів і ключових користувачів виявленої культурної спадщини. Також мають враховуватися жінки та вразливі групи населення.
21. Клієнт, за участю ключових громад, які зазнають впливу, зокрема користувачів і зберігачів культурної спадщини та інших зацікавлених сторін, визначає, чи може розголошення інформації щодо культурної спадщини поставити під загрозу її безпеку або цілісність. У таких випадках клієнт зберігає інформацію, що стосується культурної спадщини, в таємниці та може не оприлюднювати чутливу інформацію.

Оцінювання ризиків і впливів

22. На ранньому етапі екологічної та соціальної оцінки клієнт визначає, чи може проєкт негативно вплинути на культурну спадщину, а також оцінює ймовірність випадкових знахідок. При цьому клієнт консультується з відповідними органами, експертами, місцевими громадами та іншими ключовими зацікавленими сторонами, зокрема користувачами та зберігачами культурної спадщини, залежно від ситуації.
23. В процесі оцінки визначається початковий стан і потенційні ризики та впливи проєкту для культурної спадщини. Обсяг оцінки має бути достатнім для визначення потенційної значущості, імовірності та серйозності впливу, а також враховувати думку регулятора, користувачів та зберігачів культурної спадщини, експертів з культурної спадщини та інших ключових зацікавлених сторін. Для уникнення виявлених впливів для культурної спадщини клієнт розробляє та реалізує план управління культурною спадщиною (ПУКС), який має включати заходи пом'якшення, розроблені відповідно до ієрархії пом'якшення та з урахуванням КМП.
24. Клієнт залучає експертів з культурної спадщини для участі у дослідженні початкового стану, збору даних і документуванні, визначення значущості культурної спадщини та підготовки ПУКС. Також має забезпечуватися дотримання встановлених вимог підрядниками та іншими третіми особами.

Поводження з випадковими знахідками

25. Клієнт забезпечує наявність і включення до контрактів, залежно від ситуації, положень щодо поведінки з випадковими знахідками, які визначаються як матеріальна культурна спадщина, випадково знайдена під час реалізації проєкту. Такі положення мають передбачати повідомлення відповідних компетентних органів про виявлені об'єкти або місця, проведення навчання для працівників проєкту, включно зі співробітниками підрядників і субпідрядників, щодо дій у разі випадкових знахідок, а також охорону місця знахідки для запобігання подальшому порушенню або знищенню. Клієнт не буде втручатися у випадкові знахідки до проведення оцінки експертом(-ами) з культурної спадщини та визначення дій, що відповідають національному законодавству та цій ЕСВ.

Території, що охороняються законом або визнані на міжнародному рівні

26. Якщо проєкт може негативно вплинути на культурну спадщину території, що охороняється законом або іншими ефективними засобами, і/або є міжнародно визнаною чи запропонована для отримання такого статусу національними урядами, клієнт вживає заходів для уникнення такого впливу. Якщо уникнути впливу неможливо і жодні альтернативні варіанти не є доцільними, клієнт продовжує реалізацію проєкту лише за умови:

- дотримання місцевих, національних і міжнародних вимог щодо відповідної культурної спадщини;
- доведення того, що всі запропоновані дії з реалізації проєкту є законно дозволеними, що може передбачати виконання оцінки впливу проєкту на територію, що охороняється;
- дотримання положень державних планів управління такими територіями шляхом підготовки та виконання оцінки культурної спадщини та відповідного плану управління відповідно до вимог національного законодавства, застосовних міжнародних конвенцій і положень цієї ЕСВ 8;
- проведення консультацій з регуляторами територій, що охороняються, відповідними органами, місцевими громадами та іншими зацікавленими сторонами щодо запропонованого проєкту відповідно до ЕСВ 10;
- вивчення можливостей та реалізації програм для підтримки статусу території, що охороняється, та сприяння соціально-економічному розвитку місцевих громад згідно з планом управління територією, що охороняється.

Сталий і безпечний доступ до культурної спадщини

27. Якщо територія проєкту містить об'єкти культурної спадщини або перешкоджає доступу до раніше доступних місць культурної спадщини, які використовуються користувачами, хранителями чи іншими членами громади, клієнт забезпечує постійний і безпечний доступ до таких об'єктів або надає альтернативний маршрут із подібними характеристиками з урахуванням вимог до охорони здоров'я та безпеки.

Використання культурної спадщини в проєкті

28. Якщо проєкт передбачає використання культурних ресурсів, знань, інновацій або практик місцевих громад, що ведуть традиційний спосіб життя, для комерційних цілей, клієнт своєчасно інформує ці громади про: (i) їхні права відповідно до національного законодавства; (ii) обсяг і характер запропонованого комерційного використання, а також (iii) потенційні впливи такого використання. Клієнт може продовжити таке комерційне використання лише за умови: (i) проведення добросовісних переговорів з відповідними місцевими громадами, що ведуть традиційний спосіб життя; (ii) документальне підтвердження їхньої інформованої участі та успішного результату переговорів; а також (iii) надання відповідним місцевим громадам справедливої та рівної частки вигод від комерційного використання таких знань, інновацій або практик, відповідно до їхніх звичаїв та традицій. Якщо проєкт передбачає використання культурних ресурсів, знань, інновацій або практик корінних народів, застосовуються вимоги ЕСВ 7.
29. Якщо проєкт може призвести до ризику крадіжки, розграбування або незаконного обігу культурної спадщини, особливо рухомих об'єктів, клієнт вживає заходів для запобігання таким загрозам та повідомляє відповідні органи про будь-які такі випадки.

Моніторинг та оцінка

30. Клієнт розробляє процедури для моніторингу та оцінки реалізації Плану управління культурною спадщиною (ПУКС) та за потреби оновлюватиме його протягом життєвого циклу проєкту для досягнення цілей цієї ЕСВ. Клієнт забезпечує перевірку впровадження ПУКС Банком, підготувавши та подавши до ЄБРР звіт про завершення після реалізації всіх передбачених ПУКС заходів пом'якшення.

Екологічна та соціальна вимога ЄБРР № 9

Фінансові посередники

Фінансові посередники

Вступ

1. Ця Екологічна та соціальна вимога (ЕСВ) визнає фінансування через посередників¹⁰⁶, яке надається через широкий спектр фінансових посередників (ФП), що відповідають установленим вимогам, як ключовий інструмент для сприяння сталому розвитку, сталим фінансовим ринкам і переходу до зеленої, низьковуглецевої економіки. До ФП належать банки, організації колективного інвестування, зокрема фонди, мікрофінансові установи та небанківські фінансові установи (НФУ).¹⁰⁷
2. Характер фінансування через посередників означає, що ФП матимуть делеговану відповідальність за управління екологічними та соціальними ризиками та моніторинг, а також за загальне управління портфелем з урахуванням таких ризиків. ЄБРР проводитиме періодичну оцінку та моніторинг ефективності управління екологічними та соціальними ризиками фінансових посередників протягом усього життєвого циклу проєкту.

Цілі

3. Ця ЕСВ має такі цілі:
 - визначити, яким чином фінансові посередники (ФП) мають оцінювати, управляти, контролювати та звітувати про екологічні та соціальні ризики та впливи, пов'язані із субпроєктами, які вони фінансують;
 - сприяти впровадженню сталих практик екологічного та соціального менеджменту в перекредитуванні, інвестиційній діяльності та субпроєктах, що фінансуються ФП;
 - сприяти впровадженню належного управління у сфері екології, трудових ресурсів, гендерної рівності, а також охорони здоров'я та безпеки фінансовими посередниками.

Сфера застосування

4. Для цілей цієї ЕСВ термін «субпроєкт» означає інвестиції або діяльність, що відповідають вимогам для фінансування фінансовими посередниками за рахунок коштів, наданих ЄБРР у межах проєкту ФП. Під терміном «субпозичальник» розуміється суб'єкт, якому ФП надає кошти, зокрема компанії — об'єкти фінансування у разі акціонерного фінансування.
5. Вимоги цієї ЕСВ застосовуються до всіх субпроєктів і субпозичальників, які отримують фінансування від ЄБРР.
6. Якщо ЄБРР стає прямим інвестором у капітал ФП, вимоги цієї ЕСВ застосовуються до всіх майбутніх субпроєктів ФП з моменту інвестування ЄБРР.
7. ФП застосовує процедури управління ризиками, сумірні екологічним та соціальним ризикам, пов'язаним із субпроєктами.
8. ЄБРР може вимагати від фінансових посередників впровадження та виконання конкретних екологічних і соціальних вимог залежно від типу ФП, його економічної діяльності, рівня екологічного та соціального впливу та ризиків, пов'язаних із портфелем його продуктів і послуг і субпроєктами, зокрема контекстуальних ризиків і ризиків, притаманних його сектору, залежно від ситуації. Такі вимоги мають

¹⁰⁶ Надання кредитного та акціонерного фінансування партнерським фінансовим посередникам, які надалі надають позики субпозичальникам або інвестують у компанії — об'єкти інвестицій.

¹⁰⁷ До НФУ належать компанії, які надають послуги мікрофінансування, лізингу, факторингу, страхування, управління активами та фондовими біржами.

бути включені до спеціальних екологічних та соціальних настанов і процедур¹⁰⁸, які узгоджуватимуться між ЄБРР і ФП під час здійснення інвестицій ЄБРР.

Вимоги

Організація внутрішньої діяльності ФП

9. ФП повинен мати політики у сфері управління трудовими ресурсами, системи менеджменту та практики відповідно до ЕСВ 2, що регулює трудові відносини та умови праці, а також дотримуватися відповідних положень ЕСВ 4 щодо охорони здоров'я, праці та техніки безпеки. Зазначені вище вимоги доводяться до відома співробітників ФП та надаються їм у письмовій формі.
10. ФП призначає одного або кількох представників із членів вищого керівництва своєї компанії, які нести загальну відповідальність за впровадження цієї ЕСВ, ЕСВ 2 та ЕСВ 4, забезпечуючи нагляд за екологічними та соціальними питаннями, а також за заходами щодо пом'якшення впливів і адаптації до кліматичних змін і забезпечення гендерної рівності. Відповідні представники вищого керівництва: (i) призначають кваліфікованих і підготовлених працівників, які нести відповідальність за щоденне виконання екологічних і соціальних вимог, а також надання підтримки у їх впровадженні; (ii) визначають потреби в навчанні в екологічній і соціальній сфері та необхідний бюджет; (iii) забезпечують наявність достатньої кількості фахівців з відповідним досвідом, як внутрішніх, так і зовнішніх, для проведення оцінок і управління субпроектами, особливо тими, які можуть мати значні негативні екологічні чи соціальні впливи та ризики.
11. ФП впроваджує чітко визначену систему екологічного та соціального менеджменту (СЕСМ), яка включатиме екологічну та соціальну політику, а також процедури управління екологічними та соціальними ризиками, що відповідають розміру та діяльності ФП. Процедури мають враховувати рівень екологічних і соціальних ризиків, пов'язаних із субпроектами та інвестиціями, зокрема розмір, тип, соціально-економічний контекст, розташування та чутливість сектору до таких ризиків.
12. Якщо ФП може продемонструвати, що у нього вже є система екологічного та соціального менеджменту (СЕСМ), він надає належне документальне підтвердження наявності та використання СЕСМ у межах своєї компанії. У разі необхідності створення або вдосконалення СЕСМ ФП погоджує план дій з ЄБРР.
13. СЕСМ має включати механізми управління ризиками та моніторингу, залежно від ситуації, для:
 - перевірки всіх субпроектів згідно з Переліком видів діяльності, які не фінансуються ЄБРР з екологічних і соціальних міркувань, який включено до Екологічної та соціальної політики як Додаток А.
 - віднесення екологічних та соціальних ризиків запропонованих субпроектів до відповідної категорії (низький/середній/високий, категорія А) згідно з класифікацією екологічних та соціальних ризиків ЄБРР для ФП;
 - забезпечення, на основі оцінки ризиків, організації субпроектів з пом'якшенням негативних екологічних і соціальних впливів та ризиків, відповідно до національних нормативних вимог в екологічній і соціальній сфері, включаючи, за необхідності, вимоги щодо проведення громадських консультацій і оприлюднення інформації, а також, за необхідності, розробки та впровадження планів коригувальних дій разом із субпозичальниками;
 - ведення та регулярного оновлення записів із соціальними та екологічними показниками, а також оприлюднення відповідної інформації щодо субпроектів, як це вимагається пунктом 17 цієї ЕСВ;
 - моніторингу субпроектів для забезпечення відповідності національному законодавству у сфері охорони довкілля, клімату, соціальних питань, гендерної рівності, охорони здоров'я та безпеки.
14. Якщо ФП фінансує субпроекти, що відповідають критеріям у списку проектів категорії А, який включено як Додаток Б до Екологічної та соціальної політики ЄБРР, такі субпроекти повинні відповідати вимогам ЕСВ 1–8 і 10 та передаватися на розгляд ЄБРР. У разі субпроектів, віднесених до категорії А, застосовуються вимоги до проведення оцінки впливу на довкілля та соціальне середовище (ОВДСС)

¹⁰⁸ До таких процедур належать настанови та процедури для окремих секторів, класів активів або інструментів, повністю чи частково спрямованих на досягнення цілей екологічної та соціальної сталості.

згідно з ЕСВ 1, зокрема, за необхідності, оцінки пов'язаних об'єктів, сукупного впливу та альтернативних варіантів.

Взаємодія із зацікавленими сторонами

15. Система екологічного та соціального менеджменту (СЕСМ) фінансових посередників повинна передбачати процедуру для обробки зовнішніх комунікацій з екологічних і соціальних питань, зокрема механізм подання та розгляду скарг. ФП відповідатиме на запити, занепокоєння та скарги у структурований і своєчасний спосіб.

Оприлюднення інформації та звітування для громадськості

16. Для підвищення прозорості нефінансової інформації, пов'язаної зі сталим розвитком, ФП повинні виконувати національні нормативні вимоги щодо публічного розкриття та звітування і впроваджувати відповідні норми розкриття та звітування. Щонайменше ФП мають публічно розкривати інформацію про свою корпоративну систему екологічного та соціального менеджменту (СЕСМ) відповідно до пунктів 11–14. Фінансові посередники розміщують на своєму вебсайті посилання на всі доступні для громадськості звіти з оцінки впливу на довкілля та соціальне середовище (ОВДСС) для субпроектів категорії А, які вони фінансують.

Моніторинг з боку ЄБРР

17. ЄБРР здійснює моніторинг екологічної та соціальної діяльності ФП та їхніх субпроектів, що фінансуються Банком, шляхом проведення виїзних перевірок і/або через механізми щорічного звітування.

Звітування перед ЄБРР

18. ЄБРР вимагатиме від фінансових посередників подання щорічних звітів, пов'язаних з екологічною і соціальною діяльністю, щодо впровадження ЕСВ 2, ЕСВ 4, а також цієї ЕСВ у формі, прийнятній для Банку, включаючи процедури управління ризиками, вплив галузевих ризиків і внутрішню спроможність і ресурси для управління екологічними та соціальними ризиками та впливом портфеля субпроектів, що фінансуються ЄБРР.

Екологічна та соціальна вимога ЄБРР № 10

Взаємодія із зацікавленими сторонами

Взаємодія із зацікавленими сторонами

Вступ

1. Ця Екологічна та соціальна вимога (ЕСВ) визнає важливість відкритої та прозорої взаємодії між клієнтом, його працівниками, представниками працівників, місцевими громадами та особами, які зазнають впливу, а також, у відповідних ситуаціях, іншими зацікавленими сторонами проєкту, що є важливою складовою належної міжнародної практики та корпоративного громадянства. Така взаємодія також є способом покращення екологічної, соціальної та загальної сталості проєктів. Ефективна взаємодія з громадою, зокрема відповідно до характеру та масштабу проєкту, сприяє здоровому та сталому екологічному та соціальному результату і може призвести до покращення фінансових, соціальних та екологічних результатів, а також до збільшення вигод для громади.
2. Взаємодія із зацікавленими сторонами є ключовою для побудови міцних, конструктивних і відповідальних відносин, що є необхідними для успішного управління екологічними та соціальними ризиками та впливами проєкту. Це інклюзивний і постійний процес, який є найбільш ефективним, якщо він розпочинається на ранньому етапі проєкту та є невіддільною частиною оцінки, управління та моніторингу екологічних і соціальних ризиків і впливів проєкту.

Цілі

3. Ця ЕСВ має такі цілі:
 - визначення системного підходу до взаємодії із зацікавленими сторонами, який допоможе клієнтам побудувати та підтримувати конструктивні відносини зі своїми зацікавленими сторонами;
 - забезпечення ефективної та інклюзивної взаємодії із зацікавленими сторонами проєкту протягом усього життєвого циклу проєкту;
 - забезпечення розкриття відповідної екологічної та соціальної інформації та проведення змістовних консультацій з зацікавленими сторонами проєкту, а також, у відповідних ситуаціях, врахування зворотного зв'язку, отриманого під час консультацій;
 - забезпечення належного реагування на скарги від зацікавлених сторін та їх відповідне врегулювання;
 - забезпечення взаємодії із зацікавленими сторонами у такий спосіб, щоб захистити їхню конфіденційність і безпеку, а також гарантувати відсутність утиску.

Сфера застосування

4. Ця ЕСВ застосовується до всіх проєктів. Щонайменше в усіх проєктах мають визначатися зацікавлені сторони, вимоги до взаємодії та проведення консультацій, а також має бути розроблено та впроваджено механізм урегулювання скарг. Додаткова взаємодія із зацікавленими сторонами, як зазначено в цій ЕСВ, здійснюється пропорційно до характеру та масштабу проєкту, його зацікавлених сторін та потенційних екологічних або соціальних ризиків і впливів.
5. Клієнт визначає та взаємодіє із зацікавленими сторонами якомога раніше в процесі екологічної та соціальної оцінки, що є невіддільною частиною планування та реалізації проєкту, а також продовжує взаємодію під час розробки систем екологічного та соціального менеджменту (СЕСМ) та планів екологічного та соціального менеджменту (ПЕСМ) відповідно до ЕСВ 1. Цю ЕСВ також слід розглядати разом з положеннями ЕСВ 2 щодо взаємодії з працівниками та ЕСВ 4 щодо взаємодії в питаннях готовності до надзвичайних ситуацій та реагування на них. Якщо проєкти передбачають вимушене переселення або економічне переміщення, впливають на корінні народи або мають негативний вплив

на культурну спадщину, клієнт також керується спеціальними вимогами щодо розкриття інформації та проведення консультацій, зазначені в ЕСВ 5, ЕСВ 7 і ЕСВ 8.

Вимоги

6. Взаємодія із зацікавленими сторонами передбачає наступне: визначення та аналіз зацікавлених сторін, планування взаємодії із зацікавленими сторонами, розкриття інформації, змістовні консультації, впровадження механізму подання та розгляду скарг і постійне звітування перед відповідними зацікавленими сторонами.
7. Клієнт вживає заходів для проведення процесу взаємодії без будь-яких форм маніпуляції, втручання, примусу, залякування або утиску щодо зацікавлених сторін.
8. Якщо під час оцінювання або моніторингу ЄБРР будуть виявлені суттєві ризики утиску чи загрози безпеці зацікавлених сторін у зв'язку з проектом або клієнтом, клієнт включає до плану взаємодії із зацікавленими сторонами (ПВЗС) заходи, спрямовані на запобігання та пом'якшення цих ризиків, а також розробляє процедуру розслідування заяв або випадків таких дій.
9. Клієнт здійснює взаємодію із зацікавленими сторонами, забезпечуючи їм доступ до своєчасної, актуальної, зрозумілої та доступної інформації у змістовний та ефективний спосіб з урахуванням культурних особливостей.
10. У процесі взаємодії мають враховуватися гендерні аспекти та залучатися всі відповідні зацікавлені сторони, зокрема вразливі особи та малопредставлені групи.
11. Клієнт має вжити відповідних заходів для забезпечення захисту персональних даних і конфіденційності зацікавлених сторін під час взаємодії з ними.
12. Взаємодія із зацікавленими сторонами має розпочатися якомога раніше в процесі розробки проекту та тривати протягом усього його життєвого циклу. Характер і періодичність взаємодії із зацікавленими сторонами на всіх етапах розробки проекту мають бути сумірними його характеру та масштабу, потенційним негативним екологічним або соціальним ризикам і впливам, визначеним в ЕСВ 1, а також рівню зацікавленості зацікавлених сторін. Клієнт має дотримуватися вимог чинного національного законодавства щодо публічної інформації та консультацій, зокрема законів, що передбачають зобов'язання країни-реципієнта відповідно до міжнародного публічного права.
13. Клієнт визначає чіткі ролі, обов'язки та повноваження, а також виділяє конкретні людські та фінансові ресурси для реалізації та моніторингу заходів взаємодії із зацікавленими сторонами та розгляду скарг, включаючи залучення будь-яких третіх сторін.

Планування взаємодії

14. Клієнт визначає та документує зацікавлені сторони, якими можуть бути: (i) різні особи або групи (або їхні законні представники), на яких впливає або найімовірніше вплине (безпосередньо або опосередковано) діяльність та операції проекту (постраждалі сторони); або (ii) особи або групи, які можуть мати інтерес в проекті (інші зацікавлені сторони).
15. Клієнт визначає ті постраждалі сторони (особи або групи), які є вразливими відповідно до ЕСВ 1. На основі такого визначення клієнт додатково визначає зацікавлені сторони, які потребують різних або окремих форм взаємодії, оскільки:
 - вони можуть або готові брати участь у процесі взаємодії, зокрема через страх утиску;
 - вони можуть зазнавати різних або несумірних ризиків, впливів або обмеженого доступу до переваг від проекту;
 - вони мають різні занепокоєння та пріоритети щодо ризиків та впливів проекту, механізмів пом'якшення та переваг.

У процесі визначення та аналізу зацікавлених сторін мають враховуватися належний рівень деталізації, з урахуванням будь-яких контекстуальних ризиків, визначених відповідно до ЕСВ 1, щоб визначити підхід до взаємодії, який є відповідним для проекту.

План взаємодії із зацікавленими сторонами

16. Для проєктів, які ймовірно будуть пов'язані з негативними екологічними та/або соціальними ризиками та впливами, клієнт розробляє та реалізує План взаємодії із зацікавленими сторонами (ПВЗС) або еквівалентну документовану процедуру, сумірну характеру та масштабам ризиків, впливів і етапу розробки проєкту. Клієнт розробляє та оприлюднює План взаємодії із зацікавленими сторонами (ПВЗС) (або еквівалентну процедуру) якомога раніше відповідно до вимог пункту 22, щоб поінформувати зацікавлені сторони та дати їм можливість надати відгуки. Крім того, для будь-якого проєкту, що потребує проведення оцінки впливу на довкілля та соціальне середовище (ОВДСС), ПВЗС застосовує вимоги щодо оприлюднення інформації та проведення консультацій для проєктів категорії А, викладені в пунктах 30–34 цієї ЕСВ.
17. У ПВЗС описується, як має здійснюватися взаємодія з визначеними зацікавленими сторонами впродовж всього проєкту, зокрема терміни та способи взаємодії, інформація, яку буде розкрито, мов(и), на яких розкриватиметься інформація, і тип інформації, яку потрібно буде зібрати від зацікавлених сторін. ПВЗС адаптується з урахуванням основних характеристик (зокрема гендеру) та інтересів, сторін, які зазнають впливу, та інших зацікавлених осіб, а також розрізняти різні рівні та методи взаємодії, які можуть бути доцільними для кожної групи, зокрема для вразливих осіб та груп. Рівень деталізації визначатиметься індивідуально в кожному конкретному випадку. Ресурси, доступні для взаємодії із зацікавленими сторонами, визначаються в межах ПВЗС. ПВЗС регулярно переглядається та оновлюється за потреби протягом життєвого циклу проєкту, оскільки ризики, впливи та інформаційні потреби зацікавлених сторін можуть змінюватися. У разі внесення суттєвих змін до ПВЗС клієнт оприлюднить оновлену версію відповідно до вимог пункту 22 (розділ про розкриття інформації).
18. Якщо взаємодія із зацікавленими сторонами значною мірою залежить від представників¹⁰⁹ громади, клієнт докладає розумних зусиль, щоб переконатися, що ці особи дійсно представляють погляди громад, що зазнають впливу, і сприяють процесу комунікації, передаючи інформацію своїм спільнотам, а їхні коментарі — клієнту або відповідним органам влади. У деяких випадках, наприклад під час взаємодії з уразливими групами, які зазнають впливу, перевага надається залученню представників цих спільнот, щоб уникнути ризику завдання шкоди окремим особам, які можуть не бажати бути публічно ідентифікованими.
19. Якщо взаємодія із зацікавленими сторонами є обов'язком відповідних органів влади, клієнт співпрацює з ними в межах дозволеного для досягнення результатів, що відповідають цій ЕСВ. У разі розбіжностей між місцевими нормативними вимогами та цією ЕСВ клієнт визначає заходи взаємодії для доповнення офіційної нормативної процедури та, за необхідності, зобов'язується виконати додаткові дії.
20. Якщо точне місцезнаходження проєкту невідоме, ПВЗС матиме вигляд рамкової стратегії в межах загальної СЕСМ клієнта. У ній будуть визначені загальні принципи та стратегія для визначення зацікавлених сторін і планування процесу взаємодії відповідно до цієї ЕСВ, яку буде виконано щойно місцезнаходження стане відомим.
21. Клієнти, які мають декілька виробничих майданчиків і проєктів, пов'язаних із загальним корпоративним фінансуванням, фінансуванням оборотного капіталу або акціонерним фінансуванням, впроваджують і виконують корпоративний ПВЗС. Корпоративний ПВЗС має бути сумірним характеру бізнесу клієнта, пов'язаним з ним екологічним або соціальним ризикам і впливам, а також рівню зацікавленості сторін. ПВЗС впроваджується на об'єктах своєчасно. Він включатиме процедури та ресурси для забезпечення належної взаємодії із зацікавленими сторонами на рівні об'єкта, а також того, що зацікавлені сторони, які мешкають поруч із об'єктами клієнта або зазнають впливу від його економічної діяльності, отримають інформацію про екологічну та соціальну діяльність клієнта та механізм подачі скарг.

¹⁰⁹ Наприклад, лідери громад і релігійних спільнот, представники місцевої влади, громадянського суспільства, політики, вчителі та/або інші особи, які представляють одну чи кілька груп зацікавлених сторін, які зазнають впливу проєкту.

Оприлюднення інформації

22. Якщо проєкт має екологічні та соціальні впливи, клієнт розкриває відповідну інформацію про проєкт, щойно вона стане доступною, щоб допомогти зацікавленим сторонам зрозуміти ризики, впливи та можливості проєкту. Клієнт надає зацікавленим сторонам доступ до такої інформації:
- мета, характер, масштаби та тривалість проєкту;
 - ризики та потенційні впливи для зацікавлених сторін, запропоновані плани з пом'якшення, що підкреслюють потенційні ризики та впливи, які можуть несумірно вплинути на вразливі або малозабезпечені групи, а також різні заходи для їх пом'якшення;
 - передбачуваний процес взаємодії із зацікавленими сторонами, якщо буде, а також можливості та способи, як зацікавлені сторони можуть брати в них участь;
 - час та місце проведення будь-яких передбачуваних публічних консультацій, а також процес, за яким засідання будуть повідомлені, узагальнені та проаналізовані у звіті;
 - процедура розгляду будь-яких скарг;
 - переваги та можливості проєкту.

Ця інформація розкривається місцевою мовою(-ами) в доступній формі з урахуванням культурних особливостей, а також особливих потреб груп, які можуть зазнати диференційного або несумірного впливу проєкту, вразливих осіб або груп населення з особливими потребами у повідомленні інформації (зокрема інвалідність, грамотність, гендер, мобільність, іншу мову або доступ).

23. Для проєктів категорії В з вищими ризиками до прийняття рішення щодо фінансування ЄБРР, клієнти підготують, публічно розкривають та надають Банку для публічного розкриття екологічну та соціальну документацію, що відповідає вимогам і термінам Директиви Банку щодо доступу до інформації.¹¹⁰
24. Протягом усього життєвого циклу проєкту клієнт регулярно надаватиме інформацію визначеним зацікавленим сторонам. Періодичність, спосіб надання та зміст інформації, що надаватиметься, мають відповідати характеру проєкту та його негативним екологічним і соціальним ризикам і впливам, зацікавленим сторонам та рівню зацікавленості, як зазначено в ЕСП.

Змістовні консультації

25. Клієнт проводить змістовні консультації, враховуючи характер і масштаби негативних впливів і ризиків проєкту, а також рівень зацікавленості сторін. Якщо клієнт уже проводив такі консультації, клієнт надає документальне підтвердження такої взаємодії.
26. Змістовні консультації — це двосторонній процес, який:
- починається на ранніх етапах планування проєкту для збору початкових думок щодо пропозиції проєкту та врахування їх у проєктуванні, відповідно до ієрархії пом'якшення;
 - заохочує зворотний зв'язок від зацікавлених сторін, особливо як спосіб інформування про розвиток проєкту та залучення зацікавлених сторін до визначення та пом'якшення екологічних і соціальних ризиків і впливів;
 - продовжується на постійній основі протягом усього свого життєвого циклу, зокрема у випадках, коли виникають ризики або впливи, а також коли вживаються заходи для їхнього пом'якшення;
 - ґрунтується на попередньому оприлюдненні та поширенні відповідної, прозорої, об'єктивної та легко доступної інформації в термін, що забезпечує можливість проведення консультацій із зацікавленими сторонами та врахування їхніх думок щодо проєкту;
 - проводиться у формі з урахуванням культурних особливостей на відповідних місцевих мовах, є зрозумілим для зацікавлених сторін і враховує процеси прийняття рішень зацікавленими сторонами;

¹¹⁰ Директива ЄБРР щодо доступу до інформації передбачає, що для таких проєктів Банк оприлюднює ПВЗС та нетехнічне резюме з описом екологічного та соціального плану дій, включно з будь-якими заходами, що стосуються постраждалих осіб та місцевих громад, до розгляду проєкту Радою директорів або уповноваженим органом для затвердження.

- проводиться добросовісно учасниками з обох сторін і враховує та реагує на зворотний зв'язок;
 - підтримує активну та інклюзивну взаємодію з різними сторонами, які зазнають впливу, зокрема тих, що є вразливими, зазнають маргіналізації та/або дискримінації або є недостатньо представленими, і включає спеціально розроблені заходи для забезпечення їх ефективної участі, за потреби;
 - є вільним від зовнішньої маніпуляції, втручання, примусу, дискримінації, залякування та помсти.
 - документується клієнтом.
27. Клієнт своєчасно інформує осіб, які брали участь у процесі публічних консультацій, про фінальне рішення щодо проєкту, будь-які супутні екологічні та соціальні заходи з пом'якшення впливів, переваги проєкту для місцевих громад, а також причини та міркування, на яких ґрунтується таке рішення. Ця інформація включатиме резюме отриманого зворотного зв'язку та коротке пояснення, як він враховувався, або причини, чому це не було зроблено, а також доступний механізм подання та розгляду скарг.
28. Клієнт проводитиме змістовні консультації на постійній основі протягом усього життєвого циклу проєкту та реагує на думки і занепокоєння зацікавлених сторін, коли вони виникатимуть. Консультаційні заходи будуть необхідні на ключових етапах проєкту щодо ефективності заходів пом'якшення та/або з питань, що хвилюють зацікавлені сторони, включаючи ті, що були визначені через механізм подання та розгляду скарг проєкту.
29. За потреби, клієнт також буде збирати зворотний зв'язок від осіб, що зазнають впливу, щодо ефективності заходів пом'якшення.

Оприлюднення інформації та консультації щодо проєктів категорії А

30. Для проєктів категорії А клієнти здійснюють формальне оприлюднення інформації за участю зацікавлених осіб та з проведенням консультацій на кожному етапі ОВДСС, з урахуванням стадії розвитку проєкту. Цей процес включатиме організовані та повторювані консультації, які ґрунтуються на етапах, викладених у пункті 25 щодо змістовних консультацій, що дозволить клієнту враховувати думки сторін, що зазнають впливу, в процесі прийняття рішень з питань, що безпосередньо їх стосуються.
31. Клієнт окреслює обсяг питань із визначеними зацікавленими сторонами на ранньому етапі ОВДСС, щоб забезпечити виявлення ключових ризиків і впливів, які повинні бути оцінені в межах ОВДСС. У процесі визначення обсягу питань зацікавлені сторони матимуть змогу надавати коментарі та рекомендації щодо проєкту ПВЗС та інших відповідних документів.
32. До прийняття ЄБРР рішення про фінансування, клієнт готує, оприлюднює та надає Банку для публічного розкриття ОВДСС та супутню документацію відповідно до вимог і термінів пункту 4.2 цієї Екологічної та соціальної політики.
33. Процес консультацій та оприлюднення інформації має відповідати всім застосовним вимогам національного законодавства про оцінку впливу на навколишнє середовище та іншими відповідними законами. Клієнт публічно розкриває резюме процесу оприлюднення інформації та консультацій, включаючи отриманий зворотний зв'язок від зацікавлених сторін та відповідь на нього клієнта (резюме консультацій). Клієнт тримає ОВДСС у публічному доступі протягом усього життєвого циклу проєкту, але до неї можуть періодично вноситися доповнення, після завершення проєкту вона передається на архівне зберігання за умов своєчасного надання до неї доступу на вимогу.

Зовнішні комунікації

34. Клієнт розробляє процедуру зовнішніх комунікацій сумірну ризикам та потенційно негативним впливам проєкту, яка включатиме способи отримання та реагування на зовнішні комунікації від зацікавлених сторін проєкту.

Механізм подання та розгляду скарг

35. Клієнт має знати занепокоєння зацікавлених сторін щодо проєкту та реагувати на них своєчасно. Для цього клієнт впроваджує ефективний механізм подання та розгляду скарг¹¹¹ на якомого ранішому етапі проєкту, щоб отримувати та сприяти усуненню занепокоєнь і розв'язанню скарг зацікавлених сторін, зокрема щодо екологічної та соціальної діяльності клієнта.
36. Механізм подання та розгляду скарг має бути сумірним ризикам та потенційно негативним впливам проєкту, зокрема:
- Клієнт інформує зацікавлені сторони про механізм подання та розгляду скарг під час заходів із взаємодії та враховує будь-який зворотний зв'язок під час розроблення та впровадження такого механізму.
 - Механізм подання скарг має забезпечувати швидке, прозоре та ефективне реагування на занепокоєння з урахуванням культурних особливостей та дотриманням права, без маніпуляцій, втручання, примусу, залякування та помсти, а також має бути легко доступний для всіх сторін, що зазнають впливу, безкоштовно.
 - Врегулювання скарг має здійснюватися з урахуванням культурних особливостей, з обережністю, об'єктивно, чутливо та чуйно до потреб і занепокоєнь зацікавлених сторін. Механізм також має передбачати можливість подання та розгляду анонімних скарг і забезпечувати безпеку, конфіденційність і захист персональних даних зацікавлених сторін.
 - Механізм подання скарг має бути інклюзивним і чутливим до гендерних аспектів і включати спеціально розроблені заходи для зацікавлених сторін з особливими потребами, зокрема вразливих категорій осіб.
 - Механізм подання та розгляду скарг має передбачати спеціалізовані канали повідомлення інформації, навчений персонал, підтримку фахівців і процедури реагування на певні скарги, як-от скарги, пов'язані з гендерно обумовленим насильством, сексуальним насильством і експлуатацією дітей (включаючи механізми повідомлення інформації з урахуванням потреб дітей), а також на випадки домагань або помсти.
 - Механізм подання та розгляду скарг включатиме механізм подання апеляції / відновлення прав. Клієнт розгляне можливість застосування медіації для вирішення скарг на проєктах, де існують значні занепокоєння з боку громади. Механізм подання та розгляду скарг не повинен обмежувати доступ до судових або адміністративних засобів захисту.¹¹²
 - Впровадження механізму подання та розгляду скарг підлягатиме регулярному моніторингу, а тенденції аналізуватимуться для покращення його функціонування.

Моніторинг і звітність

37. Клієнт здійснює моніторинг ефективності процесу взаємодії та механізму подання та розгляду скарг відповідно до положень ЕСВ 1. Моніторинг проводитиметься для внесення змін до процесу взаємодії та механізму подання та розгляду скарг з метою покращення їх ефективності за вимогою. Для проєктів із потенційно значними ризиками або негативними впливами для громади, що зазнає впливу, та залежно від рівня зацікавленості зацікавлених сторін, клієнт може залучати членів громади або інших відповідних зацікавлених осіб до участі в екологічному та соціальному моніторингу, як зазначено в ЕСВ 1.
38. Під час реалізації проєкту клієнти можуть бути зобов'язані готувати, публічно розкривати та/або надавати Банку для публічного розкриття звіти з екологічної та соціальної діяльності, відповідно до вимог та термінів, визначених в Директиві Банку щодо доступу до інформації.

111 Як зазначено в критеріях Принципу 31 [Вказівних принципів ООН з бізнесу та прав людини](#).

112 Постраждалі особи також можуть безпосередньо звертатися із занепокоєннями або скаргами до керівництва ЄБРР або НМПП.

Зміни в екологічних і соціальних ризиках і впливах проєкту

39. ПВЗС має включати положення щодо взаємодії із зацікавленими сторонами, якщо на будь-якому етапі життєвого циклу проєкту відбудуться зміни, що призведуть до значних змін у його екологічних або соціальних ризиках та впливах. Клієнт повідомляє зацікавленим сторонам, як ці ризики та впливи будуть пом'якшені. У разі значних негативних ризиків і впливів клієнт зобов'язаний провести додаткові консультації.

Примітки

1648 Екологічна та соціальна політика

© Європейський банк реконструкції та розвитку

Усі права застережено. Жодна частина цієї публікації не може бути відтворена або передана в будь-якій формі або будь-якими засобами, в тому числі фотокопіювання та запис, без письмового дозволу власника авторських прав. Такий письмовий дозвіл також має бути отриманий перед тим, як будь-яка частина цієї публікації буде збережена в інформаційно-пошуковій системі будь-якого типу.

European Bank
for Reconstruction and Development

Контактні дані ЄБРР:

Європейський банк реконструкції та розвитку,
Файв Бенк Стріт, Лондон
E14 4BG, Сполучене Королівство
(Five Bank Street, London E14 4BG United Kingdom)

Комутатор / центральний контакт
Тел: +44 20 7338 6000

Запити інформації
Щоб зробити запит або звернення, перейдіть на сайт:
www.ebrd.com/inforequest

Запити інформації з екологічних та соціальних питань
Тел: +44 20 7338 7158
Електронна пошта: environmentandsocial@ebrd.com

Відділ взаємодії з громадянським суспільством
Тел: +44 20 7338 7912
Електронна пошта: cso@ebrd.com

Незалежний механізм підзвітності за проектами
Електронна пошта: ipam@ebrd.com

Запити щодо проєктів
Тел: +44 20 7338 7168
Електронна пошта: projectenquiries@ebrd.com

Запити на публікації
Тел: +44 20 7338 7553
Електронна пошта: pubsdesk@ebrd.com

www.ebrd.com